

Gemeenschap tussen de Gottische spraeke en de Nederduytsche

Lambert ten Kate Hz.

editie Igor van de Bilt en Jan Noordegraaf

bron

Lambert ten Kate Hz., *Gemeenschap tussen de Gottische spraeke en de Nederduytsche* (eds. Igor van de Bilt en Jan Noordegraaf). Stichting Neerlandistiek VU, Amsterdam / Nodus Publikationen, Münster 2001 (fotomechanische herdruk van 1710)

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/kate002geme01_01/colofon.htm

© 2008 dbnl / Igor van de Bilt en Jan Noordegraaf

Vooraf

In december 2001 zal er een fotomechanische herdruk verschijnen van de *Aenleiding tot de Kennisse van het Verhevene Deel der Nederduitsche Sprake*, het belangrijkste taalkundige werk van de Amsterdammer Lambert ten Kate. Dat aan deze *Aenleiding* uit 1723 een bescheidener geschrift vooraf is gegaan, de *Gemeenschap Tussen de Gottische Spraeke En de Nederduytsche* van 1710, is algemeen bekend, maar de recentere studies over Ten Kate als taalkundige hebben zich -niet ten onrechte - met name op het grote werk gericht. Het lijkt erop dat de ook naar inhoud en onderwerp beperktere *Gemeenschap* geheel in de schaduw is komen te staan van de latere, zeer breed opgezette *Aenleiding*.

Toch is de *Gemeenschap* een intrigerend boekje dat de nodige aandacht waard is, mede omdat het laat zien hoe Lambert ten Kate tot voortgezette taalstudie is gekomen. Daarbij heeft zijn vriend Adriaen Verwer een interessante rol gespeeld. In de inleiding hebben we dan ook aan deze 'merkwaardige persoonlijkheid' (Van de Velde) ampel aandacht besteed. Mede ten gerieve van de buitenlandse collega's hebben we aan deze uitgave een in het Frans gestelde contemporaine bespreking toegevoegd.

Deze editie kon om diverse redenen niet anders dan sober uitvallen. De opzet was om een aantal geïnteresseerden op eenvoudige wijze directe toegang te verschaffen tot de tekst uit 1710, terwijl onze inleiding weinig meer dan een aanzet tot verdere studie wil bieden. Niettemin hopen we met deze bescheiden uitgave een positieve bijdrage te leveren aan het cultureel-erfgoed management van de Nederlandse taalkunde in het algemeen en aan de herwaardering van de Nederlandse taalkunde in de achttiende eeuw.

Amsterdam, najaar 2001

Igor van de Bilt
Jan Noordegraaf

'En zie daer 't begéerde' Ten Kate, Verwer en de studie van het Gotisch

1. Inleiding

Toen de Frankfurter jurist en bibliofiel Zacharias Conrad von Uffenbach (1683-1734) in de koude maanden februari en maart van het jaar 1711 met zijn jongere broer Johann Friedrich (1687-1769) tijdens een *Bibliothekreise* een aantal weken in Amsterdam verbleef om zijn ontzaglijke boekenverzameling nog wat aan te vullen,¹ nam hij de gelegenheid te baat om ook een bezoek te brengen aan de Amsterdammer Lambert ten Kate, teneinde diens uitgebreide kunstverzameling te bekijken.

Den 19. Mart. Morgens fuhren wir zu Herrn Lambert Tenkaaten, einem Mennonisten. Er handelt zwar eigentlich mit Korn, ist aber ein sehr höflicher, curiöser und dabey sehr gelehrter Mann (von Uffenbach 1754: 651).

Er werd die ochtend in het huis van Ten Kate op de Keizersgracht uitvoerig gesproken en gediscussieerd, niet alleen over kunstvoorwerpen, maar ook over Ten Kates collectie van 'etwa sechzig Gläser mit allerhand Thieren in Weingeist', waaronder een grote leguaan. Toen het gesprek ten einde liep, informeerde Ten Kate of beide heren 'auch Liebhaber von den alten *Talen* oder Sprachen wären und verehrte uns sein Tractätgen, so er unter dem Titul: *gemeenschap tusschen de Gootsche en de Nederlandtse taal, Amsterdam 1710.* in 4° edirt'.

Ich zeigte ihm, daß ich solches allerdings zu kaufen bemerkt hätte; weil aber sein Name nicht auf dem Titul, sondern nur mit den Initial-Buchstaben sich am Ende des vorangesetzten Briefs befindet habe ich nicht gewußt, daß er es geschrieben.²

Wir redeten von der Alten Teutschen Allemanischen Sprache, da ich mich wunderte, daß ihm das 'Specimen' von Herrn Von Stade unbekannt war. Ich gabe ihm mehrere Nachricht von

1 Hij kocht er onder meer een exemplaar van Adriaen Verwers *Idea* (1707). Zie Von Uffenbach 1735: 161, no. 25.

2 Voor een aantal bewoners van de toenmalige grachtengordel zal wel direct duidelijk geweest zijn wie er achter de initialen 'L.t.K.H^{nsz}.' te Amsterdam schuilging.

desselben vorhabenen Werke, welches ihm gar angenehm zu hören war (1754: 656).³

Hoe was de geleerde Amsterdamse koopman en kunstverzamelaar ertoe gekomen om zich in de studie van het Gotisch te verdiepen? Een passage uit zijn 'Tractätgen' geeft een duidelijke aanwijzing. 'Uwe zugt om den grond der zaeken, die gy by der hand neemt, zoo veel doenlyk tot in den éérsten oorspronk te doorsnuffelen, heeft ook my aengenóópt om eene *Belgico-Gothike* Lyste op te stellen van de woorden, die met de onze gelykluydig zyn', zo begint de *Brief wegens de Gottische spraeke*. Deze brief, die het eerste deel van de *Gemeenschap Tussen de Gottische spraeke En de Nederduytsche* uitmaakt, is gedagtekend 25 maart 1708 en is gericht aan 'A.V.', d.w.z. aan de erudiete doopsgezinde koopman Adriaen Verwer, een van Ten Kates oudere vrienden. Verwer had in 1707 onder het pseudoniem Anonymus Batavus een in het Latijn geschreven grammatica van het Nederlands gepubliceerd, de *Linguae belgicae idea grammatica, poetica, retorica*,⁴ en in de *Praefatio Auctoris* daarvan had hij benadrukt dat het van groot belang was 'linguam nostram ex origine nosse' (cf. Verwer 1783: viii), om 'onze tale tot in haar oorsprong naar te gaan' zoals Adriaan Kluit (1735-1807) het omstreeks 1759 zou vertalen (Verwer 1707b: 11). Verwer werd op z'n wenken bediend door Lambert ten Kate, die een zoektocht begon naar de bron van het Nederlands. De *Gemeenschap*, geschreven 'Tot Ophelderinge van den Ouden Grond van 't Belgisch', was het resultaat - 'En zie daer 't begéerde, en nog méér dan dat, tot voldoeninge van uw óógmerk volbragt' (Ten Kate 1710: A2), kon Ten Kate niet zonder trots aan zijn vriend meedelen.

2. Lambert ten Kate

Wie was deze autodidact die zich op het glibberige terrein van de taalvergelijking had gewaagd? Lambert ten Kate was op 23 januari 1674 geboren in Amsterdam, uit doopsgezinde ouders. Zijn vader, Herman ten Kate (1644-1706), was korenhandelaar. Hoewel Lambert in 1696 een van z'n vaders zakenpartners werd, lijkt het erop dat z'n hart niet erg uitging naar de handel.

3 Von Uffenbach doelt hier waarschijnlijk op Dietrich von Stade, *Specimen lectionum antiquarum Francicarum ex Otfridi monachi Wizanburgensis Libris Evangeliorum atque aliis ecclesiae christianae germanicae veteris monumentis antiquissimus, collectum cum interpretatione latina*. Cf. Ten Cate 1987: 97.

4 Een tweede editie, bezorgd door E. van Driel, verscheen in 1783. Van beide uitgaven zijn inmiddels Nederlandse vertalingen beschikbaar, van de uitgave-1783 ook een fotomechanische herdruk.

Omstreeks 1706 moet Lambert ten Kate zich uit de zaak terug hebben getrokken. Desondanks bleef hij een welgesteld burger, want na z'n vaders dood kon hij leven van het riant inkomen dat gegenereerd werd door de erfenissen van zijn ouders en zijn stiefmoeder. Ten Kate bleef zijn hele leven ongehuwd; hij stierf op 14 december 1731 op de leeftijd van 57 jaar ten gevolge van 'eene slepende ziekte' (Ten Cate 1987: 9); zes dagen later werd hij in de Noorderkerk te Amsterdam begraven.

Lambert ten Kate moet een versatiele geest geweest zijn. Hij was een autodidact en, zoals het een echte polyhistor betaamt, actief op zeer verschillende terreinen van kunsten en wetenschappen. Zo schreef hij een verhandeling getiteld 'Proef-ondervinding over de scheidende der coleuren' (1716) in navolging 'eener proef-ondervindinge in Newton's Gezicht-kunde' (*Opticks*, 1704). Als vrome doopsgezinde publiceerde hij ook over religieuze zaken. In 1732 bijvoorbeeld verscheen, postuum, zijn *Leven van onzen Heiland Jezus Christus*, een degelijk geadstrueerde evangeliënharmonie van maar liefst zo'n duizend pagina's. Al eerder, in 1728 had hij een werk in de godsdienstige sfeer gepubliceerd: *Drie gewigtige bedenkingen des gemoeds, benevens de weg tot heil, alsmede eenige zededichten door H. T. K. Jr.*, in Amsterdam door Isaak Tirion uitgegeven.⁵ Het boek bevat een drietal ernstige beschouwingen van zijn hand, geschreven in de jaren 1725-1727. Ten Kate geeft er religieus geïnspireerde antropologische beschouwingen ten beste over de ootmoedigheid, de talent-beschouwing en de verplichte wandeling met God.

Het wereldbeeld opgeroepen in het boek van 1728 spoort met wat we vinden in een eerdere publicatie. In 1716 verscheen Ten Kates bewerking van George Cheyne (1671-1743), *Philosophical Principles of Natural Religion* (London 1705, 2e ed. 1715), een boek geschreven in de lijn van Newton. Het droeg de titel *De Schepper en Zyn Bestier te kennen in Zyne Schepselen; Volgens het Licht der Reden en Wiskonst. Tot Opbouw van Eerbiedigen Godsdienst en Vernietiging van alle Grondslag van Atheistery* - de titel spreekt voor zich. Ten Kate had in 1715 een samenvatting van Cheyne's werk gelezen in de *Bibliothèque Ancienne et Moderne*, een stuk van de hand van een kennis, namelijk de vermaarde Amsterdamse tijdschriftredacteur Jean Le Clerc (Johannes Clericus, 1657-1736). Bij Cheyne zag Ten Kate onder woorden gebracht wat hij zelf ook altijd al had gedacht en altijd al had willen opschrijven. Prompt besloot hij om het boek te bewerken, 'ten welgevalle van myne vrienden'.⁶

5 *H. T. K. Jr.* staat voor Herman ten Kate Jr (1705-1728), een oomzegger van Lambert.

6 Onder wie ongetwijfeld Adriaen Verwer. Immers, Cheyne behoorde tot de groep Schotse newtonianen, met wie Verwer al betrekkelijk vroeg contacten onderhield (cf. Vermij 1991: 114).

Van Ten Kates ideeën over esthetica kon men in heel Europa kennis nemen in de vorm van de 'discours préliminaire sur le beau idéal des peintres, sculpteurs et poètes', afgedrukt in het derde deel van Jonathan Richardson (1665-1745), *Traité de la peinture* (1728), dat vertaald was uit het Engels door A. Rutgers 'avec l'assistance de Monsieur ten Kate'. Dit 'discours', een vertaling van een Nederlandse *Verhandeling*, die door Ten Kate al in 1720 geschreven was, laat duidelijk de godsdienstige dimensie zien van Ten Kates esthetica. Het stuk werd in het Engels vertaald en in 1732 in Londen gepubliceerd als *The beau ideal, by the late ingenious and learned Hollander Lambert Hermanson ten Kate, Translated from the original French by James Christopher Leblon, author of the Coloritto*.

Mogelijk is Ten Kate ook de auteur geweest van de anoniem verschenen *Beschryving van het planetarium, dienende tot vervolg op den korten lessen van Dr. J. Th. Desaguliers* (Amsterdam 1732). Deze John (Jean) Theophilus Desaguliers (1683-1744), zoon van een hugenotenpredikant uit La Rochelle en een der oprichters van de vrijmetselarij in 1717, was bibliothecaris van de Royal Society. Hij was een bekend popularisator van de newtoniaanse fysica in Engeland, die rond 1730 was naar Nederland was gekomen (cf. Zuidervaart 1999: 79).

Ten Kates *Gemeenschap tussen de Gottische spraeke en de Nederduytsche* kwam in het voorjaar van 1710 in Amsterdam van de pers. Achteraf bezien is dit boekje slechts de opmaat geweest tot zijn veel bekendere *Aenleiding tot de Kennisse van het Verhevene Deel der Nederduitsche Sprake, waer in Hare zekerste Grondslag, edelste Kragt, nuttelijkste Onderscheiding, en geregeldste Afleiding overwogen en naegespoort, en tegen het Allervoornaemste der Verouderde en Nog-levende Taelverwanten, als 't Oude MOESO-GOTTHISCH, FRANK-DUITSCH, en ANGEL-SAXISCH, benefens het Hedendaegsche HOOG-DUITSCH en YSLANDSCH, vergeleken word*, een boek dat in 1723 zou verschijnen. De *Aenleiding* bestaat uit twee delen, elk van ongeveer 750 pagina's. Tezamen bieden deze volumineuze kwartijnen de eerste historische grammatica van het Nederlands, de concepten 'historisch', 'grammatica', en 'Nederlands' opgevat in zeer ruime zin. Op dit beroemde boek zullen we hier niet ingaan. Voor gegevens en achtergronden ervan willen we verwijzen naar de inleiding op de recente herdruk van de *Aenleiding*, waarin *the state of the art* inzake de Ten Kate-studie uiteen is gezet.⁷

3. Adriaen Verwer

Ten Kates 'leermeester' (cf. Jongeneelen 1996: 129), Adriaen Verwer, werd ca. 1655 geboren te Rotterdam. In het milieu waarin hij opgroeide, stond verdraagzaamheid in hoog aanzien. Aan gedegen kennis werd grote waarde gehecht. Welke school Verwer bezocht is niet bekend - mogelijk het

⁷ Zie voor een handzame introductie tot deze taalkundige verder de artikelen van Noordegraaf (2000) en Salverda (2001).

Erasmiaans Gymnasium (Hermesdorf 1967: 255 n. 41; Van Driel 1992: 136 n.7) -, maar vast staat dat hij gevormd werd in een omgeving waarin een grondige kennis van theologie, geschiedenis, filosofie en Latijn onmisbaar werd geacht. Verwers vader maakte deel uit van de zogenaamde 'Erasmiaanse vriendenkring' (Zijlmans 1999: 149-174), een wijdvertakt netwerk van personen die zich bezighielden met theologische, filosofische, politieke en literaire onderwerpen en zich beijverden voor het terugdringen van de tegenstellingen die door de godsdiensttwisten waren ontstaan; ook Verwer zelf werd opgenomen in dit culturele en intellectuele circuit.

Een sturende rol in Verwers opvoeding speelde Joachim Oudaen, de vriend van zijn vader (Dibbets 1993: 156 n.6). Oudaen nam toentertijd in het letterkundige en religieuze leven van Rotterdam een bijzondere plaats in. Hij was de mentor van een aantal jongeren uit de Erasmiaanse vriendenkring, die van de geleerde collegiant een gedegen filologische opleiding kregen. Behalve Verwer werden zo ook David van Hoogstraten (1658-1724), Frans de Haes (1658-1690) en Pieter Rabus (1660-1702) door hem opgeleid.

Oudaen was een belangrijke leermeester voor Verwer, maar niet de enige. In de jaren 1676-1678 werkte - en leerde - de jonge Verwer op het kantoor van de Rotterdamse koopman Willem Pedy. Hier maakte hij kennis met het handelsrecht, speciaal met het zeerecht. Gedurende deze jaren moet hij zich een zeer gedegen rechtskennis eigen gemaakt hebben, waarbij hij zijn verworven kennis voortdurend kon toetsen aan de praktijk (Hermesdorf 1967: 230, 244-245).

Begin 1680 verhuisde Verwer, 'om den Koophandel', naar Amsterdam (Verwer 1683: *Voorreden*). Daar publiceerde hij in 1683 *'t Mom-aensicht der Atheistery Afgerukt*, een weerlegging van de opvattingen van Benedictus de Spinoza (1632-1677). In 1688 trouwde hij met de 29-jarige Hester Pellewijk; uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren: Elisabeth (28 juni 1691), Joanna (8 mei 1694) en Pieter (11 september 1696).⁸ Op 9 maart 1689 werden Verwer en zijn vrouw gedoopt bij de doopsgezinde gemeente van Lam en Toren. De Waterlandse gemeente, die haar kerk had bij de Toren, had zich in 1668 aangesloten bij de doopsgezinde gemeente bij het Lam, zo genoemd omdat haar bedehuis vlak bij een brouwerij stond die een lam als gevelteken had (cf. Cramer 1898: 3, 4). Van deze gemeente was Verwer diaken van 1697 tot 1702.

Op 2 maart 1689 werd hij poorter van Amsterdam. Inmiddels was hij een centrale figuur in het intellectuele leven in deze stad en onderhield hij diverse contacten in de Republiek der Letteren. In deze periode hield hij zich intensief bezig met de wiskunde en rond hem vormde zich een kring van amateurwiskundigen en academisch geschoolde geleerden die sterk geïnteresseerd

8 Cf. Hermesdorf 1967: 229. Pieter Adriaensz. Verwer (1696-1757) werkte mee aan Justus van Effens (1684-1735) *Hollandsche Spectator*.

waren in de theorieën van Isaac Newton (1659-1708) en al vroeg diens *Principia* (1687) bestudeerden (Vermij 1991: 14).

In 1698 publiceerde Verwer een *Inleiding tot de christelijke godgeleerdheid*, een geloofsapologie gebaseerd op aantekeningen die hij gedurende een aantal jaren had gemaakt. Hoewel Verwer de zwaartekracht als zodanig niet noemt, verwijst hij wel naar de *Principia* om de elliptische banen die planeten beschrijven aan te voeren als bewijs voor het bestaan van God (1698: 13). Hij wijst uitdrukkelijk op het belang van de wiskunde om te komen tot de waarheid in filosofisch en religieus opzicht. Verwer is van mening dat ook de metafysica wiskundig benaderd moet worden. Hij wil echter niet deductief te werk gaan, zoals Spinoza, maar empirisch-inductief, zoals Newton. De wiskundige methode van Spinoza vervangt Verwer door de wiskundige methode van Newton en daarmee is hij een vroege voorloper van de fysico-theologie van de achttiende eeuw, 'de theologie die zich baseert op de gegevens van de experimentele natuurwetenschap en de experimentele natuurwetenschap die bedreven wordt met uitdrukkelijk theologische preoccupaties' (Bots 1972: 2).

In 1707 bleek dat Verwer zich ook bezig had gehouden met de studie van de taalkunde: hij publiceerde, onder pseudoniem, een grammatica van het Nederlands, *Linguae belgicae idea grammatica, poetica, rhetorica*. Het werk was *deprompta ex Adversariis Anonymi Batavi: In Usum Proximi Amici*, d.w.z. opgemaakt uit de aantekeningen van een ongenoemde Hollander, ten gebruike 'van zynen nabestaanden', zoals de achttiende-eeuwse vertaler Adriaan Kluit het later zou formuleren (van de Bilt & Noordegraaf 2000: vii). Kennelijk heeft Verwer regelmatig aantekeningen over taal en taalkunde gemaakt en die steeds aangevuld, een werkwijze die hij ook gevolgd heeft bij het verzamelen van de gegevens die uiteindelijk resulteerden in hiervoor genoemde *Inleiding tot de christelijke godgeleerdheid*. De aantekeningen voor die *Inleiding* stelde hij op voor zijn kinderen, die voor de *Idea* vermoedelijk voor 'un de ces neveux' (cf. Van de Bilt & Noordegraaf 2000: viii; Ten Cate 1987: 31), zodat deze zich aan de hand daarvan de beginselen van het Nederlands eigen zou kunnen maken.

Het lijkt het erop dat Verwer aanvankelijk niet van plan was over te gaan tot publicatie van zijn notities, maar het verschijnen van de *Nederduitsche Spraakkunst* (1706) van de Deventer predikant Arnold Moonen (1644-1711) was voor hem aanleiding zijn grammatica toch in het licht te geven. Voor Moonen was de taal van Joost van den Vondel (1587-1679) en, in mindere mate, Pieter Cornelisz. Hooft (1581-1647) de norm waaraan het taalgebruik van zijn tijd gemeten moest worden. Verwer stelt zich op een heel ander standpunt. Voor hem is niet de het taalgebruik van grote dichters de norm, maar de algemene taal, de 'gemeenen landstale' (1707b: 8). Niet in de literaire, maar in de algemene taal moeten de taalregels gezocht worden. De grammatica van Moonen verdient alle lof en is uitstekend te gebruiken door een ieder die zich niet van de algemene taal wil of moet bedienen - 'ik zelf volge zyn E. in alle geschryf daer vryheit is om buiten Gemeenen-Lants-styl te treden,' schrijft

Verwer (1708a: 537) -, maar de taalregels zijn er niet in te vinden. De taalwetten moeten namelijk 'uit den diepsten grond der tale zelf en deszelfs recht gebruik te berde gebracht worden' en mogen 'geen in het brein verzonnen regels' zijn (1707b: 10).

Behalve in de *Idea* heeft Verwer zijn taalkundige opvattingen vooral verwoord in een drietal brieven. In een eerste brief aan David van Hoogstraten, gedagtekend 18 juni 1708 en gepubliceerd in de *Boekzaal der Geleerde Werelt* van mei-juni 1708 (1708a), heeft Verwer zijn *Idea* uitgebreid toegelicht en aangevuld, opnieuw anoniem. Een volgende taalkundige brief aan Van Hoogstraten voltooit Verwer een paar maanden later, op 22 oktober 1708; het onderwerp is nu 'de echte Nederduitsche Vocaelspelling'. Ook deze brief verschijnt in de *Boekzaal* (1708b).

De laatste taalkundige publicatie van Verwer verschijnt in 1709. In deze *Brief aen den Heere Adriaen Reland* reageert hij zeer uitvoerig - 52 pagina's - op de brief die Arnold Moonen schreef aan David van Hoogstraten over de *Idea*. Verwer werd geconfronteerd met het feit dat de brief van Moonen in de tweede druk van de *Aenmerkingen over de geslachten der zelfstandige naamwoorden*⁹ zou worden opgenomen, zonder dat hij in de gelegenheid was gesteld zijn repliek daar bij te voegen. Hij hechtte er kennelijk erg aan om zijn verweer toch te publiceren, want hij besloot tot een aparte uitgave en daarmee ontstond de merkwaardige situatie, dat de reactie van Verwer al in druk was verschenen vóór de brief waarop hij reageerde.

Verwer richtte zijn brief aan Adriaan Reland (1676-1718), 'Professor der Oostersche talen in de academie tot Utrecht', die door hem op de hoogte werd gehouden van ontwikkelingen in de studie van het Nederlands. In 1710 zond Verwer hem een exemplaar van de *Gemeenschap tussen de Gottische spraeke en de Nederduytsche* van Lambert ten Kate. Reland stuurde de *Gemeenschap* van Verwers vriend 'Philogothus' vervolgens naar Engeland, naar William Wotton (1666-1727), die George Hickes' (1642-1715) *Linguarum Veterum Septentrionalium Thesaurus* (1703-1705) 'in Compendium geredigeert heeft en uytgegeven op dat hij het aan de liefhebbers aldaar mededeelt'.¹⁰ We komen hier nog uitvoeriger op terug.

In 1711 verscheen Verwers laatste publicatie, *Nederlants See-rechten; Avaryen; en Bodemeryen*. In de opdracht aan de Amsterdamse magistraat vermeldt Verwer,

9 De *Aenmerkingen* verschenen in 1700; de tweede druk dateert van 1710/1711. Het werk beleefde daarna nog vier herdrukken (1723, 1733, 1759, 1783), vanaf 1723 onder de titel *Lyst der gebruikelykste zelfstandige naemwoorden, betekent door hunne geslachten*. In de derde en vierde druk (1723) is de brief van Verwer achter die van Moonen opgenomen. Adriaan Kluit (1735-1807) besloot evenwel beide brieven niet meer op te nemen in de door hem bezorgde vijfde druk. Cf. Van de Bilt & Noordegraaf 2000.

10 Brief van Reland aan Verwer d.d. 15 mei 1710 (UBU 6 F 29¹⁶).

hy het niet verder dan gelyk Boxhorn tot het zelfde Angelsaxisch konnen brengen: als hem enkel by toeval en op het onverwachtst, in de handen komt de Gotische overzettingen van de IV. Evangelisten, bekend onder den naam van het *Codex Argenteus*. Toen ontdekte hy ten klaarsten, niet zonder de grootste blyschap, dat die talen het Frankduitsch, Alamannisch en Angelsaxisch rechtstreeks gesproken waren van het Gottisch en dat de Nederlanders geen reden hadden om den oorsprong van hunne tale hooger te zoeken, als zonde dit hunne vasten grenspaal (1707b: 11-12).

Volgens Verwer was Junius er dus in geslaagd de oorsprong van het Nederlands te achterhalen en had hij aangetoond dat het Gotisch de bron was waaruit het Nederlands rechtstreeks was voortgekomen.

In de zestiende en zeventiende eeuw hadden al veel geleerden zich beziggehouden met de vergelijking en onderlinge groepering van talen. Door de herontdekking van de *Codex Argenteus* in het midden van de zestiende eeuw ontstond er grote belangstelling voor het Gotisch, vooral in de Nederlanden (Van de Velde 1966: 19, 20; Van Bree 1995: 18) en kennis van deze taal leidde al spoedig tot het inzicht dat er tussen de Europese talen een nauwe verwantschap bestond. In het midden van de zeventiende eeuw bevond de *Codex* zich in Holland, in het bezit van de filoloog Isaäc Vossius (1618-1689), zoon van de beroemde Gerardus Joannes Vossius (1577-1649). Isaäc Vossius stelde het handschrift ter beschikking van zijn oom Franciscus Junius en deze verzorgde in 1665 de eerste gedrukte uitgave van de Gotische evangelietekst. De tekst is in Gotische karakters afgedrukt, parallel aan de tekst van de Oudengelse evangeliën zoals die door de Engelse filoloog Thomas Marshall (1621-1685) was uitgegeven (Van Bree 1995: 21), waardoor vergelijkend onderzoek van de twee Oudgermaanse talen vergemakkelijkt werd.

Junius was van mening dat het Gotisch de bron was van alle Germaanse talen (Van de Velde 1966: 167) en Verwer onderschrijft die opvatting in zijn *Idea* (1707b: 12). Die bron stamde uit Scandinavië:

't Is ondertussen zeker waar dat de Noorder volkeren voornamentlyk die Normannen in onze geschiedenis hieten, hunne wapenen en met die hunne taalzaden in Nederland gevoerd hebben, tot zelfs op de grenzen van Gallien, welke daarvan nu nog Normandye heten (1707b: 77).

Ook in zijn taalkundige brieven besteedt Verwer aandacht aan de verwantschap tussen het Nederlands en het Gotisch. In zijn eerste brief aan David van Hoogstraten (1708a), herhaalt hij zijn opvatting dat het Nederlands rechtstreeks uit het Gotisch voortkomt; hetzelfde geldt overigens voor het Duits en nog

een aantal verwante talen. De Scandinavische herkomst van de Gothen wordt nader ingevuld:

Vande Gotthen is de tael tot ons gekomen uit het Noorden lanx den weg van Zweden; waar mede de onze noch huden hare naeste woord-en klank-gemeenschap behoud. onze voorouders noemde hen in alle in 't gemeen *Noormannen*. wy behoeven om geenen oirspronk te loopen by de Hoogduitsche-tael, als die, met noch verdere naburige, dezelve Gottische afkomst moet erkennen voor eene algemeene en gezamentlyke bron (1708a: 527).

Verwer verwijst - ten onrechte, zoals nog zal blijken - naar Ten Kates *Gemeenschap* om zijn beweringen kracht bij te zetten: daarin zal volgens hem overduidelijk bewezen worden dat het Nederlands rechtstreeks van het Gotisch stamt.

Onze Nederduitsche tael, nu, (gelyk wy inde voorreden onzer *Idea* aengehaelt hebben) is van afkomste uit de tael van 't Gottisch Evangeli. dit is een zoo aller zekerste waarheit; dat sedert een onze medeliefhebber tot uwent een geheele lyst daer uit heeft by een getrokken van onze meeste grontwoorden, met die Gottische daer neffens by na letter op letter samenstemmende; welke t'eeniger tyd noch wel den dag ziet (1708a: 526-527).

De juistheid van de gothica-genetrix-theorie wordt volgens Verwer ook bevestigd door 'dat Zeeuwsche proefstukje van outheit van NEHALLENIA; een overblijfsel van het Heidensch afgodendom; opgedolven in 't jaer 1647 aen het strant van *Walcheren* voor Domburg' (1708a: 538).¹² De naam Nehalennia op het altaar herleidt Verwer tot *Nekhellinne*, volgens hem de Zweedse naam van Amfitrite of Neptuninne, de vrouw van Nek, Neptunus.

In Verwers tweede brief aan David van Hoogstraten, die in de *Boekzaal* van september-oktober 1708 (1708b) verschijnt, is het Gotisch niet meer alleen de bron van alle Germaanse talen, maar heet het zelfs de 'moeder [...] welke handtastelyk alle de talen van Europe heeft gebaert' (1708b: 366). Voor de status van het Nederlands was dit een belangrijke constatering: het Nederlands stamde rechtstreeks van het Gotisch, nam een eigen, onafhankelijke positie in

12 Nehalennia was een vermoedelijk Keltische godin die in de Romeinse tijd werd vereerd. In januari 1647 werden door afslag van de duinen bij Domburg de resten van een aan Nehalennia gewijde tempel zichtbaar. Boxhorn wijdde er enkele geschriften aan; in deze boekjes zette hij ook zijn opvattingen over de grondbeginselen van het Scytisch uiteen. Cf. Meertens 1940: 267; Droixhe 1978: 91-98; Hofman 1998: 154-157.

ten opzichte van andere talen en had dezelfde eerbiedwaardige leeftijd als bijvoorbeeld het Duits of het Grieks. De taal was daarmee gelijkwaardig aan welke andere taal ook en de Nederlander kon er terecht trots op zijn:

Hier [d.i. in de 'aeloutheden onzer tale'] vindt hy, *hoe wy Nederduitschen voor stom versleten wierden: En, ziet! over duizende jaren spraken we al: voor laeg en onedel; en wy zyn het, die met hooge zaken den gemanierden aerdtbodem opvullen* (1708b: 366).

Het Nederlands moet voor geen enkele andere taal onderdoen, vindt Verwer, maar van cruciaal belang is dan wel de codificatie door de overheid. Volgens hem heeft de overheid al een belangrijke stap gezet door de taal van de Statenbijbel (1637) te 'auctorizeren' (1709: 13) en hij pleit er dan ook voor deze bijbelvertaling als richtsnoer te nemen voor het algemene taalgebruik.

Voor Verwer is het, zoals gezegd, belangrijk dat de taal onderzocht wordt tot in haar oorsprong. Daarbij spelen nationalistische motieven een rol, zoals uit het voorgaande duidelijk wordt, maar het bestuderen van de taalhistorie is vooral van belang om de taal voor de ondergang te behoeden. De taal vertoont namelijk tekenen van verval: de regelmaat die het Nederlands oorspronkelijk bezat dreigt verloren te gaan. Door nu het taalverleden te bestuderen kunnen de ware eigenschappen van onze taal nog opgespoord worden. Daarmee kunnen ook hedendaagse taalkwesties beredeneerd worden beslecht. Zo kunnen bepaalde schrijfwijzen vanuit het taalverleden gerechtvaardigd worden - het onderscheid *e/ee* en *o/oo* bijvoorbeeld - en kunnen hedendaagse onderscheidingen en betekenissen eruit worden afgeleid. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat eigenschappen van het Gotisch zonder meer ook in het Nederlands te vinden zouden zijn, zoals Arnold Moonen volgens Verwer ten onrechte aanneemt. In zijn *Brief aen den Heere Adriaen Reland* (1709) schrijft Verwer: 'Noch moete ik den Heere Moonen indagtig maken, dat hy Gotthische of ook wel oude Hoogduitse woorden bybrengende, uit derzelve uitgang nooit deze bewijsreden trekken kan, dat het met onze Nederlantsche uitgangen daerom net ook zoo is' (1709: 47). Overigens gaat bij Verwer in zijn historische taalstudie de meeste aandacht uit naar het Middelnederlands. De studie van het Gotisch is vooral van belang, omdat daarmee de eigen, onafhankelijke plaats van het Nederlands ten opzichte van de andere Europese talen kan worden aangetoond. Die onafhankelijkheid van de eigen taal, vooral ten opzichte van 'het hort-en stotend Hoogduitsch' (1709: 25), wordt door Verwer herhaaldelijk benadrukt en het is daarom niet verwonderlijk dat hij Moonen telkens verwijt, dat die zich teveel 'op het miswijzend kompas van zijnen Hoogduitschen Schotelius heeft gaen verzeilen' (1709: 42).

Dat Verwer in 1708, in zijn brieven aan David van Hoogstraten, de gothica-genetrix-theorie met zoveel overtuiging naar voren brengt en daarbij zelfs verwijst naar de *Gemeenschap*, die deze theorie zou ondersteunen, is

opmerkelijk. Ten Kate immers was in de *Brief wegens de Gottische Spraeke* tot het 'geniale inzicht' (Van de Velde 1966: 221) gekomen, dat 'niet alleen wy, maar ook alle de Noordse Volkeren [...] gezamentlyk met de Gottise uyt eene en dezelfde moeder gesproken zyn (1710: 6), dat het Nederlands dus niet rechtstreeks uit het Gotisch voortkwam, maar samen met het Gotisch uit één gemeenschappelijke bron was ontstaan. Deze brief dagtekende Ten Kate 25 maart 1708; Verwer schreef zijn brieven aan Van Hoogstraten een paar maanden daarna. Het is mogelijk, dat Verwer zo vast overtuigd was van zijn opvatting over de taalgenetische prioriteit van het Gotisch, dat hij Ten Kates ontdekking niet eens opmerkte, zoals Vanderheyden (1957: 666) meent, maar erg bevredigend is deze verklaring niet.¹³

Verwer en Ten Kate woonden bij elkaar in de buurt en moeten elkaar regelmatig ontmoet hebben. De vorm van Ten Kates *Aenleidinge tot de kennisse van het verhevene deel der Nederduitsche sprake* (1723) suggereert in ieder geval dat ze vanaf 1710 een groot aantal gesprekken voerden over taalkunde, maar ook al eerder lijken ze herhaaldelijk met elkaar van gedachten te hebben gewisseld over taalkundige zaken - daarvan maken zowel Verwer (1708a: 526; 1709: 19) als Ten Kate melding (1710: 14). Het feit dat Verwer in zijn beide brieven aan Van Hoogstraten nog niet afstapt van de gothica-genetrix-theorie, kan erop wijzen - maar het is niet meer dan een veronderstelling - dat Ten Kate en Verwer het aanvankelijk met elkaar eens waren over de taalgenetische positie van het Gotisch. Aan het begin van 1708 komt Ten Kate dan tot een ander inzicht, zonder dat hij de mogelijkheid heeft hierover met Verwer van gedachten te wisselen, omdat die (voor zaken?) in Rotterdam is. Verwer neemt vervolgens pas kennis van de inhoud van de *Brief wegens de Gottische Spraeke*, nadat hij zijn brieven aan Van Hoogstraten uit handen heeft gegeven.

5. Ten Kate en het Gotisch

In zijn 'Brief wegens de Gottisch spraeke' uit 1708, waarmee de *Gemeenschap* begint, geeft Ten Kate aan Verwer opening van zaken omtrent het oorspronkelijke doel van zijn onderzoek:

13 De tijd tussen de brieven van Ten Kate en Verwer is relatief kort en de veronderstelling, dat Verwer bij het schrijven van zijn brieven aan Van Hoogstraten gewoon nog niet op de hoogte was van de ontdekking van zijn jongere vriend lijkt voor de hand te liggen. Een verklaring daarvoor is misschien te vinden in het gegeven dat Verwer niet in Amsterdam was toen hij de twee brieven schreef.

Uwe zugt om den grond der zaeken, die gy by der hand neemt, zoo veel doénlyk tot in den éérsten oorspronk te doorsnuffelen, heeft ook my aengenóópt om eene *Belgico-Gothike* Lyfte op te stellen van de woorden, die met de onze gelykluydig zyn, en gevonden worden in 't *Glossarium* van *Fr. Junius* F.F. het welk agter 't *Gothicum Evangelium*, door *Ulpbila's* in de vierde ééuwe beschreven, gevoegt staat; ten eynde gy, die de Gottische taele voor de moeder aenzaegt van de onze, in eenen opslag de oudste forme onzer woorden A.B.C. gewyze voor oogen kreeg.

Daarop laat hij een methodisch veel verder strekkend *mission statement* volgen:

Hier toe had ik niet veel aenporring van noode, als die het daer voor hield', *dat zonder kennisse van de oudheyd géén geruste en welverzekerde grondslag tot opbow van onze spraeke te leggen was* (cursivering toegevoegd).

Ten Kate bouwde voort op het door Junius aangeleverde bronnenmateriaal, maar bij het classificeren daarvan kreeg hij een plotselinge ingeving:

In het aanleggen dezer Lyste, en het opstellen myner aenmerkingen, ontdekte ik eenige opening en doorzicht wegens de *Dedinatien* en de *Genera* dezer Gottise *Nomina*; als mede wegens de *Conjugatien* van derzelve *Verba*.

Hij zorgde ervoor z'n nieuw verworven inzichten zorgvuldig te toetsen:

Dit verwakkerde my den lust in diervoerge, dat ik my niet ontzag tweemaal 't Werk van nieuws op te doorloopen; op dat ik dat gene, 't welk verre 't voornaemste déél van de Letterkonst uytmaekt, zoo veel my mogelyk waere, onder de knie krege (1710: A2).

In zijn boek over *De studie van het Gotisch in de Nederlanden* heeft R.G. Van de Velde (1966: 219-274) uitvoerig en grondig gerapporteerd over de historisch-taalkundige onderzoeksresultaten die Ten Kate in de *Gemeenschap* heeft neergelegd; we kunnen ons hier tot enkele opmerkingen beperken.

Zoals gezegd, de *Gemeenschap* is geschreven 'Tot Ophelderinge van den Ouden Grond van 't Belgisch'. In deze studie wordt de verwantschap tussen het Gotisch en het Nederlands ('t Belgisch') aangetoond in een brief, in een woordenlijst en op basis van voorbeelden van Gotische verbuigingen en vervoegingen. 'Eigenlijk heeft de titel vooral betrekking op de verwantschap van de Nederlandse en de Gotische woordenschat, die in de *Lyste der gelykluydende Woorden* aangetoond wordt. Nochtans was Ten Kate van oordeel

dat taalverwantschap niet op lexicale, maar op morfologische gronden dient te worden gezocht', geeft Van de Velde (1966: 218) als commentaar.

In de *Gemeenschap* wordt onder meer duidelijk dat de vervoeging van de werkwoorden in het Nederlands en het Gotisch eenzelfde patroon volgen, een inzicht dat Ten Kate ertoe bracht om de Gotische werkwoorden in zes *classes* te verdelen (Van der Hoeven 1896: 15-56, Rompelman 1952: 8-15). In het systeem van de werkwoordvervoeging had hij de regelmaat van de klinkerwisseling onderkend, wat hem bracht tot de ontdekking van wat de Duitse taalgeleerde en sprookjesverzamelaar Jacob Grimm (1785-1863) later *Ablaut* zou noemen. Toen Ten Kate het manuscript van zijn studie op basis van Junius' *Gothicum Glossarium* bijna klaar had, stuitte hij op George Hickes' tweedelige *Linguarum Veterum Septentrionalium Thesaurus* (1703-1705), waarin ook het Gotisch aan de orde komt. Ten Kate kon concluderen dat zijn eigen behandeling van de Gotische werkwoorden superieur was aan die van zijn Engelse collega, met name op het stuk van *ongelykvloeyende*, de sterke werkwoorden (cf. Van de Velde 1966: 273; Knol 1977: 103).

Een andere belangrijke ontdekking van Ten Kate was het feit dat in de Germaanse talen de klemtoon op de wortel valt, niet op prefixen of uitgangen. Verder trok hij interessante conclusies inzake de relatie tussen het Gotisch en het Nederlands. Zoals reeds gezegd, Ten Kate was tot het 'geniale inzicht' (Van de Velde 1966: 221) gekomen, dat 'niet alleen wy, maar ook alle de Noordse Volkeren [...] gezamentlyk met de Gottise uyt eene en dezelfde moeder gesproten zyn' (1710: 6), dat het Nederlands dus niet rechtstreeks uit het Gotisch voortkwam, maar samen met het Gotisch uit één gemeenschappelijke bron was ontstaan. Zoals Ten Kate opmerkt: 'Wat hebben wy dan te besluyten uyt deze en de verdere groote menigte der gelyklydende benamingen? Eérstelyk, dat dezelve in óórsprong met den ander vermaegtschapt, en gezamentlyk wel éér uyt eene en dezelfde bronne gesproten zyn' (1710: 16-17). En dat is wat anders dan de door vriend Verwer en door befaamde taalgeleerden als Junius en Hickes gekoesterde gedachte dat het Gotisch de moeder van alle Germaanse talen zou zijn.¹⁴

14 Verburg (1952: 430; 1998: 449) die in navolging van Gerretzen (1940: 148) stelt dat de vermaarde Nederlandse graecus Tiberius Hemsterhuis (1685-1766) Ten Kates onderzoekingen zeer wel kende, baseert zich daarvoor op deze uitspraak van Hemsterhuis: 'Gothica vel potius Scythica lingua vetusta merito omnium pene septentrionalium linguarum censetur fons et mater' (De oude Gotische, of liever Scytische taal, wordt terecht beschouwd als de bron en de moeder van alle noordelijke talen); cf. Hemsterhuis 1845: 331. Deze observatie van Gerretzen en Verburg lijkt in het licht van het bovenstaande minder eenduidig. Hoe dit ook zij, in de *Pars bibliothecae Hemsterhusianae sive Catalogus librorum [...] quos collegit & reliquit Franciscus Hemsterhuis* (Den Haag 1791; herdrukt in Van Sluis 2001, 27-191) staat Ten Kates *Aenleiding* vermeld als nummer 922 van de boeken in quarto (Van Sluis 2001: 105). Het is de stellige indruk van Van Sluis (200: 14) dat de collectie die uiteindelijk in 1791 geveild werd, voor het grootste deel was samengesteld door de vader van de filosoof Frans Hemsterhuis (1721-1790). Dat zou kunnen inhouden dat Hemsterhuis *père* niet alleen zelf een exemplaar van de *Aenleiding* heeft aangeschaft, maar ook een exemplaar aangeschaft c.q. gekregen heeft van andere werken van zijn vroegere Amsterdamse kennis, nl. het *Leven van onze Heiland Jesus Christus* (1732) en de *Bedenkingen des gemoeds* (1728). Cf. Van Sluis 2001: 64, 113. De *Gemeenschap* ontbreekt in deze catalogus.

Ten Kates werk inzake het Gotisch en meer algemeen, op het gebied van de beoefening van de Germaanse taalkunde, uitgewerkt tot de *Aenleiding*, wordt thans algemeen als baanbrekend beschouwd. Vaker is opgemerkt dat Ten Kates ideeën een grotere verspreiding gehad zouden hebben, wanneer zijn werk niet in het Nederlands, maar in het Frans of Latijn, was geschreven (cf. Knol 1977: 105).

6. Van Ten Kate naar Grimm. Iets over de receptie van de *Gemeenschap*

Aan zijn *Nederduitsche Spraakkunst* uit 1781 heeft de 'taalmeester' en kostschoolhouder Ernst Zeydelaar (1742-1820) een 'Naamlijst van eenige Nederduitsche taalkundige boeken' toegevoegd. In die lijst wordt de *Gemeenschap* gerekend tot de werken van de Haarlemse dichter-schoolmeester Jan van Belle (c. 1690-1754). Gewoon een verschrijving, of was het taalkundig debuut van Lambert ten Kate na al die jaren al te zeer in de schaduw geraakt van de machtige *Aenleiding*? We laten nu enkele aantekeningen volgen als aanzet tot een verdere studie naar met name de buitenlandse receptie van de *Gemeenschap*.¹⁵

We hebben gezien dat Zacharias Conrad von Uffenbach in 1711 een (present)exemplaar meegenomen had naar Duitsland. Maar eerder al was een exemplaar van de *Gemeenschap* in buitenlandse handen gekomen. In de zomer van 1709 was Verwer in Utrecht bij Adriaan Reland (1676-1718) op bezoek geweest. De getalenteerde Reland, als voormalig student aan het Amsterdamse Athenaeum (1687-1689) een oud-leerling van Petrus Francius (1645-1704), was een internationaal vermaard hoogleraar in de Oosterse talen te Utrecht geworden (cf. Nat 1929: 12-21; Droixhe 1978: 42-44; Bastiaensen 1984,

15 Zie over de receptie van het taalkundig werk van Ten Kate verder Van der Velde 1966: passim, Van der Wal 2000, 2002.

Hamilton 1996).¹⁶ Kende Verwer de domineeszoon Adriaan Reland nog uit de tijd dat deze in Amsterdam studeerde? Hoe dit ook zij, in David van Hoogstraten hadden ze een gemeenschappelijke vriend (Verwer 1709: 4). In september 1709 schrijft Verwer vanuit Rotterdam aan Reland:

Ik herdenke nog al gedurig aen 't geleerd en teffens geneughelijk onderhoudt, waer af ik my zoo ruim bedeed vond in het bezoek, welks genot Uwe Edelheid my laetst, den korten tijt mijns verblijfs in Utrecht, gewaerdigde te gunnen (1709: 3).

Bij een rondleiding 'op de Boekzale der Uitregtse Academie' (1709: 19) had Reland aan Verwer onder meer een handschrift laten zien dat de *Natuurkunde des Geheelals* bevatte.

Wanneer wy in het een en in het ander vast wat omhaelden, afklimmende zoo al van hooger naer lager, betuigde U.E. ook in het midden zijner Professie der *geleerde* Talen, met eenen gantsch te wezen voor het liefhebberschap in onze *Moederlijke*; en verplichtte my tot rekenschap en mededeelinge, wanneer my ook hier in eens wat merkwaerdig te voren quame (Verwer 1709: 3).

Na het verschijnen van de *Gemeenschap* stuurt Verwer een exemplaar naar Utrecht, wellicht op instigatie van Ten Kate zelf. Op 15 mei 1710 reageerde Reland 'amica manu' in een kort briefje:

Ik ben UE nog dankbaarheyt verschuldigt voor het overgesonden present, waar in de Nederlantsche taal uyt het Gothisch werd opgehelderd. Ik heb het met veel smaak doorlesen en veele nuttige leeringen daar uyt getrokken: ik verheug my gevoelig dat er sulke liefhebbery opkomt, zijnde dit, myns bedunkens, de rechte weg om achter den aart onser taale te komen.

Hij voegt daar nog een interessante opmerking aan toe:

'k Heb mijn exemplaar na Engeland gesonden aan den Hr Wotton, die Hickes Thesaurus Lingg. Septentr. in Compendium

16 Naar de Hollandse oriëntalist wordt door Sir William Jones nog verwezen in zijn 'On the Arabs', de *Fourth Anniversary Discourse at the Asiatick Society of Bengal* (15 februari 1787; cf. Jones 1996: 62). Edward Gibbon erkende de waarde van Relands geschriften in zijn vermaarde *Decline and Fall of the Roman Empire*, voltooid in 1788; Reland vond hij een 'judicious student', die 'had travelled over die East in his closet at Utrecht' (Hamilton 1996: 30).

geredigeert heeft en uitgegeven op dat hij het aan de liefhebbers aldaar mededeelt.¹⁷

Na een mededeling over een geheel ander onderwerp sluit de Utrechtse hoogleraar af met de opmerking: 'Ik blijf ondertusschen na groetenis aan Uwen vriend Philogothus'.

Wie was de Engelse geleerde die Ten Kates *Gemeenschap* in Engeland bredere bekendheid moest geven? Dat was William Wotton, een wonderkind dat al op z'n tiende jaar naar Cambridge schijnt te zijn gegaan. Hij stond later in briefwisseling met de Amsterdammer Jean Le Clerc (cf. Wijngaards 1986: passim). Wotton gaf een *conspectus*, een 'short view', in het licht van Hickeys' *Thesaurus*, onder de titel *Linguarum vett. Septentrionalium thesauri grammatico-critici et archaeologici, auctore Georgio Hickesio, conspectus brevis, cui ab antique literature septentrionalis culture, adjectae aliquot notae accedunt, cum appendice ad notas* (1708). Dat was niet zozeer een gepopulariseerde versie van het origineel, maar veeleer een geschrift dat interesse moest wekken voor het grote tweedelige werk zelf, waarvan de verkoop niet erg wilde vloten - Hickeys schrijft zelf over 'the copies, which ly in great members upon my hands unsold' (cf. Bennett 1938: 396). Of en op welke wijze Wotton de inzichten van Ten Kate onder Engelse geleerden heeft uitgedragen, is stof voor nader onderzoek.¹⁸

In juni 1710 verscheen in deel 20 van de *Bibliothèque Choisie* een vrij uitvoerige recensie in het Frans van de hand van redacteur Jean Le Clerc, 'quoi que je n'aie pas d'ailleurs accoûtumé de parler dans cette *Bibliothèque Choisie*, de Livres Flamands' (Le Clerc 1710: 304). Inderdaad is het opmerkelijk dat Le Clerc in zijn tijdschrift een Nederlandstalig boek bespreekt (cf. Ten Cate 1987: 31). Klaarblijkelijk vond hij een deze uitgave interessant genoeg om er ook aan een buitenlands publiek een en ander over mee te delen. Heeft Adriaen Verwer, die met de redacteur goede contacten onderhield ('nobis amicus'), ook bij deze gelegenheid voor Ten Kate bemiddeld?

17 UBU, Hs 6F29¹⁶.

18 'He seems to have lived an immoral life and to have wasted his talent', noteert Bennett (1938: 396) overigens. Wat betreft de Engelse connecties van Reland kan hier nog vermeld worden dat Hans Willem Bentinck (1649-1709), graaf van Portland en vertrouweling van koning-stadhouder Willem III, Reland ooit gevraagd heeft met hem mee te gaan naar Engeland als gouverneur van zijn zoon. In verband met familieomstandigheden besloot Reland niet mee te gaan naar Windsor.

In de *praefatio* van zijn bekende *Glossarium Germanicum* uit 1737 verwijst de Duitser Johann Georg Wachter (1673-1757)¹⁹ naar werk van Ten Kate:

[...] Solus KATENIUS, qui Libris de Belgico idiomate editis, Patriae & Vernaculae suae haud leve decus contulit, videtur ab omnibus dissentire, & Gentes Germanicas non Scythas, non Phrygas, nec Celtas, sed quartum genus hominum opinari.

Maar het staat natuurlijk een ieder vrij om te geloven wat hij wil, voegt hij eraan toe. Zelf was Wachter van mening dat het Duits afstamde van het Scytisch, Phrygisch en Keltisch. Hij annoteert nog dat 'Katenium & Baxterum,²⁰ auctores in Germania rarissimos, dum haec scribo, ill. Dn. MENKENIUS Consil. Aul. ex Bibliotheca sua celeberrima perlustrandos humanissime communicavit' (Wachter 1737: xxxi, § 31). Blijkbaar bezat Wachter op dat moment zelf geen exemplaar van een Ten Kate en kreeg hij dat te leen van Friedrich Otto Mencke (1708-1745), editeur van de *Neue Zeitungen von gelehrten Sachen*, die in zijn blad 'menige recensie van Ten Kate's werk schreef' (Ten Kate 1987: 165).

Dat het werk van Ten Kate betrekkelijk lastig te krijgen was, was ook de ervaring van Johann Christian Zahn, 'Prediger in Delitz an der Saale'. Hij liet in 1805 zijn uitgave van *Ulfilas Gothische Bibelübersetzung* vergezeld gaan van een uitvoerige historisch-kritische inleiding. Daarin vermeldt hij de *Gemeenschap* als een 'überaus seltenes und wenig bekanntes Werkchen'. Het bevat weliswaar 'treffliche Bemerkungen', maar toch, 'ganz kritische Richtigkeit und Vollständigkeit darf man in diesem ersten Versuche noch nicht erwarten'. Het werk van Edward Lye (1694-1767), een *Grammatica Gothica* (1750), vindt hij superieur - 'obgleich ten Kates Arbeit wieder ihren eignen Werth hat' (Zahn 1805a: 61-62; cf. Van de Velde 1966: 217). Zahn acht het niet uitgesloten dat het boek van Carl Michaeler uit 1776, *Tabulae parallellae antiquissimarum teutonicae linguae dialectorum Moesogothicae Franco-Theotiscaae Anglosaxonicae et Islandicae subjectis*

19 Wachter, van oorsprong theoloog, vertoefde in 1698-1699 in Amsterdam, waar hij in aanraking kwam met het spinozisme. Zijn verblijf in onze hoofdstad vormde 'the most formative cultural encounter of his life', noteert Israel (2001: 645), die vrij uitgebreid op Wachter ingaat. Of Wachter er toentertijd ook de anti-spinozistische Adriaen Verwer ontmoet heeft, is ons niet bekend. Zie verder Droixhe (1978: 140-141), die Wachter als 'une des grandes figures de la philologie des Lumières' karakteriseert.

20 William Baxter, *Glossarium antiquitatum Britannicarum, sive syllabus etymologicus antiquitatum veteris Britanniae atque Iberniae temporibus Romanorum; accedunt Edvardi Luidii de fluviorum, montium, urbium, [etc.] in Britannia nominibus adversaria posthuma* (1719; 2e ed. 1733. Londini: W. Boyer).

monumentis selectissimis, naar zijn mening een nogal onkritisch excerpt uit Hicques, ook aan de *Gemeenschap* wel een en ander te danken heeft.

De *Aenleiding* is evenmin aan de aandacht van de Duitse geleerde ontsnapt. Dat boek behoeft volgens hem geen aanbeveling, 'da der Name des Verfassers für die Brauchbarkeit desselben bürgt. Wäre es nur leichter zu bekommen als es leider ist' (Zahn 1805a: 67).²¹

Het is goed mogelijk dat Zahn op het werk van Ten Kate geattendeerd is door lectuur van de *Taelkundige Mengelingen* uit 1781 van J.A. Clignett en J. Steenwinkel (cf. Zahn 1805a: 71), een bundeling aantekeningen waarin een uitvoerige 'Verhandeling over de gemeenschap der Gothische en Nederduitsche taal' te vinden is, die een proeve van kritiek behelst op Ten Kates werk (cf. Van der Velde 1966: 313-319). Jan Steenwinkel (1754-1812) behoorde, met geleerden als Herman Bosscha (1755-1819), Johan Meerman (1753-1815), Matthijs Siegenbeek (1774-1854) en Hendrik van Wyn (1740-1831), tot de selecte groep van Nederlanders die ingetekend hadden op Zahns editie van *Ulfilas Gothische Bibelübersetzung*.

Ondanks de 'Seltenheit des Büches' (Zahn 1805a: 61) lijkt het erop dat August Wilhelm Schlegel (1767-1845) toch de hand heeft weten te leggen op een exemplaar van de *Gemeenschap*. In zijn strenge recensie van het eerste deel van Jacob en Wilhelm Grimms *Altdeutsche Wälder* (1813) in het *Heidelberger Jahrbuch* (1815) noteert hij:

Für die Geschichte unserer Grammatik ist bisher durch Ausländern mehr geleistet worden, als durch deutsche Gelehrte. Wir nennen hier vorzüglich ausser Hicques und Lye, eine holländische Schrift: *Gemeenschap tussen de Gottische Spraeke en de Nederduytsche* von Lambert ten Kate. Sie umfasst nicht die ganze gothische Grammatik, sondern bloss die Konjugation und Deklination, diese sind aber meisterlich behandelt. [...] Lambert ten Kate hat den Satz durchgeführt, die sämtliche Zeitwörter des Ulfilas nach Klassen geordnet und ihre Analogie bis in die feinsten Verzweigungen nachgewiesen (Schlegel 1847: 406-407; cf. Jongeneelen 1992: 212).

Schlegels kritiek heeft, zo meent men wel, Grimm gebracht tot een 'Wendung zu strenger Wissenschaftlichkeit' (von Raumer 1870: 452; Koerner 1989: 306). In elk geval kan deze kritiek voor Grimm een aansporing betekend hebben om

21 In deel drie van de *Fortsetzung und Ergänzungen zu Christian Gottlieb Jöchers Gelehrten-Lexicon* uit 1810 wordt Ten Kate min of meer gecanoniseerd, althans vermeld als een beroemd taalonderzoeker en theoloog. Heinrich Wilhelm Rotermund, die het lemma voor z'n rekening nam, zegt bekend te zijn met zowel de *Gemeenschap* als de *Aenleiding*.

Ten Kates voorbeeld van methodische gestrengheid in de historische taalkunde te volgen. Hoe dit ook zij, de bibliotheek van de gebroeders Grimm bevatte ook een exemplaar van Zahns boek uit 1805 (Krause 1989: 148; no. 1447).

Op 9 maart 1812 merkt Grimm in een brief aan Hendrik W. Tydeman (1778-1863), een van zijn Nederlandse correspondenten, over een bepaald probleem op: 'vielleicht handelt auch ten Kate in s. krit. Grammatik davon ab' (Reifferscheid 1883: 31). In oktober 1812 wijst Tydeman hem voor 'de oude en grondige Nederduitsche taal' nadrukkelijk op de *Aenleiding* en schrijft over Ten Kate: 'hy werdt voor 't Nederd. geacht, 't geen ten zelfden tyd A. Schultens voor 't Oostersch, Hemsterhuys voor 't Grieks waren' (Martin 1884: 173).²² Maar het duurt nog enige jaren voordat Grimm zelf een exemplaar in handen krijgt. Vanuit Kassel bericht hij op 28 februari 1817 aan Tydeman:

Ich bin diesen Winter fleissig hinter unsern ältesten deutschen Quellen hergewesen [...]. In Absicht auf die holländische Sprache bin ich auf Wm Séwels nederduytsche Spraakkonst (2te Aufl. Amsterd. 1724) als einziges Hülfsmittel, das mir zu Gebote stünde, beschränkt. Leider besitze ich ten Kates besseres Werk nicht (Reifferscheid 1883: 62).

Tydeman wist een exemplaar van de *Aenleiding* voor zijn Duitse vriend te bemachtigen. Zoals deze op dinsdag 15 December 1818 aan Tydeman schreef:

Mit dem Ankauf des ten Kate für 6f. bin ich sehr zufrieden, zum Nachschlagen wird es mir immer nützlich seyn wiewohl ich seit dem halben Jahre, dass ich mir ihn von der Göttinger Bibl. kommen lassen, wenig daraus gelernt habe, und fast in Bilderdijks Urtheil einstimmen muss, wiewohl ich mich bescheidener ausdrücken werde. (Reifferscheid 1883: 67; cf. Jongeneelen 1992: 210)²³

22 Een echo van wat een betrouwbaar informant aan het eind van de achttiende eeuw, de 'Hemsterhusiaanse' hoogleraar Everhardus Scheidius (1742-1794), eens constateerde: 'De ware systematische etymologie werd pas aan het begin van deze eeuw gevonden, voor het Grieks door T. Hemsterhuis, voor de Oosterse talen door A. Schultens en voor het Nederlands door L. ten Kate' ('veras etymologiae rationes, hoc ipso demum ineunte saeculo, in Graecis reperit T. Hemsterhusius, in Orientalibus A. Schultenius, in Batavis L. ten Kate'; cf. Gerretzen 1940: 112).

23 Het mag bekend zijn dat Willem Bilderdijk (1756-1831) zich over Ten Kate veelal in misprijzende zin heeft uitgelaten. Grimm verwees namelijk naar een uitspraak van zijn correspondent Bilderdijk, die zich eens opgewonden had over Ten Kate, wiens 'eenvoudige stomtheid hem aan allerlei misgrepen blootsteld', en die een slechte voorganger was op de weg die hij ontsloot - 'die in zijne voetstappen blijven, brengen het niet verr' op de baan, waar de lauwer te halen is', zo waarschuwde Bilderdijk (1875: 9).

In het overzicht van de Grimm-bibliotheek staat als nummer 3429 een exemplaar van de *Aenleiding* vermeld (Krause 1989: 284). Jacob Grimm noteerde er zijn 'Besitz-Vermerk' in op 1 februari 1819. Een exemplaar van de *Gemeenschap* staat niet vermeld.

Grimm moet in later jaren het werk van Ten Kate met meer nauwkeurigheid bestudeerd hebben,²⁴ maar de concrete verwijzingen zijn vrij schaars. Opgemerkt is dat sommige van Ten Kates inzichten inzake het taalkundig geslacht door Grimm kunnen zijn overgenomen in z'n *Deutsche Grammatik* (Dibbets 1996: 74). Overigens gaf Grimm in diezelfde *Grammatik* (II, 1822-1837: 67) onomwonden te kennen: 'Ten Kate hat die Ablaute zuerst in ihrer Wichtigkeit hervorgehoben, nur die vocalunterschiede nicht strenge genug, am wenigsten die der consonanten beobachtet'.

Von Raumer heeft eens gezegd dat Ten Kate 'auf Grimms grammatische Forschungen einen besonders tiefgreifenden Einfluss geübt [hat]' (cf. Rompelman 1952: 27), maar ook deze bewering verdient nadere onderbouwing. En dat is nog maar een van de vele kwesties inzake de Amsterdamse *Privatgelehrter* die na meer dan tweehonderd en vijftig jaar nog steeds op nader onderzoek wachten.

Literatuur

Bennett, J.A.W.

1938

The History of Old English and Old Norse Studies in England from the Time of Francis Junius till the End of the Eighteenth Century. Ph. D. diss., University of Oxford.

Bastiaensen, Michel

1984

'Adrien Reland à la recherche d'une méthode comparative'. *Histoire Épistémologie Langage* 6.2: 45-53.

Bilderdijk, W.

1875

Voorlezingen over de Hollandsche taal. Uitgegeven door A. de Jager. Arnhem: H.W. van Marle.

24 'Lambert Ten Kate - que Jakob Grimm lira encore [...]' (Mounin 1970: 149). Koerner (1989: 306) merkt op dat het feit dat 'Grimm had studied and consulted the work of his predecessors, including [...] that of ten Kate's and Hicke's [...] is obvious from the preface and his extensive list of sources [...]'. Zie Jongeneelen 1992: 211 voor een kritisch-evaluerend citaat uit Grimms voorrede van 1819.

- van de Bilt, Igor
2000 'Adriaan Kluit (1735-1807) en de spelling van het Nederlands'. *Voortgang, jaarboek voor de neerlandistiek* 19: 95-142.
- van de Bilt, Igor & Jan Noordegraaf
2000 'Verwer, Kluit en de achttiende-eeuwse Nederlandse taalkunde'. Verwer 1759, vii-xxxi.
- de Bonth, Roland de
1999 'Nu een woordjen van de Idea'. *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 115: 143-157.
- de Bonth, Roland & Jan Noordegraaf (eds)
1996 *Linguistics in the Low Countries: the eighteenth century*. Amsterdam: Stichting Neerlandistiek VU / Münster: Nodus Publikationen.
- Bots, J.
1972 *Tussen Descartes en Darwin Geloof en Natuurwetenschap in de achttiende eeuw in Nederland*. Assen: Van Gorcum.
- Bree, Cor van
1995 *Lotgevallen van de Codex Argenteus. De wisselende waarde van een handschrift*. Amsterdam: De Buitenkant.
- Breuker, Ph.H.
1998 'On the Course of Franciscus Junius's Germanic Studies. with Speical Reference to Frisian'. *Franciscus Junius F.F. and His Circle*. Ed. by Rolf Bremmer, 129-157. Amsterdam & Atlanta, GA.
- Brinkman, H.J.
1961 *Een spellingdiscussie in De Boekzaal (1702-1708)*. Doctoraalscriptie Nederlandse taalkunde, Vrije Universiteit Amsterdam. Ongepubl.
- ten Cate, C.L.
1987 *Lambert ten Kate Hermansz. (1674-1731). Taalgeleerde en konst-minnaar*. Utrecht: Stichting Genealogie ten Cate / ten Kate.

Le Clerc, Jean

1710

Bespreking van Ten Kate 1710.
*Bibliothèque Choisie. Pour servir de suite
à la Bibliothèque universelle* 20: 303-314.
(Seconde Edition revue & corrigée. La
Haye: Pierre Ausson, 1731).

Cramer, S.

1898

'De vereeniging der twee
Amsterdamsche gemeenten in 1801'.
Doopsgezinde bijdragen 1898, 1-54.

Dekker, Kees

1997

'*The Light under the Bushel*'. *Old Germanic Studies in the Low Countries and the Motivation and Methods of Jan van Vliet (1622-1666)*. Diss. Univ. Leiden.

Dibbets, Geert R.W.

[1993]

'Joachim Oudaen en de taalvoorschriften'. *Zin dat het heeft. Een liber amicorum voor Jan van Bakel* onder redactie van Bas van Bakel, Peter-Arno Coppen & Piet Rolf, 145-157. Nijmegen: Coppen.

1996

'De strijd om het genus in de achttiende-eeuwse grammatica van het Nederlands'. *De Bonth & Noordegraaf* 1996, 57-90.

van Driel, L.F.

1992

'Eene geautoriseerde tale. Adriaen Verwer, koopman, jurist en taalliefhebber'. *Voortgang, jaarboek voor de neerlandistiek* 13: 121-143.

1996

'Adriaen Verwer, koopman, jurist en schrijver van de *Idea*'. *Verwer 1783*, 7-21.

Droixhe, Daniel

1978

La linguistique et l'appel de l'histoire (1600-1800). Rationalisme et révolutions positivistes. Genève: Droz.

Grimm, Jacob

1822-37

Deutsche Grammatik. I²-IV. Göttingen: Dieterich.

Hamilton, Alastair

[1996]

'Adrianus Reland (1676-1718). Outstanding Orientalist'. *Zes keer zestig: 360 jaar universitaire geschiedenis in zes biografieën*. Onder eindredactie van Hervé Jamin, 23-31. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Hemsterhuis, Tiberius

1845

Lectio Publica Tiberii Hemsterhusii De Originibus Linguae Graecae. Ed. by J.H. Halbertsma [1845]. New edition with a prefatory essay by Jan Noordegraaf and

an introductory article by Anthonia Feitsma. Amsterdam: Stichting Neerlandistiek VU & Nodus Publikationen: Münster 1997.

Hermesdorf, B.H.D.

1967

'Adriaen Verwer (1655-1717) en de *Ordonnance de la Marine* (1681)'. *Rotterdams Jaarboekje*, 7^e reeks, 5^e jrg., 227-261.

van der Hoeven, Adrianus

1896

Lambert ten Kate (De 'Gemeenschap tussen de Gottische Spraeke en de Nederduytsche' en zijne onuitgegeven geschriften over klankkunde en versbouw). 's-Gravenhage: Martinus Nijhoff.

- Hofman, Rijcklof
1998 'Marcus Zuerius Boxhorn (1612-1653)'. *Kelten en de Nederlanden van prehistorie tot heden*. Onder redactie van Lauran Toorians, 149-167. Leuven & Paris: Peeters.
- Israel, Jonathan I.
2001 *Radical Enlightenment. The making of modernity 1650-1750*. Oxford: Oxford University Press.
- Jones, William
1996 *Discourses Delivered at the Asiatick Society 1785-1792*. With a new introduction by Roy Harris and a short bibliography on eighteenth-century linguistics by Karen Thomson. Second impression. Routledge/Thoemmes Press.
- Jongeneelen, Gerrit H.
1992 'Lambert ten Kate and the origin of 19th-century historical linguistics'. *The History of Linguistics in the Low Countries* ed. by Jan Noordegraaf, Kees Versteegh & Konrad Koerner, 201-219. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- 1994 *Fonetiek en Verlichting. De 'Redeneringh over de talen' van Jan Trioen (1692)*. Amsterdam: Stichting Neerlandistiek VU & Münster: Nodus Publikationen.
- 1996 'Huydecoper's Reception of ten Kate's Linguistic Theory. A first exploration'. De Bonth & Noordegraaf 1996, 121-132.
- ten Kate, Lambert
1710 *Gemeenschap tussen de Gottische spraeke en de Nederduytsche*. Amsterdam: Jan Rieuwertsz. (Herdr. 2001, met als bijlage Jean Le Clerc, 'Convenance des Langues Gothique & Flamande' [1710]; ingeleid en bezorgd door Igor van de Bilt en Jan Noordegraaf. Amsterdam: Stichting Neerlandistiek VU & Münster: Nodus Publikationen).
- 1723 *Aenleiding tot de kennisse van het verhevene deel der Nederduytsche sprake*. Twee delen. Amsterdam:

Rudolph & Gerard Wetstein. (Herdr.
2001, Alphen aan den Rijn:
Canaletto/Repro Holland).

Kluit, Adriaan.

1759

*D. van Hoogstratens Lijst der
gebruikelijkste zelfstandige
naamwoorden.* Amsterdam: Pieter Meijer.

Knol, Jan

1977

'De grammatica in de achttiende eeuw'.
*Geschiedenis van de Nederlandse
taalkunde.* Onder redactie van Dirk M.
Bakker & Geert R.W. Dobbets, 64-112.
Den Bosch: Malmberg,

- Koerner, E.F. Konrad.
1989 'Jacob Grimm's Place in the Foundation of Linguistics as a Science'. *Practicing Linguistic Historiography. Selected Essays by Konrad Koerner*, 303-323. Amsterdam & Philadelphia: Benjamins.
- Krause, Friedhilde (Hrsg.)
1989 *Die Bibliothek der Brüder Grimm Annotiertes Verzeichnis der festgestellten Bestandes*. Weimar: Böhlau.
- Martin, E.
1884 'Zur Geschichte der deutschen Philologie. II. H.W. Tydeman und J. Grimm'. *Anzeiger für deutsches Althertum und deutsche Literatur* 10: 160-185.
- Meertens, P.J.
1940 'Abraham van der Myl als taalgeleerde'. *Bundel opstellen van oud-leerlingen aangeboden aan Prof. Dr. C.G.N. de Vooy's ter gelegenheid van zijn vijftienvintigjarig hoogleraarschap aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, 1915-16 oktober- 1940*, 263-274. Groningen etc.: Wolters.
- Mounin, Georges
1970 *Histoire de la linguistique des origine au XXe siècle* Paris: Presses Universitaires de France. (Eerste druk 1967).
- Nat, J.
1929 *De studie van de Oostersche talen in Nederland in de 18e en 19e eeuw* Purmerend: J. Muusses.
- Noordegraaf, Jan
2000 'Inleiding tot Lambert ten Kate'. *Van Hemsterhuis tot Stutterheim Over wetenschapsgeschiedenis* door Jan Noordegraaf, 39-60. Münster: Nodus Publikationen.
- 2001 'Amsterdamse kringen. Taalkunde en theologie rond 1700'. Lezing Vierde Internationale Neerlandistiekkongres, Dikhololo, Zuid-Afrika, 9-13 juli 2001.

Noordegraaf, Jan & Marijke J. van der
Wal

2001

'Een standbeeld voor Lambert ten Kate'.
Onze Taal 70: 260-262.

von Raumer, Rudolf

1870

*Geschichte der germanischen Philologie,
vorzugsweise in Deutschland*. München:
R. Oldenbourg. (Repr., New York: Kraus,
1965).

Rompelman, T.A.

1952

Lambert ten Kate als germanist.
Mededelingen der Koninklijke
Nederlandse Akademie van
wetenschappen, Afd. Letterkunde.
Nieuwe reeks, deel 15. Amsterdam:
Noord-Hollandsche Uitgevers
Maatschappij.

Salverda, Reinier

2001

'Newtonian Linguistics. The Contribution of Lambert ten Kate (1674-1731) to the Study of Language'. *'Proper Words in Proper Places.'* *Studies in Lexicology and Lexicography in honour of William Jervis Jones* ed. by Maire C. Davies, John Flood & David N. Yeandle, 115-132. Stuttgart: Hans-Dieter Heinz Akademischer Verlag.

von Schlegel, August Wilhelm

1847 [1815]

'Altdeutsche Wälder. herausg. durch die Brüder Grimm. Erster Band, Cassel 1813'. *Sämmtliche Werke*. Hrsg. von Eduard Böcking. Vol. XII. *Vermischte und kritische Schriften*, 383-426. Leipzig: Weidmann. (Repr. 1971, Georg Olms Verlag, Hildesheim & New York).

Schwink, Frederick Ward

1986

Lambert ten Kate: sources and context. Unpubl. MA thesis, University of Texas at Austin.

van Sluis, Jacob

2001

Bibliotheca Hemsterhusiana. Het boekenbezit van Tiberius en Frans Hemsterhuis, met genealogie en bibliografie. Budel: Damon & Ljouwert: Fryske Akademy.

von Uffenbach, Zacharias Conrad

1735

Bibliotheca Uffenbachiana, seu catalogus librorum quos summa industria, magna cura maximisque sumptibus ex varüs regionibus collegit scabinus reipublicae francofurtensis Zach. Conradus ab Uffenbach, quorum publica habetur auctio 7 Mrt. 1735. Francofurti ad Moenum: Apud Franciscum Varrentrapp.

1754

Merkwürdige reisen durch Niedersachsen, Holland und Engelland. Dritter Theil. Ulm: Gaumisch.

Vanderheyden, Jan-F.

1957

'Adriaen Verwer in de geschiedschrijving en over de geschiedenis van het Nederlands. Verwer en Zuid-Nederland'. *Verslagen en Mededelingen van de*

*Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal-
en Letterkunde 1957, 617-671.*

1971

*Schets van een geschiedenis van de
Germaanse filologie. Deel II. 7e uitgave.
Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.*

Van de Velde, Roger G.

1966

*De studie van het Gotisch in de
Nederlanden. Bijdrage tot een status
quaestionis over de studie van het
Gotisch en het Krimgotisch. Gent:
Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal-
en Letterkunde.*

Verburg, P.A.

1952

Taal en Functionaliteit. Een historisch-critische studie over de opvattingen aangaande de functies der taal van de prae-humanistische philologie van Orleans tot de rationalistische linguïstiek van Bopp. Wageningen: Veenman. (Engelse vertaling: *Language and its Functions. A historico-critical study of views concerning the functions of language from the pre-humanistic philology of Orleans to the rationalistic philology of Bopp* by Pieter A. Verburg. Transl. by Paul B. Salmon. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins 1998).

Vermij, Rienk

1991

Secularisering en natuurwetenschap in de zeventiende en achttiende eeuw Bernard Nieuwentijt. Amsterdam-Atlanta, GA: Rodopi.

ms.

'At the origin of the Newtonian ideology. The role of Dutch mathematical amateurs'. Unpubl. ms.

Verwer, Adriaen

1683

't Mom-aensicht der Atheistery Afgerukt door een Verhandeling van den Aengeboren Stand der Menschen, ervattende niet alleen een Betoogh van de Rechtsinnige Stelling; maer ook voornamentlijk een Grondige Wederlegging van de tegenstrijdige Waen-gewelens en in 't bysonder van de geheele Sede-Konst Van Benedictus de Spinoza. Amsterdam: Wilhelmus Goeree.

1698

Inleiding tot de Christelyke Gods-geleert-heid Amsterdam: Jan Rieuwertz.

1707a

Linguae Belgicae idea grammatica, poetica, rhetorica; deprompta ex Adversariis Anonymi Batavi: In Usum Proximi Amici. Amsterdam: Franciscus Halma.

1707b

Letterkonstige, dichtkonstige en redkunstige schetse van de Nederduitsche tale. Uit het Latijn vertaald door A. Kluit naar de editie-1707.

Bezorgd en ingeleid door Igor van de Bilt & Jan Noordegraaf. Amsterdam: Stichting Neerlandistiek VU / Münster: Nodus Publikationen 2000.

1709

Brief aen den Heere Adriaen Reland, professor der Oostersche talen in de Academie tot Utrecht, vanden Schryver der Linguae Belgicae Idea Grammatica; & c tot rekenschap vande Aenmerkingen vanden Heer Arnold Moonen op dezelve Idea; en van 't richtig Nederduitsch, zoo als door onze Hooge Overheidt gebruikt is in Hare niuwe overzetting des Bybels. Utrecht: Willem Broedelet.

1783

Schets van de Nederlandse taal. Grammatica, poëtica en retorica. Naar de editie van E. van Driel vertaald door J. Knol. Met een fotomechanische herdruk van Anonymus Batavus' *Idea Linguae Belgicae grammatica, poetica et rhetorica* bezorgd door Everhardus van Driel, Leiden 1783. Bezorgd door Th.A.J.M. Janssen & J. Noordegraaf. Met als bijlage een *Lijst van bronnen* samengesteld door Henk Duits & Rob de Graaf. Amsterdam: Stichting Neerlandistiek VU; Münster: Nodus Publikationen 1996.

Wachter, Johann Georg

1737

Glossarium Germanicum continens origine & antiquitates totus linguae Germanicae, et omnium pene vocabularium, videntium et desitorum Opus bipartitum et quinque indicibus instructum Johannis Georgii Wachteri. Lipsiae: Apud Joh. Fred. Gleditschii B. filium. (Repr. Hildesheim: Olms, 1975).

- Wal, Marijke J. van der
2000 'De receptie van Lambert ten Kate's ideeën in de achttiende eeuw'. *Meesterwerk* 18: 12-18.
- 2002 'Lambert ten Kate and eighteenth-century Dutch linguistics'. *Beiträge zur Geschichte der Sprachwissenschaft* 12: 49-63.
- Wijngaards, A.N.M.
1986 *De 'Bibliothèque Choisie' van Jean Le Clerc Een Amsterdams geleerdentijdschrift uit de jaren 1703 tot 1713*. Amsterdam & Maarssen: APA-Holland University Pers.
- Zahn, Johann Christian
1805a 'Historisch-kritische Einleitung in Ulfilas Bibelübersetzung'. Zahn 1805b, 1-86 [afzonderlijk gepagineerd]
- 1805b *Ulfilas Gothische Bibelübersetzung, die älteste Germanische Urkunde nach Ihre'ns Text, mit einer grammatisch-wörtlichen Lateinischen Uebersetzung zwischen den Zeilen, samt einer Sprachlehre und einem Glossar, ausgearbeitet von Friedrich Karl Fulda; das Glossar umgearbeitet von W.F.H. Reinwald und den Text, nach Ihre'ns genauer Abschrift der silbernen Handschrift in Upsal, sorgfältig berichtet, die Uebersetzung und Sprachlehre verbessert und ergänzt, auch mit Ihre'ns Lateinischer Übersetzung neben dem Texte, und einer vollständigen Kritik und Erläuterung in Anmerkungen unter demselben, samt einer historisch-kritischen Einleitung vers. und hrsg. von Johann Christian Zahn*. Weissenfels: Johann Friedrich Leycham.
- Zeydelaar, Ernst
1781 *Nederduitsche Spraakkonst*. Utrecht: B. Wild.
- Zuidervaart, Huibert Jan
1999 *Van 'Konstgenoten' en hemelse fenomenen. Nederlandse sterrenkunde in de achttiende eeuw* Rotterdam: Erasmus Publishing.

Zijlmans, Jori

1999

*Vriendenkringen in de zeventiende eeuw
Verenigingsvormen van het informele
culturele leven te Rotterdam Den Haag:
SDU.*

Gemeenschap Tussen de Gottische spraek En de Nederduytsche,

Vertoont

- I. By eenen Brief nopende deze Stoffe.
- II. By eene Lyste der Gottische Woorden, gelykluydig met de onze, getrokken uyt het *Gothicum Evangelium*.
- III. By de Voorbeelden der Gottische *Declinatien* en *Conjugatien*, nieulyks in haere *Classes* onderscheyden.

Alles gerigt

Tot Ophelderinge van den Ouden Grond van 't Belgisch.

[Illustration]

t'AMSTERDAM,

By JAN RIEUWERTSZ. Boekverkooper en Stads-Drukker, in de Beurs-straat, in 't Martelaars-Boek. 1710.

GAe, zwerf, myn Króóst, in 't spits der pennen,
Ten Spot van die uw' spraek' niet kennen:
In Konst word Lof nog Spot geagt,
Ten zy van Kenners voortgebragt.

Brief wegens de Gottische spraeke.

Myn Heer A.V.

UWe zugt om den grond der zaeken, die gy by der hand neemt, zoo veel doenlyk tot in den éérsten oorspronk te doorsnuffelen, heeft ook my aengenóópt om eene *Belgico-Gothike* Lyste op te stellen van de woorden, die met de onze gelyklydig zyn, en gevonden worden in 't *Glossarium* van *Fr. Junius* F.F. het welk agter 't *Gothicum Evangelium*, door *Ulpilas* in de vierde ééuwe beschreven, gevoegt staat; ten eynde gy, die de Gottische taele voor de moeder aenzaegt van de onze, in eenen opslag de oudste forme onzer woorden A.B.C. gewyze voor oogen kreeg.

Hier toe had ik niet veel aenporring van noode, als die het daer voor hield', dat zonder kennisse van de oudheyd géén geruste en welverzekerde grondslag tot opbow van onze spraeke te leggen was. Ik heb het dan ondernomen. En zie daer 't begéeerde, en nog méér dan dat, tot voldoeninge van uw óógmerk volbragt.

In het aenleggen dezer Lyste, en het opstellen myner aenmerkingen, ontdekte ik eenige opening en doorzicht wegens de *Declinatien* en de *Genera* dezer Gottise *Nomina*; als mede wegens de *Conjugatien* van derzelve *Verba*. Dit verwakkerde my den lust in diervoerge, dat ik my niet ontzag tweemaal 't Werk van nieuws op te doorloopen; op dat ik dat gene, 't welk verre 't voornaemste déél van de Letterkonst uytmaekt, zoo veel my mogelyk waere, onder de knie krege.

Onder de *Nomina Substantiva* vond ik 'er vierderley van 't *Genus Masculinum*, vyfderley van 't *Foemininum*, en drierderley van 't *Neu-*

trum; en daer buyten weynige uytgezonderde; daerenboven tweederley *Adjectiva*, en drierley *Participia*; waer by ik eene proeve van *Pronomina* opzocht.

De *Verba* vond ik onderscheyden in soorten, waerom ik die gene, welke in den lóóp hunner veranderinge eenerley rooy hielden, onder eene zelfde *Classis* bracht; en deze wederom elk in zyn soorte byzonder afdéélde: aldus vind 'er Uw E. drierley van de eerste *Classis*, sesderley van de tweede, sevenderley van de derde, tweederley van de vierde, drierley van de vyfde, en sevenderley van de zesde *Classis*; welker elk in klank of verwisseling iets verschilt.

Agter de *Nomina Substantiva* heb ik door M.F. en N. de *Genera*; en agter de *Verba*, door cyffergetallen, yders *Classis* afgebeeld. II. *Cl.* 3. beteekent, dat zulk een *Verbum* de derde plaets inde tweede *Classis* beklééd: aldus zyn de verbuygingen zoo van de *Nomina* als *Verba*, door behulp van beknopte teykens, lichtelyk op te maken.

Agter de *Praepositiones* heb ik haer *Regimen* aangewezen; en gelyk de onze veelal voor de *Verba* kunnen gevoegt worden, even zoo hebben de Gottén óók dit in gebruyk gehad.

Dog om de Lyste der gelyklydende woorden (behoudens dezelve vrugt) beknopter te maeken; heb ik, uytgenomen eenige staeltjes, die te saemgevoegde *Verba* agterwege gelaeten, en in derzelve plaetse *Componitur* agter de *Praepositio* gestelt. 't Is insgelyks om korthedwille geschied, dat ik etlyke *Nomina Composita* en *Derivativa* (schóón met die van onze taele gelyklydig) onder deze Lyste niet gebragt heb: agtende genoeg te zyn dat ik, by dezen, berigt dede; dat de Samenvoeging en Afleyding in de Gottise en onze spraek met elkander overeenkomt.

De Nederduytse *Adjectiva* heb ik op E laten uytgaen, om van 't *Adverbium* onderscheyden te zyn.

Wyders, alzo de Gottise $\odot$ en {problem} van omtrent eenerley kragt en gelyke waerde met onze *qu* of *kw*, of somtyts als *w* alléén, schynen te zyn, zoo heb ik by myne Lyste der gelyklydende woorden yder derzelve geplaetst agter die woorden, daerze inkomen; op dat by 't naezoeken in 't *Glossarium* geen twyffel overleve, werwaerts men zig te keeren hebbe.

Als ik in 't Gottische **gg** agter elkander in eene zelfde Silbe ofte **g** voor de **k** vond, las ik die even gelyk men by 't Grieks doet, name-

lyk als *ng* en *nk* by ons in de woorden *gang*, *dank* enz. hierom heb ik gestelt.

gangan}		{gaggan}	
thankjan}	in plaetse van	{thagkjan}	<i>enz.</i>
dringkan}		{drigkan}	

Ik heb de Gottise woorden met onze gewone Letters beschreven; op dat de lezing te gemakkelijker, en de gelykheid te duydelyker voorkome.

Dit voor zoo verre zulks 't voornaemste van myne gehoudene orde betreft. Nu zal 't niet ongevoeglyk zyn, dat ik hier op volgen laet eenige weynige aenmerkingen wegens de *Uytspraek*, *Waerde*, en *Veranderinge* der Gottise Letteren.

- I. De Gottische **h**, ten eynde eener Silbe staende, lees ik als onze *g* of *ch*. (of als de Griekse X) dus blyft dan de wortelklank ononzer woorden in 't Gottische nog kenbaar: als,
  - ahtau**/ Acht; **garaihtitha**/ Gerechtigheid; **huhrus**/ Honger; **ahjan**/ Achten; **hauhitha**/ Hóógheid; *enz.*
- II. Der Gotten **ai** beantwoord meest al onze *é*: als, **hairto**/Hérte, *enz.* of onze *éé*^{*}, en *ey*: als, **dailjan**/Déélen, Deylen, *enz.*
  - ei** ... onze *y*: als, **reisan**/ Ryzen; **steigan**/ Stygen; **thein**/ Dyn; **sein**/ Zyn; *enz.*
  - of de Latynse *i*: als, **peilatan**/ Pilato.
  - au** .. onze *ó*: als, **baurd**/ Bórd; *enz.*
  - of onze *óó*[†]: als, **galaubjan**/ Gelóóven, *enz.*
  - in** .. onze *ie*: als, **diupan**/ Diepen, *enz.*
  - o** ... onze *oe*: als, **bloth**/ Bloed, *enz.*
  - u** ... onze *o*: als, **brunna**/Bronne; **bibundan**/Bebonden, *enz.*

* Deze *éé* trekt iets na 't gebléét der schaepen, waer mede der Fransen *ai* in 't woord *mais* overéénkomt.

† Deze *óó* is in klank gelyk aen der Fransen *eau*.

Deze onze harde *éé* en *óó*, wanneerze in dezelfde Silbe van geen consonant agtervolgt worden, heb ik, volgens het agtbaerste gebruyk, zonder bovenstreping uytgebeeld; dog alwaer in dezelfde Silbe een consonant volgt, aldaer heb ik my in dit geschrift ééns van streepjes willen bedienen: alles tot onderscheyd tussen deze en onze zagte *ee* en *oo*; voor welke zagte ik insgelyks, volgens 't gemelde gebruyk, als dan een enkele *e* en *o* gestelt hebbe, wanneer géén consonant in dezelfde Silbe agter opvolgt, schóón de klank lang zy.

III. Der Gotten **th** past op onze *d*: gelyk óók zy zelf hunne **d** veelal in plaetse van **th** gebruykten; voornaemlyk wannéér het woord, door verbuyginge, eenen naesleep krygt: dus **dailiths/ dailida; haubith/ haubida** &c. dog byna nimmer verandert de **th** in onze *t*, nogte de Gottise **t** in onze *d*.

Indien men op deze wyze de kragt der Letteren gaede slae, zal men zoo groote gelyklydentheyd bespeuren tussen de Gottise en onze tael, dat mogelyk geene der Noordse minder, in *Dialect*, van dezelve zal verschillen dan de onze: en het groote getal van Gelyklydende Woorden, alléén opgezocht uyt een boek dat kleyn van beslag is, en, door de rampen des tyds, zéér aenzienlyke brokken te deerlyk verloren heeft, geeft my een klaer bewys, dat niet alléén wy, maar óók alle de Noordse Volkeren, voor zoo verre die van den ander slegts in *Dialect*, en in 't behouden van 't één of 't ander woord, dat by den nabeur versleten raekt, zyn onderscheyden, gezamentlyk met de Gottise uyt eene en dezelfde moeder gesproken zyn.

Deze gelykheyd blykt nog duydelyker, als men bemerke, dat het onderscheyd in 't vormen van ons *Praeteritum imperfectum* zynen grondslag vind in 't Gottische. Tweederleye voornaeme *Verba* doen zig op by 't Gottische; zulke naemlyk welke onder 't *conjugeren* geene veranderinge van Wortelvocael gedoogen, en daerom *éénpaerigvloeyende* genaemt worden; en zulke wederom, welke in 't *Praeteritum*, of óók wel in 't *Participium* verwisseling van Wortelvocael onderworpen zyn, deze worden met goed regt *onéénpaerigvloeyende* genaemt. Dit onderscheyd van *éénpaerigvloeyen* en *onéénpaerigvloeyen* heeft óók plaets in onze taele, en, dat zéér aenmerkelyk is, vry net in dezelfde gedaente, en, byna zonder missen, op eene en dezelfde woorden. by voorbeeld, de gróóste hóóp, naementlyk die van de eerste *Classis* is *éénpaerigvloeyende*, en vervormt zynen *Infinitivus* in een *Praeteritum*, door agterafsnydning van **jan/ an/ on**; en wederaenlassing van **ida/ aida/ oda**; als

Dailjan/

Dailida;

Fastan/

Fastaida;

Salbon/

Salboda;

En de gróóste hóóp onzer *éénpaerigvloeyende* door agterafsnijding van *en*, en wederaenlassing van *de*; als, Deelen, Déélde.

Dog wanneer het Gottise *Praeteritum* door verwisseling van Wortelvocael, en door agterafsnijding zonder wederaenvoeging gemaakt word, gelyk by de *onéénpaerigvloeyende*, naemelyk die van de tweede en derde *Classis*, als, **Niman/ Nam; Bidjan/ Bad; enz.**

Dezulke, zoo ze by ons nog in wezen zyn, hebben, byna zonder uytzondering het zelfde lot; als, Nemen, Nam; Bidden, Bad; *enz.*

Gelyk óók de wederzydse *Participia* eenen sleep weder aennemen: als,

Numans] Genomen; **Bidans/** Gebeden.

Ganumans]

Terwyle die van de eerste *Classis* in 't *Participium* op **iths/ aiths//** of **oths** uytgaen, by 't Gottise; en oulinks op *et*, of tans by inkorting op *t* by ons. als,

Dailiths/ Gedéélt, oulinks Gedeelet.

Fastaiths/ Gevast ..... Gevastet.

Salboths/ Gezalft ..... Gezalvet.

Wyders komt óók het *Genus* der Gottise woorden *méést* altyd met het onze overéén.

Het aangetrokkene in de *Ideâ Grammaticâ pag. 35.* wegens den *Articulus inseparabilis* GE, bevinde ik byzonder wel geslaegt te zyn: alleenlyk zoude ik dit voor 't naeste houden, dat de *Verba*, welke by ons zonder voorzetzel altans in gebruyk zyn, van ouds met en zonder GE, op beyde wyzen in zwang gingen: gelyk óók by het Gottise méést alle de *Verba*, die de andere voorzettels missen, nu met, dan zonder **ga** (dat onze GE beantwoord) gevonden worden.

Niettegenstaande de réétsgemelde overéénkomste tussen de Gottise Spraeke en onze, zoo vind ik egter geene reden om te denken dat wy de onze door overstrominge van hen ontfangen hebben. Zonder lange overhéérsching agte ik het buyten voorbeeld en onmogelyk te zyn, dat een tael eene vermenging, nieuwe wortelklanken, en verbastering aenneme; veelmin t'eenemael vernietigt zoude worden, en plaets ruymen voor eene nieuwer. de Gotten, en Wandalen hebben in de overhéérsching en het lange bezit van *Italien* en *Spangjen* op de Latynsche spraeke niet méérder kunnen gewinnen, dan datze

den grondstéén hebben gelegd van de *Italiaense* en *Spaense*; en de *Franken*, schóónze, tot nu toe, zulk eene reek van éewen mééster zyn geweest van *Gallien*, hebben alléén die spraeke in de tans levendige *Franse* verandert; en in beyde gevallen hebben de taelen der overwonnene wel een ander klééd aengenomen, dog de Overwinnaers ondertussen weynig minder dan den gantsen grond en wortelklank van hunne eygene spraeke verloren.

Dog overmits ik den Grond- en Wortelklank, zoo wel van de andere Noordse taelen als van de onze onverbastert en dezelfde bevinde met de *Gottise*, zoo agt ik dat de éérste grondslag onzer spraeke van oudsher, lang voor den bloey der Romeynen, met de éérste bevolking van onzen bodem, alhier gevest is geweest, én geene andere nogte méérder verandering geleden heeft, dan by zulk eene lankheyd van tyd en ruwheyd der tussen eewen te verwagten is: Ik zegge *lang voor den bloey der Romeynen*, want dat deze geenen ledigen grond alhier gevonden hebben, is te baerblykelyk uyt den dapperen en befaemden wederstand onzer Voorouderen, toen men genotene dienst en trouw te schandig beloonde, en 't regt van bondgenootschap door schelmse dwingelandy zogt te verkragten.

De natuere der zaeken met de bekende geschiedenissen vergeleken zynde, geeft, mynes bedunkens, óók genoegsaem aen de hand; dat de verspreyding der Noordse volkeren al redelyk vroeg tot herwaarts henen zig uytgestrekt heeft: want hoewel te gissen is, dat, by de verwerringe in 't opregten van Babels toren, en by de verstroyinge daer uyt gevolgt, de afwyking van den ander vooréerst niet verder geweest zy, dan dat elk gedagt hebbe zyne genomene zitplaetse met goet genot ten aenzien van zyn onderhoud, en met goede veyligheyd ten opzigte van zyn nabuerschap, te kunnen gebruyken; niettemin dewyl de veehoeding, van ouds, der méésten bezigheyd was; zoo wierd een ruym beslag van onbeboude gronden vereyst. Daer na moest de verméérdering der volkeren, en gevolgelyke nóótzaaklykheyd van méérder orde omtrent de geméenschap en 't bestier, óók aanleyding geven éénsdéeís tot uytbreydinge van woonplaets, en anderdéeís tot Staet- en Land-geschil, en daer uyt gerezene verwydering en afwyking. Voornaemlyk heeft dit te ligter moeten gebeuren by de verspreydelingen naer het Noorden: want allesints wat men van deze vermeld vind, komt daer op uyt, dat zy driftiger minnaars zynde van hunne vryheyd, en te ongeduldig om het juk eener Mo-

narchale regeringe te draegen, niet schróómden voor het barre Noorden, om door verre ontwykinge hunne vryheyd te veyligen; terwyle die van 't midden van Asia, méérder lafhartig de dienstbaarheyd kozen voor 't verlies van weliger landstreken. 't Is geen wonder dan, dat die van 't Noorderdéél des aerdbodems, gedurende zoo vele eeuwen, in zoo onnoemelyke menigte van gebiedsচেয়dingen verdéélt zyn geweest; dog dat die van de Middलगewesten gehéél vroeg en van den beginne af het hóófd gebogen hebben onder het onbepaelde opperbewind van een schrander of manhaftig Vorst.

En, hoewel uyt den korten byééndrang der menschen een geslepenheyd, uyt de verspreydinge een boersheyd ontstaet; waarom ook die van Asia en 't zuyder Europa méérder blyken van konsten en wetenschappen hebben nagelaten dan die van 't Noorden: egter vermoede ik niet dat de ruwheyd der Noordelingen zoo verre ging, als men geméénlyk daer van spreekt, en in den éérsten opslag wel gissen zoude. De beschaeftheyd hunner taele, die by de boersheyd niet kan huysvesten, is my bewys genoeg van geschiktheyd in zaeken tot een goede geméenschap gehoorig; schóónze in andere dingen die méér tot luyster strekken, minder blyken van vordernisse nalieten.

Om de beschaeftheyd der Gottise taele wat breeder aen te toonen, zal ik eenige aanmerkingen hier op laten volgen: en hoewel dezelve door de vergelyking myner opgezochte en byééngevoegde Voorbeelden voor U ligtelyk te vinden zyn; egter vertrouw ik niet, dat deze uytbreyding U mishagen zal: te méér, dewyl deze myne verhandeling gants nieuw is, zoo ten opzigte der zaeken, als ten aanzien van de wyze der behandeling en toepassing op onze taele.

Der Gotten *Nomina* veranderen in 't *Genus, Casus & Numerus*, men vind 'er wel beyde *Masculina* en *Faeminina*, die uytgaen op **a** of **s**: als

atta & dags &c. by 't mannelyke,
paida & sauths &c. by 't vrouwelyke,

dog egter zynze onderscheyden in *declinatie*.

De *Foeminina* in **o/** als **azgo**. enz. verschillen allesints in *Declinatie* van de *Neutra* in **o/** als **hairto**. enz.

De uytgangen op **eis** / als **hairdeis** vind ik alléén eygen by het

Masculinum; die op **ei**/ als **Liutei**. enz. by het *Foemininum*; en die op een *Consonant* zonder **s** daer achter, als **haubith/ jer / hus** enz. (uytgenomen **ahs** en **weihs**) vond ik, beneffens die op **i** / als **badi** enz. eygen by het *Neutrum*: en yder dezer soorten heeft haere byzondere *declinatie*.

Alléénlyk tussen de *Masculina* & *Foeminina* op **us** uytgaende, die 'er niet vele zyn, vond ik géén teeken van onderscheyd, dan door bygevoegde *Adjectiva*.

De uytzonderlingen (*Anomala*) die ik gevonden heb, zyn weynige.

De *Verba*, zoo *Passiva* als *Activa*, zyn door de *Terminatien* onderscheyden in de *Modi*, *Tempora*, en *Personae*, zonder hulpwoorden: alléénlyk gevalt my niet, dat ik hun *Futurum* van het *Praesens*, nogte hun *Praeteritum perfectum* & *plusquamperfectum* van het *Imperfectum* niet verschillig vind; alzo de Gotten ten tyde van Ulphilas het *Verbum Haban / hebben*, niet gelyk Wy te hulpe namen om de *Praeterita* uyt te drukken. Hier uyt blykt de Oudheyd van dit *Gothicum Evangelium*, dewyl de Gotten, toenze mééster wierden van *Italien* en *Spangien*, al moeten overgegaen geweest zyn tot het hulpwoord **Haban** by het *Praeteritum Perf. & plusq. perf.* vermits *Italien* en *Spangien* dat gebruyk van hen ontléént hebben, gelyk die van *Gallien* het van de Franken hebben geléért: zoo dat dit gebruyk, naer alle schyn, al méér dan 1200 jaeren oud is; en gevolgelyk het *Gothicum Evangelium* nog ouder.

Terwyl ik dus, met het Letterkundige, U ophoude, dien ik niet onaengeroert te laeten, waer in voornaemlyk het onderscheyd der *Classes* bestaet.

Het *Character* van de éérste *Classis* heb ik in myne aenmerkinge over de gelykheyd der Gottise spraeke met de onze hier voren aangewezen: dat van de tweede en derde *Classis* desgelyks, voor zoo verre deze in den grond van de éérste verschillen, maer niet waer in zy van elkander onderscheyden zyn. Het voornaemste is dat die van de tweede *Classis* in 't *praeteritum*, en in 't *participium passivum* elk in eene byzondere Wortelvocael verwisselen; als,

speiwan/	spaiw/	spiwans/	en spaiwans.
bindan/	band/	bundans.	
niman/	nam/	numans.	

Terwyle die van de derde *Classis* alléén in 't *Praeteritum*, en niet in 't *Participium* van Wortelvocael veranderen, als

Hafjan/	hof/	hafans.
Bidjan/	bad/	bidans.

Die van de vierde *Classis* snyden wel, even gelyk die van de tweede en derde *Classis*, by het vormen van 't *Praeteritum*, den sleep **an** van den *Infinitivus* af, maer doen óók daerenboven een voorzetting van een gantse Sillaeb, aen die van den Wortelklank niet ongelyk, als **haitan/ haihait/** enz. hoewel óók te mets de Wortelklank niet onverandert blyft, als **tekan/ taitok**; en **greitan/ gaigrot.** enz.

By die van de vyfde *Classis* lyd het *Praeteritum* verandering in de radicale consonant, als **thankjan/ thahta/** &c.

en in de Wortelvocael, als **wairkjan/ waurhta**;
en ook wel in beyden te gelyk, als **bringen/ brahta**.

behalven dat het óók door den naesleep **ta** zich van de vorige *Classes* onderscheyd.

Die van de sesde *Classis*, welke mede, gelyk die van de vyfde in 't *Praeteritum*, **ta** agter aen hebben, verschillen by den uytgang van het *Tempus praesens* in allen deele van die van de vorige *Classes*: waarom ik ook **Wisán/** vermits zéér onregelmatig (even gelyk WEZEN als nog by ons is) beneffens de verbuygingen van **Wiljan** en **Skulds** agter aen onder dezen rang geplaetst heb, als passende by de *Anomala*.

De vervulling der opene plaetsen, voornamelyk by de *Verba Passiva*, heb ik ter oorzaeke van de weynige voorbeelden nog niet tot myn genoegen kunnen vinden: Niettemin verkoos ik mynen arbeyd, met dit gebrek, U te laeten toekomen, éér ik U onthouden zoude van iets daer ik dagt dat Uw E. naer verlangde. Ik twyffele niet, of door den tyd zal ik nog wel iets tot volmakinge vinden, te méér, dewylmen op eenen ongebaenden weg, schóón omzigtig in zyn' treden, lichtelyk struykelen kan.

Vorders heb ik Uw E. nog te verwittigen, dat Gy in myne Lyste eenige *Nomina* zult ontmoeten, waer van ik geenen *Nominativus* in 't *Gothicum Evangelium* vond; en aen welchen ik eenen anderen, dan *Junius*, begist heb: dit is geschied, om dat de buyging van de *Casus Obliquus*, volgens de andere Voorbeelden en 't onderscheyd der *Ge-*

nera, my die verandering aen de hand gaf. Diergelyke verandering heb ik óók waergenomen by de *Verba*, stellende **Drankjan/** (alwaer *Junius* heeft **Drankan** gezet,) vermits het *Praeteritum* heeft **Drankida/** dat andersints **Drankaida** moeste geweest zyn.

Men behoeve zig niet te verwonderen dat deze Hóóggeléeerde Man, die het *Gothicum Evangelium* éérst in zynen hoogen ouderdom vond, en sedert geenen geringen arbeyd aen zyn *Glossarium* te koste gelegd heeft, waer voor alle minnaers van den óórspronk der Noordse taelen grootelyks aen hem verpligt zyn, geenen tyd genoeg voor de hand hadde, om óók 't onderscheyd der *Genera*, beneffens 't belóóp der *Declinatien*, en met eene het verschil der *Conjugatien* uyt te vorsen.

Even na dat ik myne Lyste der Gelykluydende woorden, en het *Grammaticael* der Gottise spraeke, beneffens het ontwerp van dezen Brief hadde voltrokken, zoo vernam ik dat 'er een *Thesaurus Linguarum Veterum Septentrionalium Grammatico-criticus*, 3 vol. in folio, door G. *Hiekesius* voortgebracht, het licht zag. Zoo drae als ik my hier van mééster gemaekt had, bevond ik in het doorbladeren, dat deze geléeerde Heer, door een onvermoeyde vlyt, méérder fraeys van die Oudheyd by één en aen den dag heeft gebracht, dan ik immer gedacht had te zullen zien.

Ik waende, dat ik 't alléén was die dien ongebaenden weg bewandelt had; in tegendéél vind ik nu, dat zyn éérste déél eene gantse *Grammatica Anglosaxonica & Moeso-Gothica* vervat; en bekenne ik óók gaerne, dat ik op een onverwagte, dog géén onaengenaeme, wyze in dezen verrast ben: niettemin zie ik met eenen, dat die Héér het waere onderscheyd der *Verba* niet getroffen heeft; als stellende niet alléénlyk maer eenerleye *Conjugatie*, gelykvormig aen de myne van de eerste *Classis* N°. 1. zonder eenig voorbeeld ofte melding van dezulke, welke *geconjugeert* worden als N°. 2. Nemaer, ook zoo noemt hy ten onregt *Anomala* die gene welke tot myne twee volgende *Classes* behooren, als zynde ten eenemaal onbewust van de geregelde rooy die by dezelve gevonden word.

De menigte dezer *by misslag Ongeregeltegaemde Verba* is vry gróót; en de *Verba* beslaen het aenzienlykste déél van 't Letterkundige; derhalven is óók de vervulling van dit gebrek, die by myne verdeeling van *Classes* te zien is, te gewigtiger; behalven dat dit myne, en niet het zyne, toegepast is op onze *Spraeke*, en gevolchelyk toepas-

selyk is op alle andere Noordse, welke met de Gottise in verwantschap staen.

Hierom verbeelde ik my, dat 'er nog iets in dezen mynen arbeyd steekt, waerom dezelve U aengenaem zal kunnen zyn en blyven. Ten minsten indien gy zoo wel vergenoegt zyt met het myne, als ik met dat van Heer *Hickesius*; zoo heb ik geene reden om myner moeyte my te beklagen.

Ik zoude mynen Brief hier mede afgebroken hebben; ten waere ik gezien had, dat Heer *Hickesius* in zyne eene *Conjugatie* het *duale* gestelt had; waer door ik my verplicht vinde myne bevinding deswegen U op te geven.

Dat de Gotten, even gelyk de Grieken *Dualia Verborum* gebruykt hebben, blykt uyt eenige weynige voorbeelden onder de *Observationes* in *S. Matth.* Cap. XII. 2. door *Th. Mareschallus* gemaekt, en agter 't *Gothicum Evangelium* gevoegt. De Voorbeelden schenen my egter te schaers om myne *Conjugationes* daer mede te vergrooten, als agtende met een berigt daer van te kunnen volstaen.

Voor zoo verre ik heb konnen bespeuren, bestaet het gantse *Character* van de tweede persoon van 't *Duale* in een agteraenlassing van **s** agter de tweede persoon van de *Pluralis*. Dus vindmen **Gateihats** (*annunciate*, Luc. VII. 22.) voor de tweede *persona dualis* van 't *praesens subjunctivi* gestelt, zynde **Gateihat/** volgens myne waerneming de tweede *pers. pluralis* van 't *praeseus subjunctivi* van 't *Verbum Gateihan/* dat tot myne II. *Cl.* 1. behoort. Voor de éérste Persoon by 't *Duale* stelt Heer *Hickesius* den uytgang op **os/** als **bidjos** (*rogamus nos duo*) waer van de *Infinitivus* is **bidjan** (*rogare*).

Dewyle te dezer gelegenheyd het woord **Gateihan** op het tapyt komt, kan ik niet wel nalaeten myne aenteekeningen over 't zelve tot een besluit van dezen Brief hier op te laten volgen.

Junius heeft de woorden **Gateih** (*nuntia*)/ **gateihit** (*nuntiate*)/ **gateiha** (*nuntiabo*)/ **gataihun** (*nuntiaverunt*) / en **gataihans** (*nuntiatus*) gestelt als oorspronkelyk van **Gatiuhan/** dog hier in gantselyk, mynes oordééls, misgetast; dewyl de *Infinitivus* van deze woorden, die in hunne *Conjugatie* klaer blyk geven datze tot myne II. *Cl.* 1. behooren, moet zyn **Gateihan** (*nuntiare*) / maar niet **gatiuhan** / dat *adducere* beteekent, dat van de II. *Cl.* 4. is, en in 't *praeteritum* heeft **gatauh** (*adduxi*)/ dog niet **gataih/** 't welk *nuntiavi* beteykent. Dit alles zal zich klaer opdoen, als men de voorgenoemde woorden in 't

Glossarium van Junius opzoekt, en tegens myne *Conjugatien* van de tweede *Classis* vergelykt.

Onbewustheyd van 't waere belóóp dezer ten onregt voor onregelmatig gehoudene *Verba* is oorzaak van deze en diergelyke andere afdwaelingen.

Myn woord verbind my dat ik dezen Brief af korte, die de overige bedenkingen, welke my deze stoffe heeft opgelevert, spaere voor eenen anderen tyd, zynde ondertussen en blyvende

In Amsterdam, den
25 Maert 1708.
Tuus

L.t.K.H.^{nsz.}

Naschrift.

HET genoeg dat UE. over mynen geringen arbeyd getóónt heeft, en uwe aenraeding om denzelven door de Drukperse geméén te laeten worden, met betuyginge dat óók anderen van agtbare geléértheyd, met welchen gy over deze stoffe hadt geredenwisselt, daer op aendrongen, hebben my overgehaelt om het toe te staen: dog in dezen vond ik oorbaer dit Naschrift tot berigt eeniger zaeken te voegen agter mynen Brief, vermits die alléén aengelegt was voor U, als dezer oeffeningen niet onervaren.

1. Om te beter de gelykvormigheyd tussen de Gotthise Spraeke en de onze te begrypen, is dienstig, datmen agt geve op de volgende eygenschap, welke niet alleen gegrondvest is in onze Belgische, maar óók in de Hóógduytsche en andere nog levende Noordse taelen, en daerom óók toe te eygenen aen de oude Gottische.

Deze eygenschap bestaet hier in,

'Dat de Klemtoon (Emphasis) altoos valt op het radicale en zaekelyke gedeelte van 't woord; nimmer op de andere deelen, 't zy wat veranderinge in declinatie ofte conjugatie dezelve mogen aennemen.

Uyt dien hóófde moet men dan by 't Gottische woord **Dailjan** (waer van **Dail** het worteldéél is, terwyl het overige verandert, verbuygt en algeméén is, zoo wel aen andere werkwoorden als aen dit) in alle vervorminge den Klem aenzetten op **dail**; laetende de onzaekelyke deelen zagt en snellyk van de tonge afrollen: als **dáiljandane** (der deelende) dog niet **dailjándane**; dus óók met alle de anderen.

Deze waerneming zal ons wyders aenwyzen dat óók zelfs de voornaemste zweeming der vorbogene uytgangen van 't Gottische, schóónze in schrift veel van de onze verschillen, in de uytpraek nogtans (nietteenstaende onze inkortende wyze van spreken, en 't verlóóp van zoo vele ééuwen) nog in wezen gebleven is.

2. Toen ik uytvond dat deze voornoemde deugd, van *altoos op 't zaekelykste deel der woorden der Klemtoon aen te zetten*, eygen was aen onze spraeke; is de liefde tot dezelve grootelyks in my opgewakkert: Elke taele bezit wel iets waer in zy boven anderen uytligt; maar voortreffelyker eygenschap dan deze kan 'er niet vereyst worden.

Deze deugd nogtans is gantselyk niet te vinden by 't *Frans, Spaens, ofte Italiaens*, nogte óók zelfs by 't *Latyn* en hóógberoemde *Grieks*: aldaer zegtmen

FR.	<i>nous avóns.</i>
SP.	<i>nos havémos.</i>
IT.	<i>noi habbiámo.</i>
LA.	<i>nos habémus.</i>
GR.	<i>τέτυρα (verberavi).</i>

By allen dringt daer het *accent* op het onzaekelyke deel; dat óók in die taelen gants algemeén is: en waerlyk is dit één der gróóste gebreken die men by de uytpraeke eener beschaefde taele kan vinden: want *het zaekelykste in den dag te zetten*, is de voornaemste grondvest van alle welsprekentheyd.

Schóón dan onze Spraeke, ten aenzien der onzaekelyke deelen, in lieffelykheyd iets zoude moeten wyken voor het Grieks of Latyn, datwe nogtans in rykelykheid van woorden, in kragt en duydelykheyd gants niet te kort schieten, daer van zyn te vele proeven om bewys toe van noode te hebben. Wat kan nu, nae reden, dit kleene verschil van lieffelykheyd in tegenwigt van onze hóófddeugd ophaelen? Immers te min om vergeleken te worden.

3. Deze kennisse van de plaets des *Klemtoons* kan ons óók tot verdere beschouwinge opleyden. 't Is bekend dat sedert eenige jaeren de Geleerden een gróót getal van woorden in onze Noordse spraeken ontdekt hebben, welke met de Griekse en Latynse in zin en gedaente zéér overéenkomen: hierom willen vele dat dezulke of van 't Latyn, of wel voornamelyk van het Grieks ontléent zyn: by voorbeeld,

Het Gottische **dauthar**.

Het Cimbrische **dotter**.

Het Yslandische **dootter**.

Het Angelsaxische **dohter/ dohtor/ en dohtur**.

Het Frank-theutsche of Alamannische **dohter/ tohter en thohter**.

Het Engelsche **daughter**.

En ons Belgische **dogter/ of dochter**.

beteekenen alle het zelfde als 't Grieksche *θυγάτηρ* (*filia*). De gelykheyd is klaer genoeg. Het heeft ook geenen schyn van reden dat deze overéénkomst van benaeming onder zoo verscheydene Volkeren enkel aen 't losse geval is toe te schryven: dies word óók niet ten onregt een algemeene en gelyke óórspronk aen deze en diergelyke woorden erkent: maer waerom dat het Griekse juist de moeder zoude zyn, kan ik niet bevroeden. Zyn we van de Grieken afkomstig? daarvan is zoo min blyk, als dat de Grieken van onze voorouders gesproten zyn. Of moeten zeggen dat wy die woorden van de Grieken ontléent hebben, om dat 'er ouder boeken in hunne sprake, dan in eenige onzer Noordse gevonden worden? dit is een reden zonder eenigen klem. 't Zoude immers zinneloosheyd zyn te willen twyffelen of onze over oude voorouders, welker tale zoo ryk geweest is, gelyk uyt de nog levendige afzettingen klaer genoeg blykt, geene benaemingen gehad hadden tot onderscheydinge van *Zoon of Dogter*. Maer wanneer zouden zy haere eygene benaeming verbannen, en de Griekse aengenomen hebben? want van de oudste tyden af, dat der Grieken staet en spraek in agtinge geweest is, vindmen immers niet dat 'er eenige geméenschap was tussen hen en onze Noordse Volkeren. Zonder geméenschap nogtans en neemtmen geene woorden aen, veel min datmen de zyne daer voor verwerpen zoude. 't Is wel waer dat lange voor den opbow en bloey van der Grieken staet, in dien tyd namelyk éér onze voorouderen zich zoo verre herwaerts aen van hunnen voorvaederlyken zetel verspreyd hadden, nader gebuurschap tussen hen en de Grieken kan gehouden zyn; maar zoo min reden is 'er nogtans hier om vast te stellen, dat onze Voorouders tot de Griekse benaeming zyn overgegaen, dan dat de Grieken zich van de hunne bedient hebben. Wat hebben wy dan te besluyten uyt deze en de verdere groote menigte der gelyklydende benamingen?

Eéerstelyk, niet alléén dat dezelve in óórspronk met den ander ver-

maegtschapt, en gezamentlyk wel éér uyt eene en dezelfde bronne gesproken zyn. Maer ten anderen óók, dewyl van de eene zyde de Volkeren van 't Noorden, niet tegenstaende zoo gróót eene reex van éeuwen, zoo verafgelegene verspreydingen, en zoo geweldige verwoestinge van óórlogen, zich egter bestendig vast gehouden hebben aen die natuerlyke en éénvoudige wet van *in hunne benaemingen altyd op het zaekelykste den naedruk te geven*, waer door zy den wortel der woorden niet ligtelyk konden verliezen: en dewyl van de andere zyde de Grieken gants verzuymig waeren in dezen plicht, (indien zy andersints hunne woorden hebben uytgesproken met zulk eene accenteringe, als de Geléerden ons op dissen,) waer door de waere óórspronkelykheyd verduystert word, zoo besluyte ik datmen omtrent de woorden, welker gelykheyd openbaer is, in 't algeméen den grond en wortel méérder egt en onvervalst bevinden zal by onze Noordse spraeken, dan by die der Grieken. Hierom agte ik, dat ook in dit woord *θυγίτηρ*, tegens 't vereysch van den waeren oorspronk, het *accent* valt op de *a* van de tweede Silbe, die in geene der Noordse spraeken gevonden word: en dat daerom 't zakelyke der Noordsche spraeken voor Ouder, Echter, en minvervalst te houden is. Zeker, indien wy van de Grieken die woorden ontléent hadden, buyten twyffel zouden wy ook hun *accent* hebben opgevolgt: want dit is by ons een gewoon gebruik omtrent bastaert of ontléende woorden; dus laeten wy Nederlanders by het bastaertwoord *calangéren* (verklaegen, betichten) enz. 't *accent* nederkomen op het onzaekelyke déél.

Men neme dit niet vreemd, dat der Grieken oudheyd en agting in dezen wat bekort schynen. *Strabo*, één hunner Schryvers, vermeld ons in zyn zevende Boek, alwaer hy van de volkeren spreekt die met de *Istrise*, *Illyrische* en *Thracische* bergen omheynt zyn, dat by na gants Griekenland oulinks van *Barbaren* (dat is uythéémschen) bezeten is geweest. Uyt verwisseling van woonplaets, en vermenging met Volkeren van andere spraeke, ontstaet ligtelyk verbastering.

Myn drift en vereysch in dezen om niet te lang te zyn, belet my om de menigte van redenen, die de waerde en egt- en oud-heyd onzer spraeken vertoonen, waer in ze waarschylyk den voorrang boven de Griekse verdienen, op- en uyt- te haelen; genoegende my tans met iets aengeroert te hebben, 't welk de vinding der voortreffelyke eygenschap van *altóós op het zaekelyke déél der woorden den Klemtoon aen te zetten*, my aen de hand gaf.

4. Dewylwe dan de waardigste eygenschap eener spraek in de *onze* bezitten, hoe jammer is het datmen den opbonw en kennisse der zelve zoo weynig doorgaens agt en ter herte neemt, terwyl men zich in anderen, die met dezelve géén geméenschap hebben, zoodanig sterk maekt, als of die alléén by de wysheyd voegden. Ik stae toe, dat de oude Griekse en Latynse boeken verdienen bemint te worden, zoo om de zaeken daer in vermeld, als om de behandeling der zelve; waarom ook de kennisse dier taelen, en voornamelyk van 't Latyn, vermits den Geléerden algeméén geworden, onzer oeffeningen waardig is, en in de Republyk als nóótzakelyk. Maer de Romeynen, toen ze in bloey en in de Griekse geléértheyd doorloutert waeren, beschaefden hunn' eygene taele, en schreven in die, dog niet in de Griekse. Om wat reden zoude ons dit minder passen? hoe jammer is het datmen eenes anderen haert oprekent, en zynen eygenen vergeet! Maer, éér de zugt tot myne moedertaele my te wyd vervoere, zal ik over gaen tot eene andere zaeke.

5. 'T is zéér aenmerkelyk, dat onze Werkwoorden, welke met deze Gottische van de tweede en derde *Classis* overéénkomen en nog in wezen zyn, niet tegenstaende een verlóóp van zoo veel méér als 1000 jaeren, eene zoo gelykvormige gedaente in 't *Praeteritum amp; participium* (van welke beyden 't overige der Werkwoorden afhangt) behouden hebben: ja dat méér is, dezelfde gelykvormigheyd dezer *Verba* is 'er te vinden by 't oude *Frank-deutsche* en *Angel-saxise*, (dat omtrent de zevende en achtste ééuwen bloeyde,) gelyk mede by het hedendaegse *Hóógduyts*, en by de verdere *Noordse* taelen, als het *Deens Zweeds*, en 't *Islandis*. Hier uyt is éénsdééls te bemerken, dat de óórspronk van dit belóóp, en van deze verwisseling van wortelklinker, by de *Verba* van de tweede en derde *Classis*, van oude tyden af al eygen moet geweest zyn aen onzer aller gemeene moedertale, uyt welke de onze met de andere Noordse afgedaelt is; vermits de gelykzweemige gedaente zoo kennelyk by alle de afzettelingen uytblinkt: en anderdééls, dat óók onze Noordse spraeken, voor zoo verre dezelve op *het zaekelyke den nadruk behouden*, niet lichtelyk door den tyd zoodanig kunnen vervloeijen, dat de oude grondslag of wezendlyke gedaente gants verloren rake.

Het getal dezer grondwerkwoorden van de tweede en derde *Classis*, is onder onze levendige spraeken gants niet gering, by ons en by 't *Hóógduyts* lóópt het niet verre beneden de 200. Ten onregt zyn dezel-

ve tot nog toe by de Letterkonstenaers voor *onregelmatig* gehouden geweest, dewyl ze eene gants gezette rooy volgen; dog hier van laet ik het bewys over voor myn opstel van de ontdekte Regelmaet en Rangschikking der Werkwoorden, dat ik onder handen hebbe.

6. By het Gottische heb ik een zoet en zinryk gebruyk gevonden omtrent het vervormen hunner *Verba*, als nemende het *Praeteritum* van die van de tweede en derde *Classis*, en daer agter voegende **jan**. Hier uyt ontspruyt een *Verbum* van de I. *Class.* 1. hebbende eenen ryker zin, die de werkende óorzaek en de voortgebragte beweging te gelykelyk aanduydt: als,

Van **Brinnan** / II *Cl.* 2. Bernen, wiens *Praeter.* is **Bran**/ komt **Brannjan**/ **Inbrannjan**/ I *Cl.* 1. Branden of doen Bernen.

Van **Dringkan**/ Drinken, II *Cl.* 2. wiens *Praet.* is **Drangk**/ komt **Drangkjan**/ I *Cl.* 1. Drenken, of doen Drinken.

Van **Driusjan**/ **Draus** / II *Cl.* 4. Druyssen, komt **Drausjan**; doen Druyssen.

Van **Ganisan**/ **Ganas** / III *Cl.* 3. (*Sanari*) Genezen, komt **Ganasjan**/ I *Cl.* 1. doen Genezen.

Van **Ligan**/ **Lag**/ III *Cl.* 3. Liggen, (*Jacere*) komt **Lagjan** I *Cl.* 1. Leggen (*ponere*) of doen Liggen.

Dus ook van **Hneiwán**/ **Hnaiw**/ II *Cl.* 1. Nygen, gebogen zyn, komt **Hnaiwjan**/ I *Cl.* 1. Neygen, doen Nygen.

En van **Sitan** / **Sat**/ III *Cl.* 3. Zitten; komt **Satjan** / I *Cl.* 1. Zetten, of doen Zitten.

Van **Urreisan**/ **Urrais**/ II *Cl.* 1. Verryzen, opstaen; komt **Urraisjan**/ I *Cl.* 1. Verwekken, doen ontstaen.

Diergelyk is óók **Wakan** / I *Cl.* 2. Waken, van waer **Wakjan**/ I *Cl.* 1. Wekken, of doen Waken, gesproten is.

Dat óók onze Voorouderen van zulk een merkwaerdig gebruyk niet vreemd zyn geweest, blykt uyt het gezegde. Dus dan van ons Bernen komt Branden: van Drinken komt Drenken: van Waken komt Wekken: van Nygen komt Neygen: van Zitten komt Zetten: van Liggen komt Leggen: van Vaeren (*proficisci, navigare*) waer van 't *Praeterit. imperf.* by ons is Voer, komt Voeren, *Vehere*: de éérste om zoo te spreken *Neutra* zynde, en de andere, die daer van afgeleyd zyn, *Activa*, enz. En 't is merkwaerdig, dat even gelyk in 't *Gottische*, alzoo óók by ons deze afgeleyde *Verba* altóós *éénpaerigvloeyende* zyn, zonder eenige veranderinge van Wortelvocael

by derzelve *Conjugatie*: terwyl de éérste méést alle, vermits by 't *Praeterit. Imperfect.* hunnen Wortelklinker verwisselende, *onéénparigvloeyen*. Hier toe kanmen óók t'huys brengen de volgende Afleydingen.

Lyden, oulinks *ire, transire*, Gaen; waer van Lyde, Lye, *transitus, meatus, & latus navis depressum*, alsmede Overlyden, *transire, mori*; dus ook in 't Gottische **Leithan / Galeithan/** *ire, discedere*: derhalven, Leyden, *ducere*, zoo veel als doen Gaen.

Stygen, *ascendere*, en Styger, *homo qni ascendit*; maer Steyger, *res vel trabs quâ ascenditur*, 't gene doet Stygen; als afkomstig van Steygen, dat is, doen Stygen.

Aldus mede Blyken, *patere, lucidum esse*; dog Bleyken, *lucidum, album facere*.

En Wyken, *cedere*; dog Weyken, *emollire*, is zoo veel als doen Wyken. Zoo mede van Zuygen, (*sugere*) in *Praeter. Imp.* Zoog, komt Zoogen (*lactare*), en van Druypen (*stillare*) in *Praeter. Imperf.* Droop, komt Droopen (*Conspergere pinguedine ut destillet*) dat is, doen Druypen. En dusdanig nog vele anderen.

Deze kennisse van 't Gottische baent ons eenen weg om het *Etymon* van vele onzer woorden te ontdekken, dat buyten dit behulp onnavorschelyk zoude zyn.

Lyste der gelykluydende woorden.

A.

Nederduytsche.

AEngename,

Aenkomen,

Aennemen,

Aenneming,

Aenstieren,

Gottische.

Andanems/ *gratus.*

Anaquiman. [...]. II *Cl. 3. supervenire.*

Andniman/ II *Cl. 3. recipere.*

Andanumfts F. *assumptio.*

Andstaurren. I *Cl. 2. fremere in aliquid.*
Hier toe behóórt óók ons Stooren, *turbare irritare.*

Aenzien,	Andsaiquan ☉. III Cl. 5. <i>adspicere</i> , Sichen, Sigen, beteekende oulinks by ons Sien, Zien; van waer óók Gezicht afkomstig is.
Aerde,	Airtha F. <i>terra</i> .
Agt, acht,	Ahtau/ octo .
Agten, achten,	Ahjan . I Cl. 2. <i>arbitrari</i> .
Af,	Af/ (componitur) a & ab. reg. ablat.
Afdeelen,	Afdailjan/ I Cl. 1. dispertire .
Afgrond,	Afgrundiths M. <i>abyssum</i> .
Aflaten, verlaten,	Afletan/ fraletan IV Cl. <i>relinquere</i> .
Afleggen,	Aflagjan I Cl. 1. <i>deponere</i> .
Afstaen,	Afstandan III Cl. 8. <i>recedere, renunciare</i> .
Afstand,	Afstas F. <i>repudium, renunciatio</i> .
Afstygen,	Afsteigan II Cl. 1. <i>descendere</i> .
After, agter,	Afar/ post, compon^r. en reg^t. ablat.
After uyt,	Aftana/ aftara/ du aftaro/ retrò.
Afterste, agterste,	Aftumists/ ultimus .
Aftrekken, oulinks aftogen,	Aftiuhan/ II Cl. 4. deducere .
Aftroonen, bedelen,	Aihtron/ I Cl. 3. mendicare .
Afzetten,	Afsatjan/ I Cl. 1. amovere .
Aker, kan,	Aurks M. <i>vas aquatilis, ahenum</i> .
Akker,	Akrs M. <i>ager</i> .
Alle,	Alls/ omnis, totus .
Albehoeftige, aldervende,	Allatharbs/ omnium rerum inops .
Ambachtsheeren, <i>ambiti</i> } Ambachtsluiden, <i>opifices</i> }	Ambahts M. <i>minister</i> .
Andere,	Anthars/ alius .
Antwoord,	Andawaurdi N. <i>responsum</i> . anda beteykent in 't Gottische Tegen, Weder, zoo dat andawaurdi zoo veel is als een Wederwoord.
Antwoorden, door redegeving de zwarigheyd ontheffen,	Andhafjan/ III. Cl. 1. respondere .
Arbeyden,	Arbaidjan . I. Cl. 1. <i>laborare</i> .
Arke, kiste,	Arka F. <i>loculus, arca</i> .

Arm,	Arms M. <i>brachium</i> .
Asche, Asse,	Azgo F. <i>Cinis</i> .
Avond, voornagts, ofte by tegensnachts,	Andanahts / atandanahts / Vesper. at beteekent in 't Gottische By.
Angst,	Agis M. <i>timor</i> .

B.**Nederduytsche.**

Baeren,
 Baeten,
 Badwater, zwemplaets,
 Balsem,
 Band, vastigheyd,
 Band, bindsel,
 Barmhertigheid,
 Be,
 Bebonden,
 Bed, bedde,
 Begeeren,
 Beginnen,
 Bekentmaken,
 Belachen,
 Benemen,
 Benepen om 't herte,
 Bereyde, bereede,
 Berennen, omcingelen,
 Berg,
 Bergagtige,
 Bergen,
 Berooven,

Gottische.

Bairan / gabairan II Cl. 5. *gignere*.
Botjan I Cl. 1. **gabatnan** I Cl. 2. *prodesse*.
Swumsl & swumfsl. N. *piscina, natatorium*.
Balsan N. *balsamum*.
Bandi. N. *Vinculum, immobilitas*.
Bandja. F. *Vinculum, ligamentum. & bandja/ captivus*.
Armahairtei F. & armahairtitha F. *misericordia*.
Bi/ Praepositio Inseparabilis, circum.
Bidundans/ ligatus.
Badi. N. *lectus*.
Gairnan I Cl. 1. *desiderare*.
Buginnan II Cl. 2. *aggredi*.
Gakannjan I Cl. 2. *notum facere*.
Bihlahjan III Cl. 1. *deridere*.
Biniman II Cl. 3. *aufferre*.
Ganipnands/ animo vellicatus.
Garaidsl/ constitutus.
Birinnan/ II Cl. 3. *circumdare*.
Bairgs M. *mons*.
Bairgaheins/ montanus.
Bairgan/ gabairgan. II Cl. 6. *Servare, abscondere*.
Biraubon/ I Cl. 3. *spoliare*.

Beruchte,
Beschadigen,

Bairhts/ *lucidus*.

Gaskathjan | *Cl. 1. nocere*.

Beschuldigen, oulinks, Wroegen,	Wrohjan / I Cl. 1. <i>accusare</i> .
Bespuwen, bespygen,	Bispeiwan / II Cl. 1. <i>conspuere</i> .
Bessen, besien (<i>baccae</i>)	Basja . N. <i>uvae</i> .
Bestraffen, toegraewen, toebyten,	Andbeitan II Cl. 1. <i>incredere</i> .
't Betaemt,	Gatimith / <i>deceit</i> .
Beuren, dragen,	Bairan III Cl. 5. <i>portare</i> .
Bevelen, overleveren,	Anafilhan II Cl. 2. <i>tradere</i> .
Bevroeden,	Frathjan III Cl. 1. <i>cognoscere, sapere</i> , 't praeteritum is froth . <i>cognovi</i> , waermede overéénkomt ons Vroede, <i>sapiens</i> ; en hier van ons Bevroeden.
Bewaeren,	Wardjan I Cl. 1. <i>custodire</i> .
Beyde,	Bai M. <i>ambo</i> . ba N. <i>plur</i> .
Bezeten, woest,	Wods / <i>daemonicus</i> .
Bezien, oul. besichen,	Bisaiquan ☉. III Cl. 5. <i>circumspicere, considerare</i> .
Bezoetelen,	Bisaulnjan I Cl. 1. <i>contaminare</i> .
Beyden,	Beidan / reg ^t . genit. <i>expectare</i> .
Bewegen,	Wagjan / gawagjan I Cl. 1. <i>movere, agitare</i> . Hier toe behóórt ons Wagen, (<i>currus</i> ;) Wage, (<i>libra</i> ;) en 't <i>frequentativum</i> Waggelen (<i>vibrari</i>) als mede, Gewagen, (<i>mentionem facere</i> .)
Bidden,	Bidjan / III Cl. 2. <i>orare, petere</i> .
Bidder, bedelaer,	Bidagwa M. <i>mendicus</i> .
Binden,	Bindan / gabindan / II. Cl. 2. <i>ligare</i> .
Bitter,	Bairtraba / <i>amarè</i> .
Blinde,	Blinds / <i>caecus</i> , adject.
Een Blind mensch,	Blinda . M. <i>homo caecus</i> , substant.
Blinden,	Blindjan / gabindjan / I Cl. 1. <i>caecare</i> .
Bloed,	Bloth N. <i>sanguis</i> .
Bloem, blom,	Bloma M. <i>flos</i> .

Boeyens, voetbanden,	Anafotuns/ compedes.
Boek,	Bokos F. pluralis; <i>libri & libellus.</i>
Boeten,	Botjan/ gabotjan. I Cl. 1. <i>restituere.</i>
Bóóm,	Bagms. M. <i>arbor.</i>
Bord,	Baurd. N. <i>asser.</i>
Borst,	Brusts. M. <i>pectus.</i>
Bot, zot,	Bauds/ insipidus.
Bouwen, <i>aedificare.</i>	Bauan/ gabauan/ habitare.
Branden,	Inbranjan. I Cl. 1. & brinnan/ II Cl. 2. <i>ardere.</i>
Alle Brandoffer,	Allbrunst/ N. <i>holocausta.</i> komt van alls/ <i>omnis;</i> & brunst/ <i>incendium.</i>
Breede,	Braids/ <i>latus,</i> adject.
Breken,	Brikan/ gabrikan/ II Cl. 2.
Brengen, bringen,	Bringan/ V Cl. <i>adferre.</i>
Broeder,	Brothr/ brothar/ M. <i>frater.</i>
Brokken, kruymels,	Gabruko/ <i>fragmenta.</i>
Bronne,	Brunna. F. <i>Fons.</i>
Bruyd, <i>sponsa,</i>	Bruths. F. <i>Nurus.</i>
Burgers, borgers,	Baurjans/ cives, & baurgs. F. <i>civitas,</i> by ons Burg, burgt. <i>Castellum, arx;</i> het Gottische komt af van bairgan/ barg/ baurgans/ <i>condere, abscondere;</i> en t'onze van <i>Bergen, borg, geborgen, of geburgen.</i>
Buyten,	Uta / utun/ <i>extra, foras.</i>
Buyk,	Wamba F. <i>venter,</i> hier aan gelykt ons Wambeys, <i>thorax.</i>
By,	Bi/ <i>apud,</i> reg ^t . <i>Acc. & Dat.</i>
Byzonder,	Sundro/ <i>segregatim.</i>

D.**Nederduytsche.**

DAer,

Dag,

Dal,

Gottische.THar. *ibi.***Dags.** M. *dies.***Dalei.** N. *vallum.*

Dan,

Than/ tunc, ergo.

Dat,

That/ thata / thatei & thatuh. hoc, quod.

De, oulinks die,	Thai/ & tho; <i>qui & quae, hi & haec.</i>
Den,	Thamma/ dativ. & Ablat. <i>illi. & than & thana/</i> Acc. <i>illum.</i>
Der,	Thisos. F. <i>hujus.</i>
Des,	This. M. <i>hujus.</i>
Déél,	Dails/ F. <i>pars.</i>
Deelen,	Dailjan/ gadailjan/ I Cl. 1. <i>dividere.</i>
Denken,	Thankjan/ V Cl. <i>cogitare.</i>
Dertig,	Thrinstig/ trijartig/ <i>triginta.</i>
Derven,	Thaurban/ VI Cl. reg ^t . genit. <i>indigere.</i>
Deur,	Daur. N. <i>ostium.</i>
Deurwaerder,	Daurawards. M. <i>ostiarus.</i>
Dief,	Thiubs. M. <i>fur.</i>
Dienaer,	Thiws. M. <i>famulus.</i>
Dienstmaegt,	Thiwi. F. <i>ancilla.</i>
Diepe,	Diups/ <i>profundus.</i>
Diepte,	Diupitha. F. <i>profunditas.</i>
Diepen,	Diupjan/ gadiupjan/ I Cl. 1. <i>profundare.</i>
Doemen, óórdeelen,	Domjan/ gadomjan/ I Cl. 1. <i>judicare.</i>
Doen,	Taujan/ gataujan. I Cl. 1. <i>praet. tawida. facere.</i>
Dóód,	Dauthus. M. <i>mors.</i>
Doode,	Dauths. <i>mortuus.</i>
ter Dóód overleveren.	Afdauthjan/ I Cl. 1. <i>morti tradere.</i>
Dooden,	Gadauthjan/ I Cl. 1. <i>occidere.</i>
Doopen,	Daupjan/ I Cl. 1. <i>baptizare.</i>
Doopinge,	Daupeins F. <i>baptisma.</i>
Door,	Thairh/ <i>per,</i> componitur & reg ^t . acc.
Doorne,	Thaurus/ <i>spina.</i>
Dogter,	Dauhtar. F. <i>filia.</i>
Dorre,	Thaurus/ <i>aridus.</i>
Dorworden,	Thaurusnan/ gathaurusnan I Cl. 2. <i>arescere.</i>
Dorsvloer,	Gatrask. N. <i>area.</i>

Dorsten,	Thaursjan <i>Cl. 1. sitire.</i>
Draeven,	Tragjan <i>Cl. 1. currere.</i>
Drank,	Drank. <i>M. potus.</i>
Drenken,	Drankjan / gadrankjan <i>Cl. 1. potum dare.</i>
Drie,	Thrins/ tres.
Driehonderd,	Thrijahunda/ plur. trecenti.
Drinken,	Dringkan <i>Cl. 2. bibere.</i>
Dryven,	Dreiban <i>Cl. 1. tundendo excavare.</i>
Du, veroudert, nu Gy,	Thu/ tu.
Dulden,	Thulan/ gathulan & thuldan <i>Cl. 2. pati, tolerare.</i>
Dunken,	Thunkjan <i>Cl. putare.</i>
Durfde, dorst,	Gadaursta/ audebat.
Duyve,	Dubo. <i>F. columba.</i>
Duyzend,	Thusund/ mille.
Dyne, uwe,	Theins/ tuus.
Dwaeze,	Dwala/ stultus.

De mééste die by ons met E beginnen, nemen den aenvang in 't Gottische met A.

E.

Nederduytsche.

EDik, eek, azyn,
Eéd,
Eene,
Eenige,

Eenig, sommig,
Eénvuldige,
Eérder, éér,
Eewige,
in Eewigheyd, altóós,

Gottische.

Akeits. *M. acetum.*
Aiths. *M. juramentum.*
Ains/ unus.
Ains/ solus & ainaha/ unicus; ainaho/ unica.
Ainshun/ sums, quidam, sing.
Ainfalths/ simplex.
Air/ prius.
Aiweina/ aeternus.
Aiw N. aiwadage / du aiwa/ in aiwin/ und aiw/ semper, dus beteekent Eéuwe by ons, *aevum*, alsmede *aeternitas*, en *aetas longa, sive perpetua.*

Effen, even,	Ibns/ reg ^t . dat. <i>planus, aequalis</i> .
Effenen, slegten,	Ibnjan/ gaibnjan I Cl. 1. <i>aequari</i> .
Elders,	Aljath/ aliorsum .
van Elders,	Aljathro/ aliundè .
Elle, elne,	Alleina . F. <i>cubitus</i> .
Enge,	Angwu/ angustus .
Engel,	Angilus . M. <i>angelus</i> .
Erve, erfénisse,	Arbi . N. <i>haereditas</i> .
Erfgenaem,	Arbinumja . M. <i>haeres</i> .
Erve,	Arbja . M. <i>haeres</i> .
Eten,	Etan/ itan III Cl. 3. & fretan/ comedere .
Euvel, bóós,	Ubils/ malus .
Eynde, ende,	Andi . N. <i>finis</i> .
Eygendom,	Aigin / aihn . N. <i>bona</i> , komt van aigan/ habere .
Ezelinne,	Asilus . F. <i>asina</i> .

G.

Nederduytsche.

GAen, oul. gangen,
 Gaerde, tuyn,
 Galge des kruysses,
 Gast, vreemdeling,
 Gave, gifte,
 Gebieden,
 Geboren,
 Geboorte,
 Gedruys, afstorting,
 Géénsints, Nietmetal,
 Géést,
 't Geheugen, gedenken,

Gottische.

Gangan I Cl. 1. *ire*.
Aurtigards. M. *hortus, sepimentum*, &
Gards/ domus, & **anagards/ atrium**.
Galga. M. *crux*.
Gasts. F. *hospes*.
Giba. F. *munus*.
Biudan/ anabiudan II Cl. 4. *mandare*.
Baurans/ gabaurans/ natus.
Gabaurtha. F. *nativitas*.
Gadraus. M. *casus, ruina*; van
gadrausjan I Cl. 1. *praecipitare*.
Ni allis/ nihil omninò.
Ahma. M. *spiritus*; hier toe behóort ons
 woord Adem, *anhelitus*.
Gahugd. F. *Cogitatio*, van **hugjan/ gahugjan/** I Cl. 1. *cogitare, putare*.

Geld, schatting,

Gild. N. *tributum.* & **fragildan/ red-**

	<i>dere</i> : gelyk óók by ons Vergelden, <i>pensare</i> .
Gelooven,	Galubjan I Cl. 1. <i>credere</i> .
Gelyke,	Leiks/ galeiks ; <i>similis</i> .
Gelyken,	Galeikon I Cl. 3. <i>assimulare</i> .
Gelyken, lyken, welgevallen,	Leikan/ galeikan I Cl. 2. <i>placere</i> .
Gemagtigde des huyses,	Gardiwaldans . M. <i>Paterfamilias</i> . Gards beteekent Huys; en Waldans Geweld of magthebbende.
Gemeyne,	Gamains . <i>Communis</i> .
Gemoeten, ontmoeten,	Motjan/Gamotjan I Cl. 2. <i>obviam ire</i> .
Genezen, <i>sanare & sanari</i> .	Nasjan/ganasjan I Cl. 1. <i>sanare</i> , <i>servare</i> . Ganisan III Cl. 3. <i>sanari, servari</i> .
Genieten,	Niutan/ganiutan/ II Cl. 4. <i>capere</i> , <i>assequi</i> .
Genoeg zyn,	Ganohan/ <i>sufficere</i> .
Gerechtigheid,	Garaihte & garaihtitha . F. <i>justitia</i> .
Getogen,	Gatauhans/ profectus , komt van tiuhan/ <i>ducere</i> ; tauht/ duxi, tauhans & tuhans/ <i>ductus</i> II Cl. 4.
Gevel,	Gibla . M. <i>fastigium, pinnaculum</i> .
Geven,	Giban/fragiban III Cl. 3. <i>dare</i> .
Gewaed,	Wastja . F. <i>vestimentum</i> , komt van wasjan/ gawasjan ; <i>vestire</i> I Cl. 1.
Geweld, of magt hebben,	Waldan / gawaldan/ I Cl. 2. <i>potestatem</i> <i>habere</i> .
Geweldoeffening, magt,	Waldufni . N. <i>potestas</i> .
Geyte, <i>capra</i> ,	Gatei . M. <i>Hoedus</i> .
Gezeg,	Insagahts/ insahts . F. <i>sermo, narratio</i> .
Gieten,	Giutan/ II Cl. 4. <i>fundere</i> .
Gints, ginder,	lainar/jaind ; <i>illic</i> .
Gindwaerds,	laindwarths/ illuc .
God,	Goth . M. <i>Deus</i> , in plur. Guda .
Godshuys, kerke,	Gudhus . M. <i>Templum</i> .
Godvrugtige,	Gudafaurths/ religiosus: faurhtan beteekent Vrugten, vreezen.

Goede,	Gods/ bonus.
Gordel,	Gairda. F. <i>zona.</i>
Gouwe, goye,	Gawi. N. <i>regio, pagus.</i>
Gramschap,	Mods. M. <i>Ira.</i> Hier toe behóórt ons Moedig, <i>animosus.</i>
Gras, <i>gramen,</i>	Gras. N. <i>herba. olus.</i>
Graven,	Graban III Cl. 4. <i>fodere.</i>
Groeve, hol,	Groba. F. <i>fovea.</i>
Gretige,	Gredags/ esuriens.
Grond,	Grund/ fundum.
Grondvesten,	Gasuljan I Cl. 1. <i>fundare:</i> hier aen gelykt ons Zuyle, <i>pila, columna.</i>
Grypen,	Greipan/fairgreipan II Cl. 1. <i>prehendere.</i>
Gylieden, gy,	lus; Vos.

H.

Nederduytsche.

HAen,	
Haeten,	
Hairen, hairlokken,	
Halve,	
Helfte,	
Hals,	
Hand,	
Hangen,	
Harde,	
Hart,	
Hebben,	
Héél, gehéél, <i>integer.</i>	
Heelen,	
Heerinne, vrouwe, <i>domina,</i>	

Gottische.

Hana.	M. <i>Gallus.</i>
Hatjan/fijan	I Cl. 1. <i>odio habere.</i>
Skufts.	M. <i>capilli.</i> Hier toe behóórt ons Schoften, <i>umeri;</i> en Schove, <i>fascis, congeries rerum colligatarum.</i>
Halbs/ dimidius.	
sa Halbata	acc. N. <i>dimidium.</i>
Hals.	M. <i>collum.</i>
Handus.	F. <i>manus.</i>
Hahan / gahahan	IV Cl. <i>pendere.</i>
Hardu.	N. <i>durum.</i>
Harduba/ durè.	
Haban/ gahaban	I Cl. 2. & aigan VI Cl. <i>habere.</i>
Hails/ salvus, sanus.	
Hailjan/gahailjan	I Cl. 1. <i>curare.</i>
Frauja.	<i>Dominus:</i> en vermits de Gottische <i>masc.</i> op a uytgaende in <i>foem.</i> op o veranderen, zoo is te gissen dat

Fraujo voor *Domina*, *Vrouwe*, by haar óók in gebruyk geweest zy.

Héérd, <i>focus</i> ,	Haurja. N. <i>Ignis</i> .
Heeten, hieten,	Haitan. IV Cl. <i>nominare, & jubere</i> .
Heffen,	Hafjan/ III Cl. 1. <i>Levare, tollere</i> ..
Heften, hegten,	Gahaftjan. I Cl. 1. <i>adhaerere</i> .
Helle,	Halja. F. <i>infernum</i> .
Helpen,	Hilpan. II Cl. of III Cl. <i>Juvare</i> .
Hem,	Ina/ acc. <i>eum</i> , & inuna. dat. & abl. <i>eo, illo</i> .
Hemel,	Himins. M. <i>Coelum</i> .
Herbergen,	Saljan/ gasaljan. I Cl. 1. <i>hospitari</i> . Hier toe behóórt ons <i>Zale, aula, atrium:</i> & <i>Zale, Opperzale, chambre haute,</i> & <i>Eetzale, caenaculum</i> .
Herder,	Hairdeis. M. <i>Pastor.</i> & hairda F. <i>Grex</i> .
Herte,	Hairto. N. <i>cor</i> .
Herwaerts,	Hidre/ N. <i>huc</i> .
Het,	Ita. Articul. neut. gen.
Heupe,	Hups. M. <i>lumbi</i> .
Heyde,	Haithja. F. <i>Ericetum, Ager</i> .
Heydense,	Haithna. <i>Ethnicus</i> .
Heyl,	Hails. M. <i>Salus, Ave</i> .
Heyr, <i>Exercitus</i> .	Harji. N. <i>Legio</i> .
Hier,	Her. <i>hic</i> . & hiri/ huc .
Hinder, agter,	Hindar/ reg ^t . acc. <i>retrò, pòst, tràns</i> .
Hoeden, <i>custodire</i> , en houden, <i>nutrire, alere</i> .	Haldan. I Cl. 2. <i>pascere</i> .
Hoererye,	Horinassus. F. (als of 't ware Hoerenisse.) <i>fornicatio, adulterium,</i> & horinon/ I Cl. 2. <i>moechari;</i> & horos/ adulteri .
Honden,	Hundos & hundons. M. <i>Canes</i> .
Honderd,	Hund/ plur. hunda: en taihuntaihund & taihuntehund/ namelyk, <i>Tienmael Tien</i> .
Hooren,	Hausjan I Cl. 1. <i>audire</i> .
Honger,	Huhrus. M. <i>fames</i> .

Hongeren,	Hungrjan. I Cl. 1. <i>Esurire.</i>
Hóófd,	Haubith. N. <i>caput.</i>
Hooge,	Hauhs/ altus.
Hóógheyd, glorie,	Hauheins/ hauhitha F. <i>gloria, altitudo.</i>
Horen,	Hauru. N. <i>Cornu.</i>
Hooy,	Hawi. N. <i>foenum.</i>
Hóóghertigheid, hovaerdy,	Hauhhairtei. F. <i>superbia.</i>
Hulde, <i>obsequium, favor, fides,</i>	Hulths. <i>Propitius, favens.</i>
Hullen, <i>caput tegmine ornare;</i> en hulle, <i>capitium,</i>	Huljan / gahuljan I Cl. 1. <i>tegere.</i>
Huyden, heden,	Hita / hodiè.
Huys,	Hus. N. <i>domus.</i>

I. & J.**Nederduytsche.**

JA,
 Jaer,
 Ik,
 In,

 Inglyden, ingaen,
 Inhebben,
 Innewaerds,
 Jok, juk,
 Jong,
 Jongeling,
 Jongere,
 Jongheyd,

Gottische.

IA/ lai. *Sic, etiam.*
Ier. N. *annus.*
Ik. *Ego.*
In/ in, ad, super. compon^r. & reg^t. *ablat.*
 indien het In, een *accus.* indien het Tot,
 en een *Genit.* indien het Over beteekent.
Inngaleithan/ II Cl. 1. introire.
Anahaban/ I Cl. 2. habere, continere.
Innathro. *Intrinsecùs.*
Gajuk. N. *Jugum.*
lungs/ aetate tener.
lungalauths. M. *adolescens.*
Iuhiza/ Junior.
Iundei. F. *Juventus.*

K.**Nederduytsche.**

KASSE, *theca,*

Gottische.

Kas. N. *Vas.*

Kennen,
Kerker,
Ketel,
Keyzer,

Kunnan/. VI *Cl. noscere.*

Karkara. F. *carcer.*

Katils. M. *aeramentum.*

Kaisar. M. *Caesar.*

Kiezen,	Kiusan II <i>Cl.</i> 4. <i>eligere</i> . Maer uskiusan <i>ejicere</i> .
Kinne, <i>mentum</i> , dog kinnebak, <i>maxilla</i> ,	Kinnus . F. <i>maxilla</i> .
Kleyne, kleene,	Klahus . <i>Parvus</i> .
Knegt, oul. Schalk, <i>Servus</i> ,	Skalks . M. <i>Servus</i> .
Komen,	Quiman/ gaquiman . {problem}. II <i>Cl.</i> 3. <i>venire</i> .
Koopen,	Kaupjan . <i>Emerere</i> .
Koren, kerne,	Kaurno . N. <i>granum</i> .
Koortse, kortse,	Heito & brinno . F. <i>febris</i> : aldus by ons Heete, brandige <i>calidus</i> .
Knie,	Kniws . M. <i>genu</i> .
Koude,	Kalds/ calidus .
Kraeyen,	Hrukjan I <i>Cl.</i> 1. <i>cantatio galli</i> .
Kribbe, waer uyt de béésten eten,	Uzeta . M. van Us/ Uyt , & etan/ Eten .
Kryten,	Greitan IV <i>Cl.</i> <i>flere</i> .
Kunne, geslagt,	Kuni . N. <i>genus</i> , dus godakunds/ nobili genere ; by ons, Edel van geslachte.
Kussen.	Kukjan/ bikukjan I <i>Cl.</i> 1. <i>osculari</i> .

L.

Nederduytsche.

LAchen,
Lam,
Land,
Lange,
Lantaerne,

Laeten, aflaeten,
Ledere tenten,
Leeren, onderwyzen,
Leger, bedde,
Leggen,
Liggen,

Gottische.

HLahjan/ III Cl. 1. *ridere*.
Lamb. N. *ovis*.
Land. N. *rus, regio*.
Langs/ longus.
Skeims. M. *Laterna*. Hier toe behóórt ons Schimme, *umbra*.
Letan/ aletan / IV Cl. *Linquere, omittere*.
Hlehtros & hlehtros/ tabernacula.
Laisjan I *Cl.* 1. *docere*.
Ligr. N. *lectus, cubile*.
Lagjan / galagjan I *Cl.* 1. *ponere*.
Ligan/ III Cl. 3. *jacere*.

Lekken, likken,	Laigwan/ bilaigwan I Cl. 3. <i>lingere</i> .
Letten, verletten,	Latjan I Cl. 1. <i>tardari</i> ; dus mede by ons Laet <i>ferò</i> .
Leugen,	Liugn/ mendacium ; zoo ook Liegen, by ons, <i>mentiri</i> .
Leven,	Liban I Cl. 2. <i>vivere</i> .
Leveren, overgeven,	Lewjan/ galewjan I Cl. 1. <i>tradere</i> .
Lezen, verzaemelen,	Lisan/ galisan III Cl. 3. <i>colligere</i> , dog Lezen (<i>legere</i>) is in 't Gottische singwan II Cl. 2. waer toe óók ons Zingen, <i>cantare</i> , betrekkelyk is.
Lichaem,	Leik . N. <i>corpus, caro, cadaver</i> . Lyk beteekent by ons alleen <i>cadaver, funus</i> ; dog Lichaem, <i>omne corpus, sive solidum, animatum & inanimatum</i> .
Lid,	Lithus M. <i>artus</i> .
Lieve,	Liubs / <i>dilectus</i> .
Licht,	Liuhath N. <i>Lux & Ignis</i> .
Lichten,	Liuthjan & liugjan I Cl. 1. <i>lucere</i> .
Linnen, Lynwaed,	Lein N. <i>syndo, Pannus lineus</i> .
List,	Liutei . F. <i>Dolus</i> .
Loochenen,	Laugnjan/ galaugnjan I Cl. 1. <i>latere, negare</i> .
Loof,	Lauf N. & lauba F. <i>folia</i> .
Lóón,	Laun N. <i>merces</i> .
Loopen, (<i>currere</i>)	Hlaupan / <i>saltare</i> .
Lieven, beminnen,	Frijon I Cl. 3. <i>amare</i> . Hier toe behoort ons Vryen, <i>amare, blandimentis deprecari</i> .
Lóós (<i>postpos. Expers.</i>) & Los, (<i>liber</i>)	Laus . Postpos. <i>Expers</i> ; dog ongevoegt zynde, <i>Inanis, vacuus, liber</i> .
Lozen, lossen,	Lausjan / galausjan I Cl. 1. <i>liberare</i> .
Lot,	Hlauts M. <i>sors</i> .

Lusten,
Luttel,
Lyden, (*tempore transire*)

Lyden, (*pati*)

Luston/ I Cl. 3. *concupiscere*.

Leitil. *Paullulum*.

Leithan / **galeithan** / II Cl. 1. *ire, discedere, transire*.

Winnan. Hier op is ons Winnen (*vincere*) betrekkelyk; vermits met zorge en moeylykheden de Overwinningen behaelt moeten worden.

M.

Nederduytsche.

MAegd,
Malen,
Maen,
Maend,
Maere,

Maeye, Worm,
Magtige,
Méérdere,
Méérder, méér,
Mééste,
Meer, (*lacus*)

Menige,
Menigte,
Menschelyke,
Mensch,

Merken,
Mesthóóp,
Met, mede,
Meten,
Maete,

Gottische.

MAgaths. F. *Virgo*.
Malan. I Cl. 1. *Molere*.
Mena. F. *Luna*.
Menath. M. *Mensis*.
Meritha. F. *rumor, fama, & merjan/ usmerjan* I Cl. 1. *divulgare, praedicare*.
Matha. F. *Vermis*.
Mahteigs. *Potens*.
Maiza M. **maizo** F. *major*.
Maiswel mais / *magis*.
Maists/ *plurimus*.
Marei. F. *Lacus, mare, & marisaiw* / *stagnum*; dog ons woord Zee, dat aen 't gottische **saiw** gelykt, beteekent *mare*.
Manags / *multus*.
Managei. F. *multitudo*.
Mannisks / *humanus*.
Manna M. *homo*. Hier toe betrekke men ons woord Man, *vir*.
Markan/ I Cl. 2. *designare*.
Maihstus M. *sterquilinium*.
Mith/ *cum*; reg^t. dat. & abl. & *componitur*.
Mitan/ III Cl. 3. *metire*.
Mitads F. *mensura*.

Meynen, (<i>putare</i>)	Munan I <i>Cl.</i> 2. <i>cogitare, putare.</i>
Meysje,	Mawi. F. <i>puella.</i>
Middenste,	Midja / miduma/ <i>medium.</i>
Mindere,	Minniza/ <i>minor.</i>
Minste,	Minnists/ <i>minimus.</i>
Mis,	Missa/ <i>in compositione defectum.</i>
Misdaden,	Missadedins/ <i>peccata.</i>
Mogen,	Magan VI <i>Cl.</i> <i>posse.</i>
Mond,	Munths. M. <i>os.</i>
Moord,	Maurthr. N. <i>caedes.</i>
Moorden,	Maurthrjan. I <i>Cl.</i> 1. <i>occidere.</i>
Morgen,	Maurgins/ in Maurgin & at maurgin/ & gistradagis/ <i>cràs</i> , met welk laetste ons Gisteren (<i>heri</i>) in gedaente overéénkomt, dog een gants omgekéeerden zin beteekenende.
Mulle, mollem,	Mulda. F. <i>pulvis.</i>
My,	Mik. Acc. <i>me</i> , & mis dat. & abl. <i>mihi & me.</i>
Myne,	meins/ <i>meus.</i>

N.

Nederduytsche.

NAekte,
 Naelde,
 Naem,
 Naete,
 Nacht,
 Nachtmael, avondmael,
 Natten, nat maken,
 Néén,
 Neffens, nevens,
 Negen,
 Nemen,

Gottische.

NAquaths. {problem}. *Nudus.*
Nethla. F. *acus.* Hier toe behóórt ons Netel, *urtica*, en Nestel, *Ligula.*
Namo. *Nomen.*
Naats. M. *Commissura.*
Nahts. M. *Nox.*
Nahtamat. N. *Coena.*
Natjan/ganatjan I *Cl.* 1. *madidare.*
Ne. *Non.*
Nequa/ vel Newa ☉. *Juxta, propè.*
Niun. *Novem.*
Niman / ganiman / franiman/ II *Cl.* 3. *accipere.*

Net,	Nati. N. <i>Rete.</i>
Neygen, doen nygen,	Hnaiwjan & hnaigjan I Cl. 1. <i>proclinare.</i>
Nygen, buygen,	Hneiwan II Cl. 1. <i>inclinatum esse.</i>
Niemand,	Nimanna/niainshun. <i>Nemo.</i>
Niet,	Ni / niu / nih/ & nithau. <i>Ne.</i>
Niewe,	Niujis M. Niuja F. & Niujo N. <i>novus, a, um.</i>
Nigte,	Nithjo F. <i>cognata</i> , & Nithjis M. <i>cognatus.</i>
Noemen,	Namnjan I Cl. 1. <i>nominare.</i>
Nog,	Nauh/ nauhtan / adhuc.
Nogte,	Nithau & nitthan/ nec, neque.
Nóódzaken, dwingen, aennoodigen,	Nauthjan / ananauthjan I Cl. 1. <i>angariare.</i>
Nooyt,	Ni in aiwa / nunquam; zynde het tegendéél van aiw/ in Eewigheid, Altóós, <i>semper.</i>
Nu, nu dan,	Nu. <i>Nùnc, jàm, ergò, igitùr.</i>
Nyd,	Neiths. M. <i>Invidia.</i>
Nederstorten, afdruyschen,	Afdrausjan I Cl. 1. <i>praecipitare.</i>

O.

Nederduytsche.

O!
Of, ofte,
Olie,
Omgord,
On,
Onbruykbaere,
Onder,
Onmagtig, onmogelyk,
Onreyne,
Ons,
Onze,
Ontbinden,

Gottische.

O! <i>acclamatio vocativi.</i>
Aufto. <i>Nùm & ufto/ forsitàn.</i>
Alews. M. <i>Oleum.</i>
Bigaurdans / praecinctus.
Un/ privativum.
Unbrukjus/ inutilis.
Undar. <i>Sub. reg^t. abl. & accus.</i>
Unmahteig/ impossibile.
Unhrains/ impurus.
Ungks/ & uns/ nobis.
Unsar/ noster.
Andbindan II Cl. 2. <i>solvere,</i>

Ontdekken, onthullen,
Ontkleeden,

Andhuljan | *Cl. 1. detegere.*

Andwasjan | *Cl. 1. exuere; van*

Ontfermen,	wasjan/ vestire ; waer van Gewaed, <i>vestmentum</i> .
Ontluiken,	Armjan/ gaarmjan I Cl. 1. <i>misereri</i> .
Ontmagtigen, ontweldigen,	Uslukan III Cl. 7. <i>aperire</i> .
Ontmoeten,	Anamahtjan I Cl. 1. <i>vi detorquere</i> .
Onvermogen,	Motjan/ gamotjan I Cl. 1. <i>occurrere</i> .
Ooge,	Unmathei . F. <i>Infirmitas</i> .
Oók,	Augo . N. <i>Oculus</i> .
Op, opwaerts,	Auk/ etiàm .
Openbaerlyk, voor oogen,	Iup/iupathro/ sursum .
Opleggen,	Andaugjo . <i>Palàm</i> .
Opryzen,	Analagjan I Cl. 1. <i>imponere</i> .
Ouders,	Urreizan . II Cl. 1. <i>resurgere</i> .
de Ouden,	Fadrein . M. <i>Parentes familiae</i> . Hier toe behóórt ons Vader, <i>pater</i> .
van Ouds, wel éér,	Airizan/ antiqui , namelyk de Eérdere of Ouderen.
Oven,	Airisthan . <i>Olim</i> .
Over,	Auhns M. <i>Fornax</i> .
Over al,	Ufar / ufaro . <i>super, trans: reg^t. ablat.</i> voor <i>super</i> , dog acc. voor <i>trans</i> .
van Overal,	Andall . <i>Ubique</i> .
Over bezorgt zyn,	Allathro . <i>undiquè</i> .
Overste,	Maurnan I Cl. 2. <i>Nimiâ curâ torqueri</i> . Diergelyk is ons Morren, <i>obmurmurare</i> .
Ontzien,	Reiks . M. <i>Princeps, primus</i> . Hier toe behóórt ons Ryke, <i>dives</i> , en Ryk, <i>regnum</i> .
Os,	Aistan . <i>Revereri</i> . Hier aen gelykt óók ons Yzen, <i>horrere</i> .
	Auhsn . M. <i>Bos</i> .

P.**Nederduytsche.**

PAschen.

Peereboom, (*Pyrus*.)

Pye, overtrekrok,

Plaatse, stede, steê.

Profeet,

Profetesse,

Profeteren,

Pond,

Praeten, reden, redenen.

Purper,

Gottische.

PAska N. indeclinabile. *Pascha*.

Pairabagms M. *Palma*.

Paida F. *tunica*.

Stads/ staths. M. *Locus*, & **stath/ ripa**.
Hier toe is betrekkelyk ons Stad, *civitas*.

Praufetes. M. *Propheta*.

Praufeteis. F. *Prophetissa*.

Praufetjan I Cl. *Prophetizare*.

Pund N. *pondus, libra*.

Rodjan I Cl. 1. *Loqui*; & **Birodjan/**
obloqui, morren, bespreken,
agterklappen.

Paurpaura F. *Purpura*.

Q.**Nederduytsche.**

QUerne, handmolen,

Quyten, ontslaen, *dimittere, liberare*.

Gottische.

QUairnus M. *mola*.

Afquithan/ {problem}. III Cl. 3.
renuntiare, komt van **Af/ Af**; &
quithan/Zeggen.

R.**Nederduytsche.**

REép, stróók, band,

Regen,

Regenen,

Regt,

Regte,

Regten, rigten.

Rekenen,

Gottische.

Raips. *Vinculum*.

Regn N. *pluvia*.

Rignjan I Cl. 1. *pluere*.

Raihtaba. *Rectè*.

Raiths/ *rectus*.

Garaihtjan I Cl. 1. *Dirigere*.

Rahnjan / Garahjan I Cl. 1. *numerare,*
aestimare.

Rekken, reyken,

Rakjan/ usrakjan | *Cl. 1. tendere, extendere.*

Reyne,

Hrains M. hrainja F. hrain N. Purus, a, um.

Reynigen,

Hrainjan/gahrainjan | *Cl. 1. purgare.*

Roepen,
 Roeren,
 Roopen, plukken,
 Rooven,
 Ruyge,
 Ruyme,
 Ruymte,
 Reyzen,
 Ryten, scheuren (*divellere*)
 Runnen, rennen, & rinnen (*cursitare*)

Hropjan I *Cl.* 1. *clamare*.
Reiran I *Cl.* 2. *movere*.
Raupjan I *Cl.* 1. *vellere*.
Raubon I *Cl.* 3. *spoliare*.
Rihs / *hirsutus*.
Rums/ *spatiosus*.
Rums. M. *Locus*.
Reisan/URREISAN II *Cl.* 1. *surgere*.
Diskreitan II *Cl.* 1. *scindere*.
Rinnan II *Cl.* 2. *currere*.

S.

Nederduytsche.

SAbbath, rustdag,
 Satan,
 Schaden,
 Schaduw,
 Schaffen, voorbereyden,
 Schalie, panne,
 Schamen,
 Schatten, *aestimare, taxare*. Schat, *thesaurus*, & Schot & Lot, *tributum*,
 Scheppen, van ouds óók Schapen,
 Scheyden,
 Schip,
 Schoen, schoe,
 Schoenréép, schoenriem,
 Schorpioen,
 Schoot, (*gremium*)

Gottische.

SAbbato/ *indeclinab.* M. & **sabbatodags**. *Sabbathum*.
Satanas. M. *Satanas*.
Skathjan/gaskathjan I *Cl.* 1. *nocere*.
Skadus. F. *umbra*. **Skadwjan** I *Cl.* 1. Schaduwen, & **usarskadwjan**/overschaduwen.
Skaftjan / gaskaftjan I *Cl.* 1. *parare*.
Skalja F. *tegula*.
Skaman I *Cl.* 2. *Erubescere*. Verbum Reflexivum reg^t. genit.
Skatts. M. *Denarius, Mna. pecunia*; & **skattja**/ *Nummularius*. Wisselaer.
Skapan / gaskapan III *Cl.* 4. *condere, creare*.
Skaidan I *Cl.* 2. *separare*.
Skip. N. *Navis*.
Skohs. M. *Calceamentum*.
Skaudaraips. M. *Corrigia*.
Skaurpjo. F. *Scorpio*.
Skauths. M. *fimbria*.

Schryven,

Meljan | *Cl. 1. scribere*. Hier aen is niet
ongelyk ons Malen *pingere*,

Schuldige,	& Male <i>macula</i> : als mede Melden, Vermelden, <i>mentionem facere</i> .
Schueren, reynigen.	Skuls/ reus.
Schynen,	Skauron I Cl. 3. Mundare ; en
Sestig, t'zestig,	Wintiskaura/ Ventilabrum , Wanne, die door wind reinigt.
Seventig, t'zeventig,	Skeinan/ II Cl. 1. fulgere.
Slaen, oulinks slagen,	Saihstig. Sexaginta.
Sints,	Sibuntig. Septuaginta.
Slapen,	Slahan/ III Cl. 4. Verberare.
Slegte, effene,	Sintha. posposit. numeral. Dus
Slyten, (<i>terere</i>)	twaimsintham/ bis , Tweesints, Tweemael.
Sluyten, oulinks Luyken, <i>claudere</i> , en nog Luyken, <i>Valvae</i> ,	Slepan IV Cl. Dormire.
Snééw,	Slaithts. Planus.
Snyden, (<i>secare, metere</i>)	Gaitleithjan/ Jacturam facere.
Sommige, eenige,	Lukan / galukan/ III Cl. 7. Claudere.
Spellen, voorspellen,	Snaiws. M. Nix.
Sperwer, (<i>accipiter minor</i>)	Sneian/ II Cl. 1. Metere & Sneithan/ II Cl. 1. mactare.
Spinnen,	Sumaih/ quidam. & Sums/ unus.
Spygen, spuegen, spouwen,	Spillon/ gaspillon/ I Cl. 3. Praedicare, narrare.
Staen, oulinks standen,	Sparwa. M. Passer. Mussche.
Staen blyven,	Spinnan II Cl. 2. Nere.
Stad, Burg,	Speiwan. II Cl. 1. Spuere.
Stege, straete,	Standan III Cl. 6. Stare.
Stéén,	Gastandan/ III Cl. 6. Manere.
Stelen,	Baurgs. F. Civitas.
Stemme,	Staiga. F. Via, platea, semita, ascndens vel descendens , komt van Steigan/ Stygen, ascendere.
	Stains. M. & Staina F. Lapis.
	Stilan/ II Cl. 3. furari.
	Stibna. F. Vox.

Sterre,	Stairno. F. <i>Stella.</i>
Stier, (<i>taurus</i>)	Stiurs. M. <i>Vitulus.</i>
Stip,	Stik/ stiks M. <i>punctum.</i>
Stoel,	Stols. M. <i>sedes.</i>
Stof,	Stubjus M. <i>pulvis.</i>
Stomme,	Stams. <i>Mutus.</i>
Stooten,	Stautan. <i>Percutere.</i>
Strate,	Gangs. M. <i>Platea</i> ; van gangan/ ire.
Streke,	Striks M. <i>apex. tractus.</i>
Strooyen,	Strawjan/ gastrawjan I Cl. 1. <i>sternere.</i>
Stygen,	Steigan/ gasteigan/ II Cl. 1. <i>scandere, ascendere.</i>

T.**Nederduytsche.**

TAnd,
Te,
Teeken, teiken,
Teekenen, teekens geven,
Teene, roede,
Tegenparty, tegenstander,
Tegenspreken, tegenzeggen,
Temmen,
Tien,
Tikken, aenraken,
Timmeren,
Toebrengen,
Toekomende,
Toen, doen,
Tonge,
Togen, trekken,

Gottische.

TUnthus. M.
Du/ articulus, cum Infinitivo; als, **du laisjan/** te Leeren.
Taikns. *Signum.*
Taiknjan / gataiknjan I Cl. 1. *signare, ostendere.*
Tains. M. *Virgula.*
Andastaths/ & andastawa/ *adversarius.*
Andsakan/ *contradicere.*
Tamjan/ gatamjan I Cl. 1. *Domare.*
Taihun. *Decem.*
Tekan/ attekan IV Cl. *attingere.*
Timrjan / gatimrjan I Cl. 1. *aedificare.*
Tobringen V Cl. *proferre.*
Anawairtho/ futurum, komt van **ana/** Aen, Voor; & **wairthan/** Worden.
Thanuh. *tunc.*
Tungo. F. *Lingua.*
Tiuhan/ II Cl. 4. *trahere.*

Torne,	Gataura. <i>F. scissura.</i>
Tornen, onttornen, terren,	Tairan / gatairan / distairan / aftairan II <i>Cl. 6. Dissolvere, disrumpere, & aftaurniths/ disruptus</i> ; Onttornt.
Tot, by, toe,	At/ apud, reg ^t . dat. & abl. & compon ^t .
Treden,	Trudan/ gatrudan III <i>Cl. 7. calcare.</i>
Troosten,	Thrafstjan/ gathrafstjan I <i>Cl. 1. consolari, hortari.</i>
Trampen, trampelen, <i>pedibus proculcare.</i>	Anatrimpan II <i>Cl. of III Cl. irruere.</i>
Trouwen, vertrouwen,	Trawan I <i>Cl. 2. fiduciam habere.</i>
Twaelf, twalef,	Twalib/ & twalif/ duodecim.
Twee,	Twa/ duo.
Twintig,	Twaimtig/ viginti.

U.**Nederduytsche.**

Uchtend, ochtend,
Uwe,
Uyt,
Uythollen,

Gottische.

Uhtwo/ manè.
Izwar. M. <i>izwara.</i> F. <i>izwar.</i> N. <i>Vester.</i>
Us / uzuh / ut & uta. <i>Ex. reg^t. abl. & comp.</i>
Ushulon I <i>Cl. 3. Excidere.</i>

In plaatse van onze V. beginnen de Gottische woorden méést al met F.

V.**Nederduytsche.**

VAeren,
Van,
Vangen,
Vasten,

Gottische.

FAran III <i>Cl. 4. proficisci, navigare, en farjan</i> I <i>Cl. 1. remingare, & atfarjan</i> I <i>Cl. 1. enavigare.</i>
Af/ fram/ à, ab.
Fahan/ gafahan IV <i>Cl. capere.</i>
Fastan I <i>Cl. 2. jejunare.</i>

Vasthouden, bewaren,	Fastan/ gafastan I Cl. 2. <i>servare</i> .
Veel,	Filu. reg. genit. <i>multum</i> .
Véértig,	Fidwortig. <i>Quadráginta</i>
Vel,	Fill. N. <i>Pellis</i> .
Verdoemen (<i>condemnare</i>)	Domjan/ gadomjan I Cl. 1. <i>Judicare</i> , afdomjan I Cl. 1. <i>condemnare</i> .
Vergeven,	Fragiban/ III Cl. 3. <i>remittere</i> .
Vergelden,	Fragildan/ II Cl. 2. <i>reddere</i> .
Verhooren,	Andhausjan. I Cl. 1. <i>Exaudire</i> , komt van and/ anda/ Tegen; & hausjan/ Hooren.
Verlaten,	Fraletan/ IV Cl. <i>dimittere</i> .
Verlof, <i>licentia</i> , & Uytloven, (<i>liceri</i> , toestaen,)	Uslaubjan/ I Cl. 1. <i>permittere, licentiam</i> <i>dare</i> .
Vernieuwing,	Inniujitha. F. <i>Renovatio</i> .
Verliezen,	Liusan/ fraiusan/ II Cl. 2. <i>amittere</i> , <i>perdere</i> .
Verdrieten,	Usthriutan/ II Cl. 4. <i>molestum esse</i> .
Verquisten,	Quistjan/ fraquistjan. I Cl. 1. {problem}. reg. dat. <i>perdere</i> .
Verre,	Fairra. <i>longinquè</i> .
Verschynen, voor oogen komen,	Ataugjan/ I Cl. 1. <i>apparere</i> .
Versene,	Fairzna, F. <i>Calcaneum</i> .
Verworden,	Fsawaurdjan. <i>perire</i> .
Verwyten,	Idweitjan. I Cl. 1. <i>Exprobrare</i> .
Verzadigen,	Sothjan/gasohtjan/ I Cl. 1. <i>saturare</i> .
Verzadigt worden,	Sathnan & fad itan. <i>Saturari</i> , namelyk Zich Zat Eten.
Verzegelen,	Faursigljan. I Cl. 1. <i>Obsignare</i> .
Verzelling,	Gasinthei/ Comitatus. Hier toe behóórt ons Gezin, Huisgezin, <i>familia</i> ; als namelyk, Huysgezellen.
Verzweeren,	Farswaran/ III Cl. 4. <i>dejerare</i> .
Veugel,	Fugls. M. <i>Avis</i> .
Veulen (<i>pullus equinus</i>)	Fula. M. <i>Pullus Asinae</i> .

Vier,	Fidwor/ fidur/ quatuor.
Vierdaegs,	Fidurdogs/ dies quartanus.
Viervuld, viervoud,	Fidurfalth/ quadruplum.
Vinden, bevinden,	Finthan. II Cl. 2. Cognoscere.
Vinger,	Fingrs. M. Digitus.
Visch,	Fisks. M. Piscis.
Visschen,	Fiskon. I Cl. 3. Piscari.
Visser,	Fiskja. M. Piscator.
Vlieden,	Thliuhan / gathliuhan/ II Cl. 4. fugere.
Vloed,	Flodus. M. Fluxus.
Voeden,	Fodjan/ I Cl. 1. pascere, nutrire.
Voeder, scheede,	Fodrs. M. Vagina.
Voet,	Fotus. M. Pes.
Voetebank, voetebord,	Fotubaurd. N. Scabellum.
Volle,	Fulls/ plenus.
Voltogen, volmaekt,	Ustauhans/ & fullatogis/ perfectus, consummatus.
Volwassen van ouderdom,	Uswahsans/ aetatem habens.
Voor,	Faur / faura/ reg^t. dat. & acc. & comp. antè, prò, ad &c.
Voorbygaen,	Faugangan/ faurbigangan I Cl. 2. Praeterire.
Voor de deur,	Fauradaurja/ in plateâ: ante januam.
Voorhangsel,	Faurahah. N. Velum.
Vorst, voorgebieder,	Faurabathjis. M. Princeps; van Faura Voor, & Biudan/ II Cl. 4. Gebieden.
Vossen,	Fauhons. M. Vulpes.
Vouwen,	Faldan IV Cl. Plicare.
Vraet, veel-eter, af-eter,	Afethja/ afetei. M. Vorax.
Vragen,	Fraihan / frahan. Interrogare, & fama accipere. Fraihan / frah/ frahans III Cl. 5. & frahan/ froh/ frahans III Cl. 4.
Vremdeling,	Aljakunja. Alienigena: van aljath.

Vrekke,	Elders, & Kuni/ Kunne , Geslagt; <i>quasi alio genere</i> .
Vriend,	Friks/ avidus .
Vroede,	Frionds . M. <i>Amicus</i> .
Vrugt,	Frods/ sapiens .
Vrugten, vreezen,	Akran . N. <i>Fructus</i> . Hier aen gelykt ons Aker, <i>glans</i> .
Vrye,	Faurhtan Cl. 2. <i>timere</i> .
Vullen,	Frije . <i>Liber</i> .
Vuyle, stinkende,	Fuljan/ gafuljan Cl. 1. <i>Implere</i> .
Vyand,	Fuls/ Putris .
Vyf,	Fiands . M. <i>Inimicus</i> .
Vyfhonderd,	Fimf/ quinque .
Vyftien,	Funfhund/ Quingentum .
Vyftiende,	Fimftaihun/ quindecim .
Vyftig,	Fimftaihunds/ quintus decimus .
	Fimftig/ quinquaginta .

W.**Nederduytsche.**

WAele , (<i>electio</i>)
Waenen,
Waer?
Waerdige,
Waerheen?
Waert, waerts,
Waeyen,
Waken,
Wan,
Wangkussen, hoofdkussen,
Wapenen,
Warmen,
Wasdom,

Gottische.

WAIjan   Cl. 1. <i>eligere</i> .
Wenjan/gawenjan   Cl. 1. <i>putare</i> .
War/ ☉. ubi .
Wairths/ dignus & andawairthi N. <i>pretium</i> , waerderinge.
Wat/ wath/ & wadre? ☉. <i>quo?</i>
Wairth/ wairths/ versus ; als jaindwairths/ Gintwaerts, <i>illuc</i> .
Waian/ flare , in <i>praeterito</i> , waiwo .
Wakan/ gawakan   Cl. 2. <i>vigilare</i> .
Wan/ deficiens .
Wangarji N. <i>cervical</i> .
Wepna . N. <i>Arma</i> .
Warmjan   Cl. 1. <i>calefacere</i> .
Wahstms M. <i>incrementum</i> .

Waschen,

Thwahan/ afthwahan / usthwahan III

Cl. 4. lavare.

Wassen,

Wahsjan III *Cl. 4. crescere.*

Wat?	Wa? ☉. waiht & waitei? <i>quid, aliquid?</i>
Waeter,	Wato. N. <i>Aqua.</i>
Weder,	Withra/ <i>adversum, contra.</i>
Weduwe,	Widowo. F. <i>Vidua.</i>
Wee!	Wai! <i>Vae!</i>
Weenen,	Wainon. I Cl. 3. {problem}. <i>lugere.</i>
Weeren,	Warjan. I Cl. 1. <i>prohibere.</i>
Weg,	Wigs. M. <i>Via.</i>
Wegvlieden, afvlieden,	Afthliuhan/ II Cl. 4. <i>fugere.</i>
Wekken,	Wakjan/ Uswakjan/ I Cl. 1. <i>excitare.</i>
Wel,	Waila. <i>Benè.</i>
Welke,	Wileiks/ weleiks ☉. <i>Qualis.</i>
Wen, wanneer?	Wan. ☉. <i>quandò.</i>
Wenden, afwenden,	Wandjan / gawandjan / uswandjan. I Cl. 1. <i>Vertere.</i>
Wentelen, oulinks Wallen, wellen,	Walwjan. I Cl. 1. <i>Volvere.</i>
Werken,	Waurkjan / Gawaurkjan/ V Cl. <i>operari.</i>
Werf, werve (<i>actio, Vices</i>) als tweewerf (<i>bis.</i>) als mede Werf, (<i>acta,</i>) een breede Plaats neffens 't water, gevoeglyk om zig op te wenden.	Wairban. ☉. I Cl. 3. <i>Praeterire.</i> Voorbygaen, Overgaen.
Werpen,	Wairpan / gawairpan/ II Cl. 6. <i>Mittere. projicere.</i>
Wet,	Witoth. N. <i>Lex.</i>
Weten,	Witan/ VI Cl. <i>scire.</i>
Weite, terwe, (<i>triticum</i>)	Waitei. F. <i>triticum.</i> ☉.
Wezen, zyn,	Wisn. VI Cl. alsmede Wairthan. <i>Esse.</i>
Willen,	Wiljan/ VI Cl. <i>Velle.</i>
Wil,	Wilja. M. <i>Voluntas.</i>
Wind,	Winds. M. <i>Ventus.</i>
Winden,	Windan. II Cl. 2. <i>Volvere.</i>

Winter,	Wintrus. M. <i>Hyems; etiam Annus.</i> By de Winters telden de Gotten de Jaren.
Witte,	Weits. ☉. <i>albus.</i>
Witten,	Weitjan / gaweitjan. ☉. I Cl. 1. <i>album facere.</i>
Wolf,	Wulfs. M. <i>Lupus.</i>
Wonde,	Wund/ wond. <i>Vulnus.</i>
Wonden,	Gawondon/ I Cl. 3. <i>Vulnerare.</i>
Woord,	Waurd. N. <i>Sermo.</i>
Worden, werden,	Wairthan/ II Cl. 6. <i>fieri.</i>
Worme, wurme, (<i>Vermis</i>)	Waurms. M. <i>Serpens.</i>
Wortel,	Waurts. F. <i>Radix.</i>
Wraeke,	Wrakja. F. <i>Vindicta, persecutio.</i>
Wreken,	Wrikan/ gawrikan/ II Cl. 3. <i>vindicare, persequi.</i>
Wraeken, Vraeken,	Frakunnan/ VI Cl. <i>Aspernari, contemnere, rejicere: van fra/ Ver, privativum; & kunnan/ Kennen.</i>
Wy,	Weis & Wit. <i>Nos.</i>
Wyden, oulinks Wyhen,	Weihan/gaweihan. I Cl. 2. <i>Sanctificare.</i>
Wyk, (<i>Vicus</i> .)	Weih. N. <i>Vicus, castellum.</i>
Wylen, vertoeven,	Weilan/ gaweilan. ☉. <i>immorari.</i>
Wyle,	Weila. F. <i>Spatium temporis.</i> ☉.
Wyn,	Wein. N. <i>Vinum.</i>
Wyndruyven, Wynbeziën,	Weinabasja. N. <i>Uvae.</i>
Wyngaerdhof,	Weinagards. M. <i>Vinea.</i>

Voor onze Y vindmen in 't Gottisch El.

Y.

Nederduytsche.

YZer,

Yzeren,

Gottische.

Elsar. N. *Ferrum.*

Eisarneins. *Ferreus.*

De klank, voor welken men nu ter tyd, vermits de zagte uyt spraek, by ons de Z gebruykt, wierd éértyds, en word óók nog veel al door S verbeeld, even gelyk in 't Gottisch.

Z.

Nederduytsche.

t'ZAmen,
 t'Zaemgelykende,
 Zaeyen,
 Zat eten,
 Zak,
 ik Zal, (*in futuro tempore*)

 Zalven,
 Zeeplaets,
 Zegelen,
 Zelden,

 Zelve,
 Zenden,
 Zennep, mostaertzaet,
 Zes,
 Zesde,
 Zetel,
 Zetten, stellen,

 Zeven,
 Zig, zich,
 Zie!
 Zien, oulinks Sichen,
 Zieke,
 Ziekte,
 Ziele,

Gottische.

SAman/ Samana. *Simul.*
Samaleiks/ Similis.
Saian. *Seminare*, praet. **Saiso.**
Sad itan/ implere ventrem.
Sakkus. M. *Saccus.*
Skal/ skuld. Beteekent ook een Schuld of Pligt, *Debitum.*
Salbon / gasalbon. I Cl. 3. *Ungere.*
Faurmarei/ Locus maritimus.
Sigljan/gasigljan. I Cl. 1. *Signare.*
Silda/ rarò. als **Sildaleiks/ Mirabilis**, Zeldsaemgelykende, en **Sildaleikjan/ I Cl. 1. admirari.**
Silba. M. **Silbo.** F. *Ipse. a.*
Sandjan. I Cl. 1. *Mittere.*
Sinaps. M. *Sinapis.*
Saihs/ Sex.
Saihsta. *Sextus.* M. **Saihsto.** *Sexta.* F.
Sitls. M. *Cathedra, nidus.*
Satjan/ gasatjan. I Cl. 1. *Ponere, collocare.*
Sibun. *Septem.*
Sik. *Se.*
Sai!! *Ecce!*
Saiquan/ gasaiquan ☉. III Cl. 5. *Videre.*
Siuks/ Morbidus.
Siukei F. *Infirmetas, morbus.*
Saiwala F. *Anima.*

Zilver,	Silubr , N. <i>argentum</i> .
Zinken,	Sigwan II Cl. 2. <i>mergère, submergere</i> .
Zitten,	Sitan/ gasitan/ III Cl. 3. <i>sedere</i> .
Zoeken,	Sokjan I Cl. 1. <i>quaerere</i> .
Zoen, rantzoen,	Saun . N. <i>Redemptiouis pretium</i> .
Zole,	Sulja . N. <i>Solea</i> .
Zonne,	Sunno . F. <i>Sol</i> .
Zoo,	Swa/ sic, & Swa swe/ sicut .
Zoon,	Sunus . M.
Zorgen,	Saurjan I Cl. 1. <i>sollicitum esse, & saurgan I Cl. 2. <i>Dolere, tristari</i>.</i>
Zout,	Salt/ sal .
Zugt, zucht,	Sauhte F. <i>infirmitas. languor</i> .
Zulke,	Swaleiks/ talis .
Zuster,	Swistar . F. <i>Soror</i> .
Zwaeger,	Swaihra . M. <i>Socer, & swaihro. F. <i>Socrus, Zwagerinne</i>.</i>
Zwamme,	Swamms . M. <i>Spongia</i> .
Zwarte,	Swarts/ Niger .
Zweeren,	Swaran III Cl. 4. <i>Jurare</i> .
Zwegelen,	Swiglon I Cl. 3. <i>tibiis canere</i> .
Zwyn,	Swein . N. <i>Porcus</i> .
Zy,	Eis/ nominat. plur. illi .
Zygen, afzygen,	Sigan/ gasigan III Cl. 3. <i>delabi</i> .
Zyne,	Seins/ suus .
Zwavel, zwevel,	Swibla . F. <i>Sulphur</i> .
Zwindig, veel, (<i>fraequens</i> ,) & gezwind (<i>citò</i> .)	Swinths/ validus .
Zwoegen, <i>anhelare, animam molestè ducere</i> .	Gaswogjan I Cl. 1. <i>ingemiscere</i> .

Voorbeelden der Gottische declinatie.

Nomina Substantiva Masculina.

I. Op A uytgaende.

<i>Singular.</i>		<i>Plural.</i>
N. & V. Atta.	Vader.	Attans.
G. Attins.		Attane.
Dat. & Abl. Attin.		Attam.
Acc. Attan.		Attans.

Dus mede,

Afetja/ Vraet.	Fiskja/ Visser.
Ahma/ Géést.	Frauja/ Heere.
Andastawa/ Tegenstander.	Fula/ Veulen.
Arba / arbinumja/ Erve, Erfgenaem.	Galga/ Galge.
	Gibla/ Gevel, top, tinne.
Bandja/ een Gebondene, gevangene.	Hana/ Haen.
	Skatja/ Wisselaer.
Bidagwa/ Bedelaer.	Sparwa/ Mussche.
Blinda/ een Blinde.	Swaihra/ Zwaeger.
Bloma/ Bloeme.	Uzeta/ Kribbe.
Baurja/ Burger.	Weindrunkja/ Wyndrinker.
Fauragangja/ Rentmeester.	Willa/ Wille.

Manna/ Mensch; heeft by inkortinge, in *gen. sing.* **Mans** voor **Mannins**: en in *Nom.* & *Acc. Pl.* **mans** voor **mannans/** als mede in *gen. plur.* **manne** voor **mannane**.

II. Op S uytgaende.

<i>Singul.</i>		<i>Plural.</i>
N. & V. Dags.	Dag.	Dagos.
G. Dagis.		Dage.
D. & Abl. Daga.		Dagam & Dagan.
Acc. Dag.		Dagans.

Aldus mede,

Agis/	Angst.
Afgrundiths/	Afgrond.
Aiths/	Eed.
Akeits/	Azyn.
Alews/	Olie.
Ambahts/	Bedienaer.
Andanahts/	Voornacht.
Andastaths/	Tegenstander.
Anagards/	Voorhof.
Auhsns/	Os.
Akrs/	Akker.
Aurks/	Aker.
Aurtigards/	Gaerde, tuyn.
Bagms/	Bóóm.
Bairgs/	Berg.
Brusts/	Borst.
Daurawards/	Deurwaerder.
Fingrs/	Vinger.
Fisks/	Visch.
Fodrs/	Voeder.
Fugls/	Veugel.
Gadraus/	Gedruysch.
Gangs/	Straete.
Gards/	Huys, hof.
Hails/	Heyl.
Hals/	Hals.
Himins/	Hemel.
Hunds/	Hond.
Hups/	Heup.
Hlauts/	Lot.
Kaizars/	Keyzer.
Katils/	Ketel.
Kniws/	Knie.
Mods/	Gramschap.

Munths/	Mond.
Nahts/	Nacht.
Neiths/	Nyd.
Peikabagms/	Palbóóm.
Raips/	Réép.
Sinaps/	Zennep.
Sitls/	Zetel.
Skalks/	Knegt.
Skatts/	Penning.
Skauts/	Zoom.
Skeims/	Lantaerne.
Skohs/	Schoen.
Skufts/	Hairlok,
Snaiws/	Snééw.
Stads/	Plaets.
Stains/	Stéén.
Stiks/	Stip.
Stiurs/	Kalf.
Stols/	Stoel.
Striks/	Streke.
Swams/	Swamme.
Tains/	Teene, roede.
Thiubs/	Dief.
Thiws/	Dienaer.
Wastms/	Wasdom.
Waurms/	Slange.
Wigs/	Weg.
Winds/	Wind.
Wulfs/	Wolf.

III. Op eis uytgaende.**Singular.**

N. & V. **Hairdeis.** Herder.
 G. **Hairdeis.**
 D. & Abl. **Hairdja.**
 Acc. **Hairdi.**

Plural.

Hairdjos.
Hairdje.
Hairdjam & an.
Hairdjans.

Zoo mede **Siponeis/** Discipel.

IV. Op us uitgaende.**Singular.**

N. & V. **Sunns.** Zoon.
 G. **Sunaus.**
 D. & Abl **Sunan.**
 Acc. **Sunu.**

Plural.

Sunjus.
Suniwe.
Sunum & un.
Sununs.

Alzoo mede.

Angilus/	Engel.
Dauthus/	Dóód.
Flodus/	Vloed.
Fotus/	Voet.
Huhrus/	Honger.
Lithus/	Lid.
Lustus/	Lust.
Maihstus/	Mesthóóp.
Stubjus/	Stof.
Sakkus/	Zak.
Thaurus/	Doorne.
Tunthus/	Tand.
Wintrus/	Winter.

Nomina substantiva Foeminina.

I. Op a uytgaende.

Singular.

N. & V. **Paida.**

Peye.

G. **Paidos.**

D. & Abl. **Paidai.**

Acc. **Paida.**

Plural.

Paidos.

Paido.

Paidom.

Paidos.

Aldus óók.

Airtha/

Aerde.

Arka/

Kiste.

Armahairtitha/

Barmhertigheyd.

Alleina/

Eine.

Bida/

Bede.

Brunna/

Bronne.

Diupitha/	Diepte.
Fairzna/	Versene.
Gabaurtha/	Geboorte.
Gahugda/	Gedagten, Geheugen.
Gairda/	Gordel.
Garaihtitha/	Gerechtigheyd.
Gataura/	Torne, scheure.
Giba/	Gave.
Groba/	Groeve.
Halja/	Helle.
Hairda/	Herde, kudde.
Haithja/	Heyde, heye.
Hauhitha/	Hoogheyd.
Inniujitha/	Verniewing.
Karkara/	Kerker.
Matha/	Maeye.
Mena/	Maen.
Meritha/	Maere.
Mulda/	Mulle, stof.
Nethla/	Naelde.
Saiwala/	Ziele.
Staiga/	Straet, stege.
Skalja/	Schalie.
Staina/	Stéén.
Stibna/	Stemme.
Sulja/	Zole.
Swibla/	Zwevel, Zwavel.
Wamba/	Buyk.
Wastja/	Gewaed.
Weila/	Uer, stonde.
Wrakja/	Wraeke.

II. Op s uytgaende.

Singular.

N. & V. **Sauths.**

Zucht.

G. **Sauhtais.**

D. & Abl. **Sauhtai.**

Ace. **Sauht.**

Plural.

Sauhteis.

Sauhte.

Sauhtim & Sauhtaim.

Sauhtins & Sauhteins.

Dusdanig óók.

Andanumfts/

Aenneming.

Afsateins/

Afzetting.

Afstats/

Afstand.

Bauains/

Gebouw.

Baurgs/

Stad, Burg.

Bruths/

Schóóndogter.

Daupeins/

Doopinge.

Fodeins/

Voedsel.

Galaubeins/

Geloove.

Gasts/

Gast, vremdeling.

Hauheins/

Hóógheyd, glorie.

Insagahts / Insahts/

Gezeg, verhael.

Libains/

Leven.

Magaths/

Maget, maegd.

Mahts/

Macht.

Mithads/

Maete.

Naats/

Naete, scheure.

Salbons/

Zalvinge.

Taikns/

Teeken.

Taikneins/

Beteekenisse.

Waurts/

Wortel.

III. Op O uytgaende.***Singular.***N. & V. **Azgo.**G. **Azgons.**D. & Abl. **Azgin.**Acc. **Azgon.**

Assche.

Plural.**Azgons.****Azgono.****Azgom & Azgon.****Azgons.**

Desgelyks mede.

Bandjo/

Band, bindsel.

Brinno & Heito/

Koorlse.

Dubo/

Duyve.

Nihtjo/

Nigte.

Skaurpjo/

Scorpionen.

Stairno/

Sterre

Sunno/

Zonne.

Swaigro/

Swaegerinne.

Tungo/

Tonge.

Widowo/

Weduwe.

IV. Op ei uytgaende.***Singular.***N & V. **Liutei.**G. **Liutins.**D. & Abl. **Liutein.**Acc. **Liutein.**

List.

Plural.**Liuteins.****Liuteino.****Liuteim.****Liuteins.**

Op deze wyze mede.

Armahairtei/

Barmhertigheid.

Dalei/

Dal.

Faurmarei/

Zeeplaets.

Filuwaurdei/

Veelwoording.

Frodei/

Wysheid.

Gaitei/	Bok, Geyte.
Garaihte/	Geregtigheid.
Gasinthe/	Verzelling.
Hauhhairte/	Hóóghertigheid.
Iundei/	Jonkheid.
Magathe/	Maegdom.
Manage/	Menigte.
Marei/	Meir, Zee.
Siuke/	Ziekte.
Unmahte/	Onmacht.
Waite/	Weite, koren.

V. Op us uytgaende.

Singular.

N. & V. **Handus.**

G. **Handaus.**

D. & Abl. **Handau.**

Acc. **Handu.**

Hand.

Plural.

Handjus.

Handiwe.

Handum.

Handuns.

In dezer voege mede.

Asilus/	Ezelinne.
Horinassus/	Hoererye.
Kinnus/	Kinnebak.
Skadus/	Schaduwe.

Nomina substantiva Neutra.

I. Op i uytgaende.

<i>Singular.</i>		<i>Plural.</i>
N. & V. Badi.	Bedde.	Badja.
G. Badjis.		Badje.
D. & Abl. Badja.		Badjam.
Acc. Badi.		Badja.

Op gelyke wyze.

Andawairthi/	Waerderinge.
Andawaurdi/	Antwoord.
Andi/	Ende, eynde.
Andwairthi/	Aengezicht.
Arbi/	Erfenisse.
Bandi/	Band, vastigheyd.
Fauraganji/	Rentméesterschap.
Gauwi/	Gouwe, gooy.
Harji/	Heyr.
Hawi/	Hooy.
Kuni/	Kunne.
Kunthi/	Kennisse.
Nati/	Nette.
Waldufni/	Geweldoeffening.
Wangarji/	Wangkussen.

II. Op een *Consonant* uytgaende.

Singular.

N. & V. **ler.**

G. **leris.**

D. & Abl. **lera.**

Acc. **ler.**

Jacr.

Plural.

Jera.

lere.

leram & leran.

lera.

Dus insgelyks.

Ahs/

Aire.

Aigin/ Aihn/

Eigendom.

Akran/

Vrugt.

Albrunst/

Brandoffer.

Balsan/

Balsem.

Baurd/

Bord.

Bloth/

Bloed.

Dail/

Déél.

Daur/

Deur.

Eisar/

Yzer.

Faurahah/

Voorhang.

Fill/

Vel.

Fotubaurd/

Voetebank.

Gajuk/

Juk, Jok.

Gatrask/	Dorschvloer.
Gild/	Geld, schatting.
Gras/	Gras, moes.
Gudhus/	Godshuys, Tempel.
Haurnd/	Horen.
Hus/	Huys.
Kas/	Vat.
Lamb/	Lam.
Land/	Land.
Leik/	Lyk, lichaem.
Lein/	Linnen.
Lauf/	Loof.
Laun/	Lóón.
Ligr/	Leger, bedde.
Liuhath/	Licht.
Maurthr/	Moord.
Nahtamat/	Nachtmael.
Pund/	Pond.
Rign/	Regen.
Salt/	Zout.
Saun/	Zoen.
Silubr/	Zilver.
Skip/	Schip.
Swein/	Zwyn.
Swumst/	Badwater, Zwemplaets.
Waurd/	Woord.
Weihs/	Wyk.
Wein/	Wyn.
Witoth/	Wet.

III. Op O uytgaende.

Singul.

N. & V. **Hairto.**

Herte.

Plural.

Hairtona.

G. **Hairtins**.
D. & Abl. **Hairtin**.
Acc. **Hairto**.

Hairtone.
Hairtam & Hairtan.
Hairtona.

Zoo óók.

Augo/	Ooge.
Kaurno/	Koren.
Namo/	Naem.
Wato/	Water.

Dog dit laetste heeft in D. & Abl. Plur. **Watnam/** voor **Watam**.

Uytzonderlingen van de Naamwoorden.

Masculina.

<i>Sing.</i>	N. & Acc. Goth (God) G. Goths/ D. & Abl. Gotha .
<i>Plur.</i>	N. & Acc. Guda .
<i>Sing.</i>	N. & Abl. Menath/ Menoth/ (Maend.)
<i>Plur.</i>	N. & Acc. Menaths .
<i>Sing.</i>	N. & Acc. D. & Abl. Brothar/ (Broeder,) G. Brothars .
<i>Plur.</i>	N. Brothrjus/ D. & Abl. Brothrum . Acc. Brothrus & uns .

<i>Sing.</i>	N.D. & Abl. Arms/ (Arm.)
<i>Plur.</i>	Acc. Armins.
<i>Sing.</i>	N. & Abl. Sabbato/ (Sabbath) G. Sabbataus. <i>Plur.</i> Abl. Sabbato.
<i>Sing.</i>	G. Faurabathjis/ (Voorgebieder) D. & Abl. Faurabathja. Acc. Faurabathi.

Foeminina.

<i>Sing.</i>	N. & G. Baurgs/ Burg, stad. D. Acc. & Abl. Baurg.
<i>Plur.</i>	N. & Acc. Baurgs. G. Baurge. D. & Abl. Baurgim.
<i>Sing.</i>	G. Sunagogeis/ & gais/ Sinagoge. D. & Abl. Sunagoge/ gei/ gai/ gen & gein. & Acc. Sunagogein. <i>Plur.</i> Abl. Sunagogim.

Swistar/ Zuster, & **Dauhtar/** Dogter, **gaen als 't Masculinum Brothar.**

Nomina Adjectiva.**Masculinum.**

Singul.	1. Blinde.	Plural.
N. Blinds.		Blindai.
G. Blindis.		Blindaize.
D. & Ab. Blindin/ & amma.		Blindaim.
Acc. Blindana.		Blindans.

Foemininum.

N. Blinda.	Blindos.
G. Blindaizos.	Blindaizo.
D. & Abl. Blindai.	Blindaim.
Acc. Blinda.	Blindos.

Neutrum.

N. **Blind.**

G. **Blindis.**

D. & Abl. **Blindamma.**

Acc. **Blind. & blindata.**

Blinda.

Blindaize.

Blindaim.

Blinda.

Mascul.

Singular.

N. **Silba.**

G. ....

2. Zelve.

Plural.

Silbans.

Silbane.

D. & Abl. Silbin/ & amma.		Silbam.
Acc. Silban.		Silbans.

Singul.	Foemin.	Plural.
N. Silbo.		Silbons.
G. Silbons & Silbaizos.		.....
D. & Abl.		.....
Acc. Silbon.		Silbons.

Singul.	Neutr.	Plural.
N. & Acc. Silbo.		.....
G.		.....
D. & Abl. Silbamma.		.....

Participia Activa.

Van de Verba der I. II. III. IV. V. en VI. Classis.

Mascul.

Singular.	Deelende.	Plural.
N. Dailjands.		Dailjandans.
G. Dailjandis.		Dailjandane.
D. & Abl. Dailjandin.		Dailjandam.
Acc. Dailjandan.		Dailjandans.

Foemin.

Singular.	Plural.
N. Dailjandei.	Dailjandeins.
G. Dailjandeins.	Dailjandeino.
D. & Abl. Dailjandein.	Dailjandeim & ein.
Acc. Daljandein.	Dailjandeins.

Neutr.

Singular.

N. **Daljando.**

G. **Dailjandins.**

D. & Abl. **Dailjandin.**

Acc. **Daljando.**

Plural.

Dailjandona.

Dailjandane.

Daihandam.

Dailjandona.

Participia Passiva.

Van de Verba der I. Classis.

Mascul.

Singular.

N. **Dailiths.**

Gedéélde.

Plural.

Dailidai.

G. Dailidins.	.....
D. & Abl. Dailidamma.	Dalidaim.
Acc. Dailidana.	Dailidans.

Foemin.

<i>Singular.</i>	<i>Plural.</i>
N. Dailida.	Dailidos.
G.	.....
D. & Abl.	.....
Acc. Dailidon.	Dailidons.

Neutr.

<i>Singular.</i>	<i>Plural.</i>
N. Dailith.	Dailida.
G. Dailidins.	.....
D. & Abl. Dailidamma.	Dailidaim.
Acc. Dailith.	Dailida.

Participia Passiva.

Van de Verba der II. III. IV. V. en VI. Classis.

Mascul.

<i>Singul.</i>	Bewondene.	<i>Plural.</i>
N. Biwundans.		Biwundanai.
G.		Biwundanaize.
D. & Abl.		Biwundanaim.
Biwundanamma.		
Acc. Biwundana.		Biwundanans.

Foemin.

Singul.

N. **Biwundana.**

G. ....

D. & Abl. **Biwundanamma.**

Acc. **Biwundein.**

Plural.

.....

Biwundanaize.

.....

.....

Neutr.

Singular.

N. **Biwundan.**

G. ....

D. & Abl. **Biwundanamma.**

Acc. **Biwundan.**

Plural.

Biwundana.

Biwundanaize.

Biwundanaim.

Biwundana.

NB. Indien de *Neutra Passiva* als *Substantiva* gebruykt worden,

zoo nemen ze een **o** agter aen, als **daildo** het Gedéélde, **biwundano** het Bewondene; en worden *gedeclineert* als **hairto/** hebbende *in Plurali* **hairtona**; dus dan óók **biwundanona** in *Plurali*.

Pronomina personalia.

<i>Singular.</i>	Ik.	<i>Plural.</i>
N. Ik.		Wit & Weis.
G.		Unsis.
D. & Abl. Mis.		Ungks & Ungkis.
Acc. Mik.		Uns.
<i>Singular.</i>	Gy, dy.	<i>Plural.</i>
N. Thu.		Ius.
G.		....
D. & Abl. Thus.		Iswis & Igwis.
Acc. Thuk.		Iswis.
<i>Singul.</i>	Hy.	<i>Plural.</i>
N. Is.		Eis.
G. Is.		Ize.
D. & Abl. Imma.		Im.
Acc. Ina.		Ins.
<i>Singular.</i>	Zy.	<i>Plural.</i>
N.		....
G. Izos.		Izo.
D. & Abl. Izai & ija.		....
Acc. Izai & ija.		Ijos.

Pronomina Demonstrativa.

Mascul.

<i>Singular.</i>	Die, deze.	<i>Plural.</i>
N. Thiz & Sa.		Thai & Thisai.
G. This.		Thise.

D. & Abl. **Thamma.**

Acc. **Thana.**

Thaim.

Thans & Thisans.

Foemin.

Singular.

N. **Tho & So.**

G. **Thisos.**

D. & Abl. **Thisai.**

Acc. **Thisai.**

Die, deze.

Plural.

Thos & thisos.

Thiso.

Thaim.

Thos & thisos.

Neutr.

Singul.	Dit, dat	Plural.
N. Thata.		Tho.
G. This.		Thise.
D. & Abl. Thamma.		Thaim.
Acc. Thata.		Tho.

Possessiva.

M.	F.	N.		
Meins/	meina/	mein/	Myne}	
Theins/	theina/	thein/	Dyne}	gaen gelyk het <i>adject. blinds.</i>
Seins/	seina/	sein/	Zyne}	

Pronomen Relativum.

Singul.	Zich.	Plural.
Acc. Sik.		Sis.
D. & Abl. Se.		

Voorbeelden der Gottische conjugatien.**I. Classis.****Activum.**

1. **Dailjan/** Deelen.
2. **Fastan/** Vasten, en Vasthouden.
3. **Salbon/** Zalven

Indicativus Praesens & Futurum.**Singul.**

1.	ik	Dailja/	thu	Daileis/	is	Daileith & dailjith.
----	----	----------------	-----	-----------------	----	-------------------------------------

2.		Fasta/		Fastais/		Fastaith.
3.		Salbo/		Salbos/		Salboth.
<i>Plural.</i>						
1.	weis	Dailjama & Dailjam/	jus	Daileith/	eis	Dailjand.
2.		Fastaima/		Fastaith/		Fastand.
3.		Salboma/		Salboth/		Salbond.

Voor 't *Futurum Indicativi* word veel al dit *Praesens* gebruykt, dog in gevallen van Bevelgevinge of Ondervraeginge vindmen óók het *Praesens Subjunctivi*.

Praeteritum Imperfectum, Perfectum, & Plusquamperf.

Singul.

1.	ik	Dailida/	thu	Dailides/	is	Dailida.
2.		Fastaida/		Fastaides/		Fastaida.
3.		Salboda/		Salbodes/		Salboda.

Plural.

1.	weis	Dailidedum	jus	Dailideduth/	eis	Dailidedun.
2.		Fastaidedum/		Fastaideduth/		Fastaidedun.
3.		Salbodedum/		Salbodeduth/		Salbodedun.

Imperativus.

2. Persoon.

Singul.

3. Persoon.

1. Dailei thu.
2. Fastai thu.
3. Salboi thu.

1. Dailjai is.
2. Fastai is.
3. Salb... is.

Plural.

1. Persoon.

2. Persoon.

3. Persoon.

1. Dailjaima weis.
2. Fastaima weis.
3. Salb... weis.

1. Dailjaith & Dailjith jus.
2. Fastaihus jus.
3. Salboth jus.

1. Dailjaina eis.
2. Fastaina eis.
3. Salb... eis.

Subjunctivus, Praesens & Futurum.

Singul.

1.	ik	Dailjau/	thu	Dailjais/	is	Dailjai.
2.		Fastau/		Fastais/		Fastai.
3.		Salb....		Salb...		Salb.....

Plural.

1.	weis	Dailjaima	jus	Dailjaith/	eis	Dailjaina.
2.		Fastaima/		Fastaihus/		Fastaina.

3.

Salb.....

Salb.....

Salb.....

Tot deze opengelatenen heb ik geene voorbeelden gevonden; dog gisse die te moeten zyn, **Salbou/ Salbois/ Salboi/ Salboima/ Salboith/ Salboina.**

Praeteritum Imperfectum, Perfectum & Plusquamperfectum.***Singul.***

1.	ik	Dailidethjau/	thu	Dailidedeis/	is	Dailidedi & idudi.
2.		Fastaidethjau/		Fastaidedeis/		Fastaidedi.
3.		Salbodethjau		Salbodedeis		Salbodedi.

Plural.

1.	weis	Dailidedeima/	jus	Dailidedeith/	eis	Dailidedeina.
2.		Fastaidedeima/		Fastaidedeith/		Fastaidedeina.
3.		Salbodedeima		Saibodedeith		Salbodedeina.

Infinitivus.

Praesens 1. **Dailjan.** 2. **Fastan.** 3. **Salbon.**

Het *Futurum Infinitivi*, óók *Infinitivus Obliquus* genaemt, neemt **du** voor zich, evengelyk als *te* by ons; als,

	1. Dailjan.		Deelen.
du	2. Fastan.	te	Vasten.
	3. Salbon.		Zalven.

Participium.

Praesens 1. **Dailjands.** 2. **Fastands.** 3. **Salbonds.**

Het *Praeteritum Imperfectum Indicativi*, word óók te mets uytgedrukt door dit *Participium Praesens*, met behulp van het *Imperfectum Verbi Wizan/ Wezen*, even als by ons; naemlyk. **Dailjands was/** hy was Deelende.

De *Substantiva Verbalia Foeminina* kunnen gevormt worden uyt den *Infinitivus* door agterafneminge en verwisseling van **jan** in **eins/ an** in **ains/ en on** in **oins**; als,

Daupeins/ Doopinge, Dóóp, van **Daupjan.**

Libains/ Levinge, Leven, van **Liban.**

Salbons/ Zalvinge, Zalve, van **Salbon.**

Hier in schynt een gelykheyd met onze *Verbalia* in *inge* of *nisse*.

Passivum.***Indicativus Praesens & Futurum.******Singul.***

1.	ik	Dailna & dailjada.	thu	Dailnais & dailjazai.	is	Dailnith & dailijada.
2.		Fastna & fastada/		Fastnais & fastazai/		Fastnaith/nith/ & ada.
3.		Salbno		Salbnois		Salbnoth.
<i>Plural.</i>						
1.	weis	Dailnam	jus	Dailneith & dailjanda/	eis	Dailnand & dailjanda.
2.		Fastnam		Fastnaith		Fastnand.
3.		Salbnom		Salbnoth		Salbnond.

Praeteritum Imperfectum, Perfectum & Plusquamperfectum.***Singul.***

1.	ik	Dailnoda/	thu	Dailnodes/	is	Dailnoda.
2.		Fastnoda/		Fastnodes/		Fastnoda/.
3.		Salbnoda/		Salbnodes/		Salbnoda.

Plural.

1.	weis	Dailnodedum/	jus	Dailnodeduth/	eis	Dailnodedun.
2.		Fastnodedum		Fastnodeduth/		Fastnodedun.
3.		Salbnodedum/		Salbnodeduth/		Salbnodedun.

Subjunctivus Praesens & Futurum.***Singul.***

1.	ik	Dailjausa/	thu	Dailjaisau/	is	Dailnai & dailjaidau.
2.		Fastausa/		Fastaisau/		Fastnai & fastaidau.
3.		Salb....		Salb....		Salb.....

Plural.

1.	weis	Dail....	jus	Dailjaindau/	eis	Dailjaindau.
2.		Fast....		Fastaindau/		Fastaindau.
3.		Salb....		Salb....		Salb....

Praeteritum Imperfectum, Perfectum & Plusquamperfectum.***Singul.***

1.	ik	Dailjaidau/	thu	Dailnodedeis/	is	Dailnodedi.
2.		Fastaidau/		Fastnodedeis/		Fastnodedi
3.		Salboidau		Salbnodedeis		Salbnodedi.

Plural.

1.	weis	Dailnodedenna	jus	Dailnodedeith/	eis	Dailnodedeina.
2.		Fastnodedeima.		Fastnodeith.		Fastnodedeina.
3.		Salbnodedeima.		Salbnodedeith.		Salbnodedeina.

Dat deze 1. Persoon van den *Sing.* óók nog eenen anderen uyt gang (ik gisse **Dailnodedi** enz.) zal gehad hebben, is niet onwaer-schynlyk uyt het belóóp der andere Personen.

Infinitivus.

1. Dailnan		Dailiths wairthan of wisan.
2. Fastnan	en	Fastaiths wairthan of wisan.
3. Salbnon		Salboths wairthan of wisan.

Participium.

<i>Praesens.</i>	1. Dailnands.	2. Fastnands.	3. Salbnonds.
<i>Praeteritum.</i>	1. Dailiths.	2. Fastaiths.	3. Salboths.

Men vind óók de *Praeterita Passiva*, zoo van deze als van de volgende *Classes*, door omschryving en met behulp van de *Verba Wairthan/* Worden, en **Wisan/** Wezen, uytgebeeld; en als dan staet het *Praeteritum Participii* daer by gevoegt, als **Dailiths Was** of **Warth** of **Wesi** &c. Hy Was of Wierd of Waere Gedeelt, enz.

NB. Het *deponens*, als **Aflisnan** (*Restare*) heeft in 't *participium* **Aflismands**.

Het *Character* van de *Classis* der *Verba* doet zich op in 't belóóp van den *Infinitivus*, vergeleken met het *Praeterit. Indicat. & Particip. Passivum*.

Dus is dan het *Character* van deze *Classis* in 't Gottisch.

1. **Dailjan/ Dailida/ Dailiths.**
2. **Fastan/ Fastaida/ Fastaiths.**
3. **Salbon/ Salboda/ Salboths.**

En in 't Nederduyts.

Deelen, Déélde, Gedéélt, *oulinks* Deeledede, Gedeleet.

Vasten, Vastede of vaste, Gevast, *oulinks* Gevastet.

Zalven, Zalfde, Gezalft, *oulinks* Zalvede, Gezalvet.

Tot deze *I. Classis* behooren óók de volgende:

Als No. 1.

Afdrausjan/	Afdruyschen, afstorten.
Anamahtjan/	Ontmagtigen.
Arbaidjan/	Arbeyden.
Armjan/ Gaärmjan/	zich Erbermen.
Ataugjan/	voor Oogen komen.

Bisaulnjan/

Blindjan/ gablindjan/

Botjan/

Bezoedelen.

Blinden.

Baeten.

Diupjan/ gadiupjan/	Diepen.
Daupjan/	Doopen.
Domjan/Gadomjan	Oordeelen/ Veroordeelen.
Drankjan/ gadrankjan/	Drenken.
Fijan/	Haeten.
Fodjan/	Voeden.
Fulljan/ gafulljan/	Vullen, vervullen.
Gadailjan/	Deelen.
Gadauthjan/ afdauthjan/	Dooden.
Galaubjan/ Uslaubjan	Gelooven, vertrouwen/ Verloven, toelaten.
Gahaftjan/	Heften, aenhegten.
Garaihtian/	Rigten.
Gasuljan/	Grondvesten.
Gaswogan/	Zeer zuchten, zwoegen.
Hailjan/ ghailjan/	Heelen, genezen.
Hatjan/	Haeten.
Hausjan/gahausjan/	Hooren.
Hnaignjan / gahnaignjan & Hnaiwjan/ gahnaiwjan/	Neygen, doen nederbuygen, vernederen.
Hrainjan / gahrainjan/	Reynigen.
Hropjan/	Roepen.
Hugjan / gahugjan/	Meenen, waenen.
Huljan/ gahuljan/	Dekken.
Hungrjan/	Hongeren.
Ibnjan/ ga-ibnjan/	Effenen.
Inbranjan/	Branden.
Idweitjan/	Wyten, verwyten.
Kannjan/ gakannjan/	Bekent maken.
Kausjan/	Keuren, proeven.
Kukjan/ bikukjan/	Kussen.
Lagjan / galagjan/	Leggen, stellen.
Laisjan/	onderwyzen, Leeren.
Latjan/	Letten, verletten.
Laugnjan/ galaugnjan/	Loochenen.

Lausjan/ galausjan/	Lossen, verlossen, Loozen.
Lewjan/ galewjan/	Leveren, overleveren.
Liuchtjan & liugjan/	Ligten, uytligten.
Maurthrjan/	Moorden.
Meljan/	Schryven.
Merjan/ Usmerjan	Verkondigen/ door Maere verbreyden.
Motjan/ gamotjan/	Gemoeten, ontmoeten.
Namnjan/	Noemen, Benaemen.
Nasjan/ Ganasjan/	Genezen, behouden.
Natjan/ ganatjan/	Nat maken.
Nauthjan/	Nootzaeken.
Praufetjan/	Profeteren.
Quistjan/ fraquistjan/ usquistjan/	Verquisten, verderven, verliezen.
Rahnjan/ garahnjan/	Rekenen.
Rakjan / usrakjan/	Rekken, uytrekken.
Raupjan/	Roopen, plukken.
Rignjan/	Regenen.
Rodjan/ Birodjan	Spreken/ mompelen, morren.
Saljan/ gasaljan/	Herbergen.
Sandjan/	Zenden.

Satjan/ gasatjan/	Zetten, stellen.
Saurjan/	Zorgen.
Sigljan/ gasigljan/	Zegelen.
Skaftjan/	Schaffen, bereyden.
Skathjan/ gaskathjan/	Beschadigen.
Sokjan/	Zoeken, onderzoeken.
Sothjan/ gasothjan/	Verzadigen.
Strawjan/gastrawjan/	Strooijen.
Taiknjan / gataiknjan/	Beteekenen, aenwyzen.
Tamjan/ gatamjan/	Temmen.
Taujan/ gataujan/	Doen.
Thaursjan/ gathaursjan	Dorsten/ Dor maken, verdroogen.
Thragjan/	Loopen, Draven.
Thrafstjan/ gathrafstjan/	Troosten.
Timrjan / gatimrjan/	Timmeren, bouwen.
Ufarskadwjan/	Overschaduwen.
Urraisjan/	Doen ontstaen, verwekken.
Wagjan/	Waggelen.
Wakjan/ uswakjan/	Wekken.
Waljan/	Kiezen.
Walwjan/	Wentelen.
Wandjan/ gawandjan/	Wenden.
Wardjan/	Bewaeren.
Warjan/	Weeren.
Warmjan/	Warmen.
Wasjan/ gawasjan/	Kleeden, Gewaed aendoen.
Wenjan/ gawenjan/	Waenen, meenen.
Wrohjan/	Wroegen, betigten.

En derzelve *Composita*.

Als No. 2.

Andstauran/	Aenstieren.
Gabatnan/	Baten.
Gafastan/	Bewaren, Vasthouden.
Gairnan/	Begeeren.

Gakunnan/	Bekennen.
Gaweilan/	Wylen.
Haban/	Hebben.
Haldan/	Hoeden.
Saurgan/	Zorgen.
Leikan/ galeikan/	Lyken, gelyken, behagen.
Liban/	Leven.
Markan/	Merken.
Maurnan/	Overbezorgt zyn.
Munan/	Meynen.
Reiran/	Roeren, schudden.
Skaidan/	Scheyden.
Skaman/	Schaemen.
Trawan/	Vertrouwen.
Thulan/ gathulan & thuldan/	Dulden.
Wakan/ gawakan/	Waken.
Waldan/ gawaldan/	Geweld of magt hebben.
Weihan/ gaweihan/	Wyden.

En derzelver *Composita*.

Als No. 3.

Aihtron/	Bedelen.
Fiskon/	Vissen.
Galeikon/	zich Gelyk maken.

Gasalbon/	Zalven.
Gawondon/	Wonden.
Horinon/	Overspel doen.
Laigwon / bilaigwon/	Lekken.
Luston/	Lusten.
Raubon /biraubon/	Rooven, berooven.
Skauron/	Reynigen.
Spillon / gaspillon/	Spellen, voorspellen.
Swiglon/	Zwegelen.
Ushulon/	Uythollen.
Wainon/	Weenen.

En derzelve *Composita*.

II. Classis.

Activum.

1. **Speiwan/** Spygen. 2. **Bindan/** Binden. 3. **Niman/** Nemen.
4. **Ganiutan/** Genieten. 5. **Gabairan/** Baeren.
6. **Wairpan/** Werpen.

Indicativus, Praesens & Futurum.

Singul.

1. **ik Speiwa / thu Speiwis / is Speiwith.**

Plural.

1. **weis Speiwam &- aima/ jus Speiwith/ eis Speiwand.**

Dus mede.

2. **ik Binda.** 3. **ik Nima.** 4. **ik Ganiuta.** 5. **ik Gabaira.** 6. **ik Wairpa.** enz.

Praeteritum Imperfectum, Perfectum & Plusquamperfectum.

Singul.

1.	ik	Spaiw/	thu	Spaiwt/	is	Spaiw.
2.		Band/		Bandt/		Band.
3.		Nam/		Namt/		Nam.
4.		Ganaut/		Ganautt/		Ganaut.
5.		Gabar/		Gabart/		Gabar.

6.		Warp/		Warpt/		Warp.
Plur.						
1.	weis	Spi- & Spaiwum/	jus	Spi- & Spaiwuth/	eis	Spi- & Spaiwun.
2.		Bundum/		Bunduth/		Bundun.
3.		Nemum/		Nemuth/		Nemun.
4.		Ganu- & Ganautum/		Ganu- & Ganaututh/		Ganu- & Ganautun.
5.		Gaberum/		Gaberuth/		Gaberun.
6.		Waurpum/		Waurputh/		Waurpun.

Imperativus.**2. Pers.***Sing.*

1. **Speiw/** 2. **Bind/** 3. **Nim/** 4. **Ganiut/** 5. **Gabair.** 6. **Wairp/** *thu.*

Plural.

1. **Spiwith/** 2. **Bindith/** 3. **Nimith/** 4. **Ganiutith/** 5. **Gabairith.** 6. **Wairpith/** & **-paith/**
jus.

Voorts de 3. Pers. van den *Sing.* beneffens de 1. en 3. Pers. van den *Plur.* evenééns als by het *praesens* van den *subjunctivus*, alléén 't *pronomen* agter, en niet voor 't *Verbum* te stellen.

Subjunctivus, Praesens & Futurum.*Sing.*

1. **ik Speiwau/** *thu Speiwais/ is Speiwai.*

Plur.

1. **weis Speiwam/** *jus Speiwath/ eis Speiwaina.*

Aldus óók.

2. **ik Bindau.** 3. **ik Nimau.** 4. **ik Ganiutau.** 5. **ik Gabairau.** & 6. **ik Wairpau.**

Praeteritum Imperfectum, Perfectum & Plusquamperfectum.*Sing.*

1.	ik	Spi- & Spaiwau/	thu	Spi- & Spaiweis/	is	Spi- & Spaiwi.
2.		Bundau/		Bundeis/		Bundi.
3.		Nemau/		Nemeis/		Nemi.
4.		Ganu & ganautau/		Ganu- & ganauteis/		Ganu- & ganauti.
5.		Gaberau/		Gabereis/		Gaberi.
6.		Waurpau/		Waurpeis/		Waurpi.

Plur.

1.	weis	Spi- & Spaiweima/	jus	Spi- & Spaiweith/	eis	Spi- & Spaiweina.
2.		Bundeima/		Bundeith/		Bundeina.
3.		Nemeima/		Nemeith/		Nemeina.
4.		Ganu- & ganauteima/		Ganu- & ganauteith/		Ganu- & ganauteina.
5.		Gabereima/		Gabereith/		Gabereina.
6.		Waurpeima/		Waurpeith/		Waurpeina.

Sing.

1. ik thu / is Spi- & Spaiwi.
2. Bundau/ Bundeis/ Bundi.
3. Nemaui/ Nemeis/ Nemi.
4. Ganu & ganautau/ Ganu- & ganauteis/ Ganu- & ganauti.
5. Gaberau/ Gabereis/ Gaberi.
6. Waurpau/ Waurpeis/ Waurpi.

Infinitivus.

1. Speiwan. 2. Bindan. 3. Niman. 4. Ganiutan. 5. Gabairan. 6. Wairpan.

Voor welke in *Casu obliquo* du gevoegt word, even als by ons **TE**, als **du Speiwan/** Te Spygen, enz.

Participium.*Praesens.*

1. Speiwands. 2. Bindands. 3. Nimands. 4. Ganiutands. 5. Gabairands. 6. Wairpands.

Passivum.**Indicativus, Praesens & Futurum.***Singul.*

1. ik Speiwada / thu Speiwaza/ is Speiwada & speiwnith.

Plural.

1. weis Speiw... jus Speiwanda/ eis Speiwanda.
- Aldus, 2. ik Bindada. 3. ik Nimada. 4. ik Ganiutada. 5. ik Gabairada; & 6. ik Wairpada. Etc.

Praeteritum Imperfectum, Perfectum & Plusquamperfectum.

1.	Spiw- & spaiw-	}
2.	Bund-	}
3.	Nem-	} -noda/ -nodes/ -noda/ in <i>Sing.</i>
4.	Ganut- & ganaut-	} -nodedum/ -nodeduth/ -nodedun/ in <i>Plur.</i>
5.	Gaber-	}
6.	Waurp-	}

Subjunctivus, Praesens & Futurum.**Singul.**

1. ik Speiwausa/ thu Speiwaisau }
/ is Speiwaidau.

Plural.

1. weis Speiw... jus Speiw... eis }
Speiwaindau. } dus ook de
andere.

Praeteritum Imperfectum, Perfectum & Plusquamperfectum.

1. Spiw- & spaiw- }
2. Bund- }
3. Nem- } -nod.... -nodedeis/
-nodedi/ in *Sing.*
4. Ganut- & ganaut- } -nod.... -nodedeith/
-nodedeina/ in *Plur.*
5. Gaber- }
6. Waurp- }

Participium.

1. **Spi- & spaiwans.** 2. **Bundans.** 3. **Numans.** 4. **Ganu- & ganautans.** 5. **Gabaurans.** 6. **Waurpans.**

By het *Participium* de hulpwoorden **Wairthan** of **Wisan** gevoegt zynde, zoo heeftmen den *Infinitivus*, als **Bundans Wairthan of Wisan** enz.

Het *Character* van deze *Classis* is in 't Gottisch.

1. **Speiwan/ Spaiw/ Spi- & spaiwans.**
2. **Bindan/ Band/ Bundans.**
3. **Niman/ Nam/ Numans.**
4. **Ganiutan/ Ganaut/ Ganu- & ganautans.**
5. **Gabairan/ Gabar/ Gabaurans.**
6. **Wairpan/ Warp/ Waurpans.**

Zynde in 't Nederduytsch.

1. Spygen, Speeg, Gespegen.
2. Binden, Bond & band, Gebonden.
3. Nemen, Nam, Genomen.
4. Genieten, Genoot, Genoten.
5. Baeren, Baerde, Gebaert.
6. Werpen, Wierp, Geworpen.

Deze volgende behooren mede tot deze *Classis*.

Als N°. 1.

Andbeitan/	Bestraffen
Bispeiwan/	Bespygen, bespuwen.
Diskreitan/	Ryten.
Dreiban/	Dryven, uythollen.
Greipan/ fairgreipan/	Grypen.
Hneiwan/	Nygen, daelen, buygen.
Inngaleithan/	Inglyden, ingaen.
Leithan/ galeithan/	Gaen.
Reisan/ urreisan/	Ryzen, verryzen.
Skeinan/	Schynen.
Sneithan/	Slagten.
Sneian/	Snyden.
Steigan/ gasteigan/	Stygen.

En derzelver *Composita*.

Als N°. 2.

Anafilhan/	Aenbevelen.
Andbindan/	Ontbinden.
Brikan/	Breken.
Brinnan/ Ufbrinnan/	Branden.
Drinigkan/	Drinken.
Duginnan/	Beginnen.
Finthan/	Bevinden, Vernemen.
Fragildan/	Vergelden.
Rinnan/	Komen, garinnan /runnen, te samen Loopen, birinnan / berennen, omringen.
Sigwan/	Zinken.
Singwan/	Lezen.
Spinnan/	Spinnen.
Windan/	Winden.

En derzelver *Composita*.

Als N°. 3.

Biniman/

Benemen, **franiman/ ganiman/**
aennemen, ontfangen.

Quiman/

komen, **gaquiman/** byeenkomen,
anaquiman/ aenkomen, overkomen.

Stilan/

Stelen.

Wrikan/ gawrikan/

Vervolgen, Wreken.

En derzelver *Composita*.

Als N°. 4.

Biudan / anabiudan/

Bevelen, gebieden.

Driusan / gadriusan/

Vallen, Druyschen.

Giutan/

Gieten.

Niutan/

Genieten, bekomen.

Uskiusan/

Uytkiezen tot verwerpinge.

Tiuljan/

Togen.

Thliuhan / Gathliuhan/

Vleiden, Vlugten.

Usthriutan/

Verdrieten.

En derzelver *Composita*.

Als N°. 5.

Frabairan/ usbairan/ Dragen, Beuren, en óók Antwoorden; **atbairan/** aendragen; **thairhbairan/** doordragen; **unbairan/** onvrugtbaer zyn.

En derzelver *Composita*.

Als N°. 6.

Bairgan/ gabairgan/	Bergen.
Gawairpan/	Werpen.
Tairan / gatairan/	Tornen, scheuren.
Wairthan/	Werden, Worden.

En derzelver *Composita*.

III. Classis.**Activum.**

1. **Hafjan/** Heffen. 2. **Bidjan/** Bidden. 3. **Lisan/** Lezen, vergaderen. 4. **Thwahan/** Wasschen. 5. **Saiqan/** Zien. 6. **Standan/** Staen. 7. **Lukan/** Luyken, sluyten.

Indicativus, Praesens & Futurum.

<i>Sing.</i>	1.	ik Hafja/	thu Hafjis/	is Hafjith.
<i>Plur.</i>	1.	weis Hafjama/	jus Hafjith/	eis Hafjand.

Aldus mede 2. **ik Bidja/** enz.

<i>Sing.</i>	3.	ik Lisa/	thu Lisis/	is Lisith.
<i>Plur.</i>	3.	weis Lisaima/	jus Lisith/	eis Lisand.

Aldus óók 4. **ik Thwaha.** 5. **ik Saiqa** 6. **ik Standa/** en 7. **ik Luka.** enz.

Praeteritum Imperfectum, Perfectum & Plusquamperfectum.

<i>Sing.</i>	1.	ik Hof/	thu Hoft/	is Hof.
<i>Plur.</i>	1.	weis Hofum/	jus Hofuth/	eis Hofun.

Zoo mede 4. **ik Thwoh/** en 6. **ik Stoth.** enz.

<i>Sing.</i>	2.	ik Bad/	thu Badt/	is Bad.
<i>Plur.</i>	2.	weis Bedum/	jus Beduth/	eis Bedun.

Dus óók 3. **ik Las/** en 5. **ik Saq.** enz.

<i>Sing.</i>	7.	ik Lauk/	thu Laukt/	is Lauk.
<i>Plur.</i>	7.	weis Lukum/	jus Lukuth/	eis Lukun.

Imperativus.

2. Persoon.

*Sing.*1. **Hafei.** 2. **Bidei.** 3. **Lis.** 4. **Thwah.** 5. **Saiq.** 6. **Stand.** 7. **Luk thu.***Plur.*1. **Hafjaid.** 2. **Bidjaid.** 3. **Lifith.** 4. **Thwahith.** 5. **Saiqith.** 6. **Standith.** 7. **Lukith jus.**De 3. Pers. van den *Singul.* beneffens de 1 en 3. Pers. van den *Pluralis* evenéens te stellen, als by het *Praesens Subjunctivi*, alléén 't *Pronomen* agter, en niet voor het *Verbum*.**Subjunctivus, Praesens & Futurum.**

<i>Sing.</i>	1.	ik Hafjau/	thu Hafjais/	is Hafjai.
<i>Plur.</i>	1.	weis Hafjama/	jus Hafjath/	eis Hafjaina.

Dus mede, 2. **ik Bidjau.** enz.

<i>Sing.</i>	3.	ik Lisau/	thu Lisais/	is Lisai.
<i>Plur.</i>	3.	weis Lisam/ &-aima/	jus Lisaith/	eis Lisaina.

Zoo insgelyks 4. **ik Thwahau.** 5. **ik Saiqau.** 6. **ik Standau.** en 7. **ik Lukau.** enz.**Praeteritum Imperfectum, Perfectum & Plusquamperfectum.**

<i>Sing.</i>	1.	ik Hofau/	thu Hofeis/	is Hofi.
<i>Plur.</i>	1.	weis Hofeima/	jus Hofeith/	eis Hofeina.

Zoo óók 4. **ik Thwohau/** en 6. **ik Stothau.** enz.

<i>Sing.</i>	2.	ik Bedau/	thu Bedeis/	is Bedi.
<i>Plur.</i>	2.	weis Bedeima/	jus Bedeith/	eis Bedeina.

Dusdanig óók 3. **ik Lesau/** en 5. **ik Seqau/** enz.

<i>Sing.</i>	7.	ik Lukau/	thu Lukeis/	is Luki.
<i>Plur.</i>	7.	weis Lukeima/	jus Lukeith/	eis Lukeina.

Infinitivus.1. **Hafjan.** 2. **Bidjan.** 3. **Lisan.** 4. **Thwahan.** 5. **Saiqan.** 6. **Standan/** en 7. **Lukan.**

De *Casus Obliquus* neemt **du** voor zich.

Participium.**Praesens.**

1. Hafjands. 2. Bidjands. 3. Lisands. 4. Thwahand. 5. Saiqands. 6. Standands.
en 7. Lukands.

Passivum.**Indicativus, Praesens & Futurum.**

<i>Sing.</i>	1.	ik Hafjada/	thu Hafjaza/	is Hafjada.
<i>Plur.</i>	1.	weis Haf....	jus Hafjanda/	eis Hafjanda.

Dus ook N°. 2.

<i>Sing.</i>	3.	ik Lisada/	thu Lisaza/	is Lisada.
<i>Plur.</i>	3.	weis Lis....	jus Lisanda/	eis Lisanda.

Desgelyks mede N°. 4. 5. 6. & 7.

Praeteritum Imperfectum, Perfectum & Plusquamperfectum.

1.	Hof-	}
2.	Bed-	}
3.	Les-	} -noda/ -nodes/ -noda/ in <i>Sing.</i>
4.	Thwoh-	} dog in <i>Plural.</i>
5.	Seq-	} -nodedum/ -nodeduth/ -nodedun.
6.	Stoth-	}
7.	Luk-	}

Subjunctivus, Praesens & Futurum.**Singul.**

1. ik Hafjausa/ thu Hafjaisau/ is Hafjaidau.

Plural.

1. weis Haf.... jus Haf... eis Haifjaindau.

Dus óók N°. 2.

Sing.

3. ik Lisausa/ thu Lisaisau/ is Lisaidau.

Plur.

3. weis Lis.... jus Lis.... eis Lisaindau.

Aldus mede N°. 4. 5. 6. & 7.

Praeteritum Imperfectum, Perfectum & Plusquamperfectum.

1.	Hof-	}
2.	Bed-	}
3.	Les-	} -nod...../ -nodedeis/ -nodedi/ in <i>Sing.</i>
4.	Thwoh-	} en
5.	Seq-	} -nod...../ -nodedeith/ -nodedeina/ in <i>Plur.</i>
6.	Stoth-	}
7.	Luk-	}

Participium.

1. **Hafans.** 2. **Bidans.** 3. **Lisans.** 4. **Thwahans.** 5. **Saiqans.** 6. **Standans.** 7. **Lukans.**

Wairthan of Wisan / agter dit *Participium* gevoegt, maekt den *Infinitivus* uyt, als **hafans wairthan of Wisan.**

Hoewel **Standan** voor zich zelf géén *Passivum* heeft, nogtans is het zelve ten dienste der *Composita* alhier geplaetst.

De *Character* van deze *Classis* is dan:

1. **Hafjan/ Hof/ Hafans/** Heffen, Hief, Geheven.
2. **Bidjan/ Bad/ Bidans/** Bidden, Bad, Gebeden.
3. **Lisan/ Las/ Lisans/** Lezen, Las, Gelezen.
4. **Thwahan / Thwoh / Thwahans/** Waschen, Wiesch en Wosch, Gewaschen.
5. **Saiqan/ Saq/ Saiqans/** Zien, Zag, Gezien.
6. **Standan/ Stoth/ Standans/** Staen, Stond, Gestaeen.
7. **Lukan/ Lauk/ Lukans/** Luyken, Look, Geloken.

Onder deze *Classis* behooren insgelyks.

Als N°. 1.

Athafjan / ufhafjan / ushafjan/	Opheffen.
Andhafjan/	Antwoorden, ontheffen.
Frathjan/	Bevroeden.
Hlahjan/	Lachen. Bihlahjan/ Belachen.
Wahsjan/	Wassen, groeijen.

Als N°. 3.

Galisan/	Lezen, vergaderen.
Itan/ etan/ fretan/	Eten.
Ligan/	Liggen, ufligan/ ontbreken.
Mitan/	Meten.
Quithan/	Zeggen, gaquithan/ afspreken, fraquithan/ vervloeken, asquithan/ quyten, ontzeggen, ontslaen; faurquithan/ verschoonen; en fauraquithan/ voorzeggen.
Sigan/ gasigan/	Zygen, afdaelen.
Sitan/gasitan/	Zitten.
Giban/	Geven; fragiban/ geven, vergeven; usgiban/ wedergeven; atgiban/ opgeven.

Dog **Giban** en zyne *Composita* hebben in *Sing.* van 't *Praeteritum Indicat.* en van den *Imperativus* F in plaetse van B: als, **Gaf/ gafft/ gaf/** ende **Gif:** maar in *Plur.* blyft de B, als **Gebum / Gibith/** enz.

Als N°. 4.

Afthwahan/usthwahan/	Afwasschen.
Faran/	Vaeren, reyzen.
Frahan/	Vragen.
Graban/	Graven; ufgraban & usgraban/ opgraven.
Skapan/ gaskapan/	Scheppen, oul. Schapen, (<i>create.</i>)
Slahan/	Slaen, oul. slagen; afslahan/ dooden.
Swaran/	Zweeren; farswaran verzweeren.

Als No. 5.

Fraihan/ grafrihan/	Vraegen, vernemen.
Gasaigan/	Zien, oulinks Sichen; andsaiqan/ aenzien; bisaiqan/ bezien; ussaiqan/ opzien.

Als N°. 6.

Gastandan/	Staen blyven; afstandan/ afstaen; andstandan/ wederstaan; atstandan/
-------------------	---

mithstandan/ bystaen; **bistandan/**
faurastandan/ bystaen, omstaen.

Als No. 7.

Galukan/

Luyken; **uslukan/** ontluynen.

Trudan/ gatrudan/

Treden.

IV. Classis.**Activum.**

1. **Tekan/** Tikken, aenraeken. 2. **Haitan/** Heeten, noemen.

Indicativus, Praesens & Futurum.

<i>Sing.</i>	1.	ik Teka/	thu Tekis/	is Tekith.
<i>Plur.</i>	1.	weis Tekam/	jus Tekith/	eis Tekand.

Dus mede 2. **ik Haita.**

Praeteritum Imperfectum, Perfectum & Plusquamperfectum.**Singul.**

1.	ik	Taitok/	thu	Taitokt/	is	Taitok.
2.		Haihait/		Haihaitt/		Haihait.

Plur.

1.	weis	Taitokum/	jus	Taitokuth/	eis	Taitokun.
2.		Haihaitum/		Haihaituth/		Haihaitun.

Imperativus.

2.	<i>Pers. Sing.</i>	1. Tek/	2. Hait/ thu.
	<i>Plur.</i>	2. Tekaith/	2. Haitaith/ jus.

De 3. Persoon van den *Singularis*, beneffens de 1. en 3. *Pers. Plural.* evenééns als by het *Praes. Subjunct.*, mits het *Pronomen* agter en niet voor het *Verbum* te stellen.

Subjunctivus, Praesens & Futurum.

<i>Sing.</i>	1.	ik Tekau/	thu Tekais/	is Tekai.
<i>Plur.</i>	1.	weis Tekam/	jus Tekath/	eis Tekaina.

Aldus óók 2. **ik Haitau.**

Praeteritum Imperfectum, Perfectum & Plusquamperfectum.

<i>Sing.</i>	1.	ik Taitokau/	thu Taitokeis/	is Taitoki.
<i>Plur.</i>	1.	weis Taitokeima/	jus Taitokeith/	eis Taitokeina.

Zoo mede 2. ik Haihaitau.

Infinitivus.

1. **Tekan.** 2. **Haitan/** en in *Casu Obliquo* **du tekan** enz.

Participium.

<i>Praesens.</i>	1. Tekands.	2. Haitands.
<i>Praeteritum.</i>	1. Tekans/	2. Haitans.

Indien men **ai** voegt agter een *Consonant*, die gelyk is aen den éérsten *Consonant* van de Wortelsilb, als **t** in **Tekan** / en **h** in **haitan**/ enz. zoo heeft men de voorste Silb, welke in 't *Praeteritum* by de *Verba* van deze *Classis* moet voorop gevoegt worden, als 1. **tai**/ 2. **hai**. en wyders, by aldien men dan **an** van den *Infinitivus* agter afsnyd, zoo heeftmen de 1. Pers. van 't *Praeterit.* mits dat men de Wortel-vocaelen **e**/ en **ei**/ en **ai**/ by N°. 1. verandere in **o**.

Dus word dan het *Character* van deze *Classis*.

1. **Tekan/ Taitok/ Tekans/** Tikken, aenraeken.

2. **Haitan/ Haihait/ Haitans/** Heeten, noemen en bevelen.

Zoo óók als N°. 1.

Attekan/ attaitok/ attekans/

Aenraken, aentikken.

Flekan/ Faiflok/ Flekans/

Weenen.

Letan/ Lailot/ Letans/

Laeten, aflaeten, zenden: als mede **Aftetan/ Aflailot** &c. Verlaeten, wegzenden; en **fraletan**/ aflaeten, verlaeten.

Greitan/ Gaigrot/ Greitans/

Kryten.

Saian/ Saiso/ Saians/

Zaeijen.

Waian/ Waiwo/ Waians/

Waeijen.

Als N°. 2.

Aukan/ Aiauk/ Aukans/

Vermeerderen.

Gahaitan/ Gahaihait/ Gahaitans/

Beloven, en **Andhaitan**/ belyden.

Laikan/ lailaik/ laikans/

van Vreugde opspringen; en **bilaikan**/ bespotten, belaeken, belasteren.

Maitan/ Maimait/ Maitans/

Snyden: **bimaitan**/ besnyden, **afmaitan**/ affnyden, **usmaitan**/ uytsnyden.

Fahan/ Faifah/ Fahans/

als mede **Gafahan**/ vangen, grypen.

Hahan/ Haihah/ Hahans/

benefens **Gahaman/ Ushahan**/ Hangen, opgetogen houden.

Slepan/ Saistep/ Slepans/

en **Gaslepan**/ Slaepen.

Vermits ik onder alle deze byna geene woorden ontmoet heb, welke tot het *Passivum* betrekkelijk waeren, uitgenomen **haitaza**/ *vocaberis*, **haitada**/ *vocabitur*, **bilaikada**/ *illudetur*, **gahahaida**/ *suspensus erat*, en **fraletanda**/ *dimittimini*, zoo zag ik my niet

in staet om het *Passivum* op te maken van zulke *Verba*, die van die van de andere *Classes* zoo merkelyk verschillen, dat van dusdaenige *praeterita* geene voetstappen onder onze levendige taelen, ja zelfs myns wetens niet, onder 't oude *Franktheutsche* nogte *Angelsaxische* gevonden worden.

**V. Classis.
Activum.**

1. **Bringan/** Brengen. 2. **Thankjan/** Denken. 3. **Waurkjan/** Werken.

Indicativus, Praesens & Futurum.

<i>Sing.</i>	1.	ik Bringa/	thu Bringis/	is Bringith.
<i>Plur.</i>	1.	weis Bringaima/	jus Bringith/	eis Bringand.
<i>Sing.</i>	2.	ik Thankja/	thu Thankeis/	is Thaukeith.
<i>Plur.</i>	2.	weis Thankjama/	jus Thankeith/	eis Thankjand.

Als N°. 2. zoo 3. **ik Waurkja.**

Praeteritum Imperfectum, Perfectum & Plusquamperfectum.

<i>Sing.</i>	1.	ik Brahta/	thu Brahtes/	is Brahta.
<i>Plur.</i>	1.	weis Brahtedum/	jus Brahtedeith/	eis Brahtedun.

Dus óók 2. **ik Thahta/** en 3. **ik Waurhta.**

Imperativus.

2.	<i>Pers. Sing.</i>	1. Bring.	2. Thankei.	3. Waurkei/ thu.
	<i>Plur.</i>	1. Bringith.	2. Thankaith.	3. Waurkaith/ jus.

De andere Personen van den *Imperativus* gelyk by 't *Praesens Subjunctivi*, mits dat het *Pronomen* agter, en niet voor het *Verbum* kome.

Subjunctivus, Praesens & Futurum.

<i>Sing.</i>	1.	ik Bringau/	thu Bringais/	is Bringai.
<i>Plur.</i>	1.	weis Bringaima/	jus Bringath/	eis Bringaina.
<i>Sing.</i>	2.	ik Thankjau/	thu Thankjais/	is Thankjai.
<i>Plur.</i>	2.	weis Thankjam/	jus Thankjath/	eis Thankjaina.

Praeteritum Imperfectum, Perfectum & Plusquamperfectum.

<i>Sing.</i>	1.	ik Brahtedjau/	thu Brahtedeis/	is Brahtedi.
<i>Plur.</i>	1.	weis Brahtedeima/	jus Brahtedeith/	eis Brahtedeina.

Aldus óók 2. **ik Thahtedjau/** en 3. **Waurhtedjau.**

Infinitivus.

1. **Bringan.** 2. **Thankjan.** 3. **Waurkjan.** hebbende **du** voor zich in *Casu Obliquo*, als **du Bringan/** te brengen.

Participium.

Praesens.

1. **Bringands.** 2. **Thankjands.** 3. **Waurkjands.**

Praeteritum of Participium Passivum.

1. **Brahtans.** 2. **Thahtans.** 3. **Waurhtans.**

Passivum.

Hier van valt weynig te zeggèn.

Het *Praesens & Futurum*, zoo van den *Indicativus* als *Subjunctivus*, te stellen als by die van de II. en III. *Classis*.

Van de *Praeterita* zonder *Verba auxiliaria* vind ik geene Voorbeelden.

't *Participium* is als boven gemelt: de *Infinitivus* is **brahtans wairthan &c.**

Het *Character* dezer *Classis* komt dan dus uyt:

1. **Bringan/ Brahta/ Brahtans/** Brengen, Bracht, Gebracht: zoo mede **tobringen/ aenbrengen, toebrengen.**
2. **Thankjan/ Thahta/ Thahtans/** Denken, Dacht, Gedagt: zoo mede **andthankjan/ bithankjan/** bedenken; als mede **thunkjan/ thuhta/ thuhtans/** dunken, docht, gedocht.
3. **Waurkjan/ Waurhta/ Waurhtans/** Werken, Wrocht, Gewrocht: aldus óók **gawaurkjan/** toestellen, bereyden; **frawaurkjan/** misdoen; **uswaurkjan/** wel doen.

VI. Classis.

In welke de *Anomala* of onregelmatige geplaetst zyn.

Infinitivus.

1. **Magan/** Mogen. 2. **Kunnan/** Kennen. 3. **Witan/** Weten. 4. **Aigan/** Hebben. 5. **Thaurban/** Derven. 6. **Wiljan/** Willen. 7. **Wisan/** Wezen, zyn.

Indicativus, Praesens & Futurum.

Singul. 1. ik **Mag/** thu **Magt/** is **Mag:** zoo mede
2. ik **Kann/** 3. ik **Wait/** 4. ik **Aih/** 5. ik
Tharf; dog **Wait** heeft in de 2. *Persoon*
Waist.

Plural. 1. **weis Magum / jus Maguth / eis**
Magun: zoo óók 2. **weis Kunnum/** 3.
weis Witum/ 4. **weis Aihum/** en 5. **weis**
Thaurbum/ &c.

Singul. 6. ik **Wiljau/** thu **Wileis/** is **Wil.....** en 7.
ik **Im/** thu **Is/** is **Ist** en **Wisith.**

Plural. 6. **weis Wileima/ jus Wileith/ eis Wil.....**
en 7. **weis Sijum jus Sijud/ eis Sind** en
Wesind.

Praeteritum Imperfectum, Perfectum & Plusquamperfectum.

Sing. 1. ik **Mahta/** thu **Mahtes/** is **Mahta.**

Plur. 1. **weis Mahtedum/ jus Mahteduth/ eis**
Mahtedun.

Dus óók 2. ik **Kuntha/ weis Kunthedum.** 3. ik **Wista/ weis Wisedum.** 4. ik **Aihta/**
weis Aihtedum. 5. ik **Thaurfta/ weis Thaurftedum.** en 6. ik **Wilda/ weis Wildedum.**
enz.

Sing. 7. ik **Was/** thu **Wast/** is **Was.**

Plur. 7. **weis Wesum/ jus Wesuth/ eis**
Wesun.

Imperativus.**2. Pers. Plur.**

2. **Kunnaith & -neith.** 3. **Witeith.** & 7. **Wisaith/ jus.**
Tot de andere Personen ontbreken my Voorbeelden.

Subjunctivus, Praesens & Futurum.

Sing. 1. ik **Magjau/** thu **Mageis/** is **Magi.**

Plur.

1. **weis Magjeimai/ jus Magjeith/ eis
Magjeina.**

Aldus óók 2. **ik Kunnau / weis Kunneimai.** 3. **ik Witau / weis Witeimai.** 4. **ik Aihjau
/ weis Aihjeimai.** en 5. **ik Thaurbau/ weis Thaurbeimai.**

<i>Singul.</i>	6. ik Wiljau/ thu Wileis/ is Wilith. en 7. ik Sijau/ thu Sijais / is Sijai.
<i>Plural.</i>	6. weis Wileima / jus Wileith / eis Wileina. en 7. weis Sijaima & Wisam/ jus Sijaith/ eis Sijaina.

Praeteritum Imperfectum, Perfectum & Plusquamperfectum.

<i>Sing.</i>	2. ik Mahtethjau/	thu Mahtedeis/	is Mahtedi.
<i>Plur.</i>	1. weis Mahtedeima/	jus Mahtedeith/	eis Mahtedeina.

Aldus mede 2. ik Kunthethjau. 3. ik Wissethjau. 4. ik Aihthethjau. 5. ik Thaurftethjau. & 6. ik Wildedjau. &c.

<i>Sing.</i>	7. ik Wesjau/	thu Weseis/	is Wesi.
<i>Plur.</i>	7. weis Weseima/	jus Weseith/	eis Weseina.

Participium.

Praesens.

1. Magands. 2. Kunnands. 3. Witands. 4. Aigands. 5. Thaurbands. 6. Wiljands. & 7. Wisands.

Praeter.

2. Kunths & kunthans. & 7. Weisiths.

Dat de *Infinitivus* by N°. 7. niet alleen **Wisam**/ maer óók éértyds **Sijan** (gelyk als nog by ons *Zyn*) zal geweest zyn, blykt niet duyster uyt het *Praesens & Futur. Subjunctivi*, **Sijau** &c. en uyt de *Plur.* van 't *Praes. Indicat.* **Sijum** &c.

Gakunnan/ bekennen, bemerken, is van de I. *Classis* 2. hebbende in *Praeter.* **gakunnaida**: dog **ufkunnan**/ & **uskunnan**/ bekennen, is van deze *Classis*, gelyk **kunnan**/ zynde derzelve *Praeterita* **ufkuntha**/ & **uskuntha**.

Aen geene van deze *Classis* is het *Passivum* eygen, behalven by **kunnan**/ en desselfs *composita*: het eenige Voorbeeld, dat ik van deze gevonden heb, is de 3. *Pers. Sing. Fut. Indicat.* **gakunnaidau** & **ufkunnaida**/ *cognosceatur*.

Tot slot van deze *Classis*, en wyders óók van dit Werk, volgen hier eenige Voorbeelden van het *Verbum*, **Skulan**/ *debere*, waer toe de óórspronk van ons *Zullen* thys te wyzen is.

Skal/ ik Moet. **Skuld ist**/ hy Behoort. **Ik Skal waurkjan**/ *Joh. IX. 4.* Ik Moet werken.
Skulda / Skuld Was/ Moest. **Skulda & Skuld ist-qiman**/ hy Moet of Zal komen.
Skuldedum/ wy Moesten. en **Skuli wairthan**/ het Zal zyn of worden.

EINDE.

[Illustration]

Bijlage

**Jean Le Clerc, 'Convenance des Langues Gothique & Flamande'.
Bibliothèque Choisie. Pour servir de suite à la Bibliothèque universelle
20 (1710),303-314.**

(Seconde Edition revue & corrigée. La Haye: Pierre Ausson, 1731)

[302]

pas de moi, c'est de ses Ouvrages, que l'on doit apprendre quelle est son assiduité à l'étude, & quelle connoissance de la Langue Greque il s'est acquise. S'il n'avoit rien produit, je consentirois qu'on n'ajoutât pas plus de foi à mes loüanges, que je n'en ajoute moi même à celles de Mr. *Broekbuyse*; quand il élevé jusqu'aur nuës des gens, qui n'ont jamais rien fait, ou très-peu de chose, & dans lesquels on ne voit aucunes marques du savoir qu'il leur attribue. Mais je laisse à Mr. *Kuster* le soin de faire voir, par d'autres Ouvrages, si je l'ai flatté. Ce n'est pas mon caractere, je l'avonë, que de déchirer les vivans & de mentir en faveur des morts, comme font certaines gens; mais je ne suis nullement flatteur, ni à l'égard des uns, ni à l'égard des autres, ni sujet à faire des Satires, ou à refuser aux morts les loüanges, qui leur sont veritablement duës. C'est de quoi les Ouvrages, que j'ai publiez, sont des preuves authentiques.

On lui doit au reste être obligé du soin & de l'exactitude, qu'il a apportée dans cette Edition, que j'ai trouvée très correcte, dans ce que j'en ai lû. Je voudrois seulement que les

[303]

Imprimeurs n'eussent pas mis dans ma Lettre, $\delta\eta$ pour $\mu\eta$ à la 2. page, sur 1. Jean IV, 3. Je suis obligé de remarquer cela, de peur qu'ou ne m'accuse d'avoir corrompu ce passage; car nous sommes dans un siecle, où il se trouve des gens, qui employent leur tems à remarquer de semblables fautes, ou des inadvertences visibles, & qui les reprochent avec aigreur, sans avoir aucun égard à ce qu'il ya de bon dans un Ouvrage.

Article IV.

Gemeenschap tusschen de GOTTISCHE sprake en de NEDERDUYTSCHÉ, vertoont I. by eenén Brief nopende deze stoffe: II. by eene Lyste der Gottische woorden, gelykluidige met de onze, getrokken uyt het Gothicum Evangelium: III. by de voorbeelden der Gottische Declinatien en Conjugatien, nieuwlyks in hare Classes onderscheyden. Alles gerigt tot ophelderinge van den ouden grond van 't Belgisch. A Amsterdam, chez J. Rieuwertsz. 1710. pagg. 86. in 4.

CET Ouvrage, qui regarde les Origines de la Langue Flaman-

[304]

de, étoit trop curieux, pour ceux qui aiment cette sorte de choses, dans ces Provinces, pour n'en pas dire quelque chose; quoi que je n'aie pas d'ailleurs accoutumé de parler, dans cette *Bibliothèque Choisie*, de Livres Flamands.

Ceux qui s'appliquent à la connoissance des Langues du Nord, qui ont du rapport à la Langue Flamande, ou qui sont venues de l'ancienne Langue Gothique, y trouveront bien des choses, qui leur plairont, & qui leur donneront lieu de pousser cette sorte de recherches plus loin. Peu de gens savoient au paravant la véritable Origine de la Langue Flamande, que l'on faisoit venir communément de l'Allemande: au lieu qu'elle est, pour ainsi dire, soeur de cette Langue & fille d'une même mère; savoir, de l'ancienne Langue *Gothique*.

Un Auteur Hollandois, qui s'est fort appliqué à la connoissance de sa Langue, avoit publié en 1707. en Latin un petit Livre intitulé, *Linguae Belgicae Idea Grammatica, Poëtica, Rhetorica, &c Anonymi Batavi*, & imprimé chez *Fr. Halma*. Son dessein étoit d'enseigner à un de ses neveux la maniere de pénétrer dans les fines-

[305]

ses de la Langue Flamande, en lui donnant une idée exacte de ses principes. Dans la Préface de ce petit Ouvrage, il avoit avancé que la Langue tire immédiatement son Origine de l'ancienne Gothique, telle qu'elle se trouve dans l'*Évangile Gothique*, publié par *François du Jon*, on *Junius*, avec un *Glossaire Gothique*. Cette remarque engagea l'Auteur de cette *Ressemblance des Langues Gothiques & Flamande*, à examiner la chose plus à fond & à recueillir de cet Évangile tous les mots Gothiques, qui avoient du rapport avec les Flamands. De ces recherches & de cet examen est né l'ouvrage que nous voyons, & qui est composé de trois parties.

I. LA première partie consiste en une Lettre adressée à l'Auteur de l'*Idea Grammatica &c*. L'Auteur de cette Lettre y fait voir qu'il n'y a point de Langue Moderne, qui ressemble tant à la Gothique, que la Flamande, & donne les principes généraux de la première. Il divise les Noms, selon leurs terminaisons, en quatre Déclinaisons de Substantifs masculins, en cinq de Substantifs féminins, & en trois du neutre, outre quelque peu

[306]

d'exceptions; à quoi il joint les Déclinaisons des Participes actifs & passifs, & celles des Pronoms personnels, démonstratifs & possessifs.

Les Verbes peuvent aussi être distingués, selon la manière dont on les conjugue. Il les divise en six classes, & il en trouve de diverses inflexions, selon chaque classe. La dernière est des Verbes, qu'on nomme irréguliers. Chaque classe diffère de l'autre en ce qu'elle a d'autres voyelles dans les mêmes tems, & sur tout dans l'Infinitif comparé avec l'Imparfait de l'Indicatif & le Participe passif.

Il traite ensuite, en peu de mots, des Lettres des Goths & de la prononciation de quelques-unes, qui pourroit être douteuse. Il paroît par tout cela, que la Langue *Gothique* a beaucoup plus de rapport avec la Flamande, qu'avec aucune autre Langue du Septentrion; quoi que d'ailleurs ces Langues aient tant de rapport, les unes avec les autres, que ce sont plutôt de différentes Dialectes, que de différentes Langues.

La ressemblance du Gothique & du Flamand est encore plus grande; puis que les Verbes réguliers & irréguliers sont les mêmes en ces deux Langues,

[307]

dans lesquels on voit une semblable variation de voyelles, dans les mêmes tems, qui se forment dans l'une & dans l'autre de la même manière.

L'Auteur au reste ne croit pas, comme il le témoigne dans sa Lettre, que les Flamands aient reçu leur Langue de ces Goths, dont nous avons l'Évangile. Les courses, qu'ils pourroient avoir faites, dans la Gaule Belgique, ne sauroient suffire, pour en changer la Langue. Il croit que la Langue, que l'on parle à présent, dans les Pays-bas, doit y avoir été apportée par les premières Colonies, qui les peuplèrent, long-tems avant que les Romains fussent parvenus à la grandeur, à laquelle ils parvinrent dans la suite. Il prétend aussi que les Goths n'étoient pas une Nation si grossière, que l'on s'imagine; ce qu'il prouve, par la politesse & par la régularité de leur Langue, telle qu'elle paroît dans l'Évangile, dont j'ai parlé. C'est ce que l'on peut voir 1. par les Genres masculin, féminin & neutre des Noms, par leurs Cas & par leurs Nombres: 2. par les Verbes actifs & passifs, distingués en Modes, Tems & Personnes, dont l'inflexion est différente. Ce qu'il y a de plus ré-

[308]

marquable dans la Langue *Gothique*, c'est qu'elle ne se sert point du verbe auxiliaire *avoir*; non plus que les Grecs & les Latins, pour ne point parler des Langues Orientales; ce qui est, selon nôtre Auteur, une preuve incontestable de sa grande antiquité.

Il décrit le Caractere de chaque classe des Verbes, & prend ensuite occasion de louer le travail de *Junius* sur la Langue Gothique; quoi que son grand âge ne lui permît pas d'en former une Grammaire.

L'Auteur croyoit être le seul, qui se fût appliqué à ces recherches, lors qu'il vit le *Thesaurus Linguarum Veterum Septentrionalium Grammatico-Criticus* de Mr. *Hickes*, en 3. Voll. in fol. Il louë beaucoup cet Ouvrage, & il avouë qu'il en a tiré des lumieres. Mais il n'y avoit qu'un Flamand, qui pût faire voir, avec exactitude, le rapport de la Langue Gothique & de la Langue Flamande, qu'il falloit savoir à fond, pour cela. Outre cela, nôtre Auteur a distingué plus exactement les Conjugaisons du Gothique les unes des autres, que n'avoit fait l'Auteur Anglois, qui avoit suivi la route ordinaire des Grammaires com-

[309]

munes, sans approfondir assez les differences des Verbes.

Après la Lettre vient une Apostille, composée de six réflexions, que l'Auteur fait sur l'excellence des Langues Gothique & Flamande. Il montre que c'est une propriété remarquable de ces deux Langues, que l'accent des mots porte toujours sur une partie esentielle & radicale de ces mots; qu'il n'y a point d'apparence que la Langue Flamande, comme quelques Savans l'ont cru, soit venuë de la Greque, quoi qu'elles aient divers mots communs; que c'est injustement que l'on s'applique trop peu à l'étude de la Langue Flamande, pendant que l'on employe un tems infini au Grec & au Latin; qu'il est digne de remarque que les Verbes Flamands, qui répondent à la seconde & troisième classe des Gothiques forment les Préterits & les Participes de même, quoi qu'il y ait plus de mille ans que cela étoit en usage dans la Gothique, comme il l'est encore dans d'autres Langues du Nord; que la Langue Gothique avoit une formation de certains Verbes toute particuliere, en ce qu'ajoûtant la syllabe *ian* à la fin, la signification du mot devenoit active; com-

[310]

me de *brinnan*, c'est-à-dire, *brûler*, dans le sens neutre, dont l'Imparfait est *bran*, on faisoit *inbrannian*, ce qui signifioit *faire brûler*, ou mettre en feu.* Cette conjugaison a la même force, que l'*Hiphil* des Hebreux, mais les Hebreux forment cette Conjugaison tout autrement, puis qu'ils mettent un *He* au commencement.

II. LA Lettre, dont on vient de donner le précis, est suivie d'une liste d'environ 750. mots Flamands, dans l'ordre Alphabétique, avec les mots Gothiques, qui y répondent, expliquez aussi en Latin, afin que les Etrangers puissent en profiter, sans entendre le Flamand. Ce qui est remarquable, c'est que ces 750. mots sont tirez uniquement de l'*Evangile Gothique de Junius*; d'où l'on peut conclurre que si l'on avoit plus de monumens, en cette Langue, on trouveroit bien plus de preuves de sa convenance avec la Flamande.

A chaque Verbe, il ajoute la Classe à laquelle il le faut rapporter, & à chaque Nom le genre dont il est, quand il l'a pû savoir; & ces genres sont communément les mêmes qu'en Flamand. L'Auteur en tout cela s'est

[311]

servi des termes, que les Grammairiens Latins employent communément; parce qu'ils sont connus à toutes les Nations; quoi que d'ailleurs il ait pris soin de ne mêler pas des mots étrangers dans son stile Flamand, comme on le fait communément. S'il avoit traduit les mots de l'art, il n'auroit pas été mieux entendu de ceux de sa Nation, qui ont quelque petite teinture du Latin, & il auroit paru trop affecté, sans que cela fût nécessaire. D'ailleurs ces sortes de recherches ne sont pas au goût de ceux, qui n'ont point du tout d'étude, tels que sont ordinairement ceux qui ne savent que leur Langue maternelle.

III. A la fin, on voit la troisième piece de ce Volume, où sont les exemples des Déclinaisons & des Conjugaisons Gothiques réduites à leurs différentes classes, selon la diversité de leurs inflexions. L'Auteur met après chacune des Déclinaisons & des Conjugaisons les Noms & les Verbes, qui s'y rapportent, autant qu'il l'a pû recueillir de l'*Evangile Gothique*.

Par exemple, la I. Déclinaison est des Substantifs masculins terminez en A, comme *Atta*, Pere, qui a ainsi au

* Remarque de l'Auteur dela B.C.

[312]

Nominatif & au Vocatif du singulier, au Genitif *Attins*, au Datif & à l'Ablatif *Attin*, à l'Accusatif *Attan*. Le Nominatif & le Vocatif pluriels ont *Attans*, le Genitif *Attane*, le Datif & l'Ablatif *Attam*, l'Accusatif *Attans*. Après cela, il met plusieurs masculins en A, qui se déclinent de même, comme *Blinda*, aveugle, &c.

Il donne pour exemple de la I. Conjugaison le Verbe *Dailian*, qui signifie diviser, en Flamand *deelen*; & il tire le caractère de chaque Conjugaison de la formation différente de l'Infinitif, comparé avec l'Imparfait de l'Indicatif & le Participe Passif. Ainsi *Dailian*, diviser, a à l'Imparfait *ik Dailida*, je divisais, *ik déélde* en Flamand, & au Participe Passif *Dailiths*, divisé, autrefois en Flamand *Déélede*, & à présent *Gedéélt*. On verra le reste, dans l'Original, qui est court & fort méthodique. Ceux qui aiment les recherches, touchant la Langue Flamande en particulier & en général touchant les Langues voisines, feront très bien de le lire, & y trouveront de la satisfaction.

L'Auteur n'a pu former ces principes de la Grammaire Gothique, qu'avec beaucoup de peine, d'atten-

[313]

tion & même de pénétration; ni les ranger, comme il a fait, sans avoir de la netteté d'esprit.

Il seroit à souhaiter qu'il nous eût ouvert par-là l'intelligence de bien des Livres Gothiques de quinze cens, ou de deux mille ans, qui nous eussent appris l'Histoire des Peuples Septentrionaux, leurs sentimens & leurs coûtures. On ne les liroit avec gueres moins de plaisir, que les Auteurs Grecs & Latins; mais le mal est qu'il ne nous reste de l'ancien Gothique, que le seul Evangile de *Junius*, écrit au quatrième siècle après Jesus-Christ.

L'Auteur au reste, quoi qu'il ne croye pas que la Langue Flamande soit venue de la Greque, ne paroît pas éloigné de la pensée de ceux qui conjecturent qu'originaires ces deux Langues étoient comme paralleles, & se ressembloient beaucoup plus qu'à présent. Les Peuples, qui étoient au Nord de la Grece, avoient, comme il semble, au commencement un Langage semblable à ceux du Midi, mais ce Langage se changea à mesure qu'ils s'en éloignerent, & s'avancerent vers l'Occident par l'Illyrie & par l'Allemagne, jusqu'à ce qu'ils fussent parvenus aux bords de l'Océan, d'ou ils

[314]

passerent ensuite aux îles voisines. On en a dit quelque chose dans le Chap. I. du petit Livre *du Bonheur, ou du Malheur, en matieres de Loterie*; & l'on peut voir des preuves de la ressemblance de la Langue Saxonne, qui ne differe de la Flamande, que comme une Dialecte, dans le petit livre de *Merry Casaubon de l'ancienne Langue Angloise*, imprimé à Londres en 1650. in 12.

Article V.

SACRORUM ELAEOCHRISMATUM *Myrothecia tria, in quibus exponuntur Olea atque Unguenta Divinos in Codices relata, & olim vel cunctis universim Gentibus, in vitae quâ quotidiano, quâ molliore cultu, vel nominatim apud Israëlitas, tam in sacrorum Antistitibus, locis, supellectilibus, quàm in Regibus solemniter inaugurandis usurpata, auctore F. FORTUNATO SCACCHO Ordinis Eremitarum S. Augustini, Apostolici Sacrarii Praefecto. Opus eruditione multiplici conspersum, & instituta*

[315]

Veterum, litterasque reconditiores Hebraïcas, Graecas, Romanas hujus argumenti occasione passim illustrans; nec antea sic emendatum; adornatum figuris elegantissimis. A Amsterdam, chez de Coup, 1710. pagg. 682. avec les Préfaces & les Indices.

CE Volume étant passé, depuis peu, entre les mains d'un autre Libraire, il ne sera pas mal d'en dire ici quelque chose; car il n'est pas besoin d'en donner un Extrait exact & suivi. Il est assez connu, par les Editions de Rome & d'Amsterdam, & parce que d'autres en ont déjà dit. Cet Ouvrage avoit d'abord paru à Rome en trois Volumes in 4. le premier en 1625. le second en 1627. & le troisième en 1629. Mais comme ces Volumes n'étoient pas gros, on en a fait ici un seul *in folio*.

Outre quelques Lettres de l'Auteur & d'*Erysius Puteanus*, on a mis au devant sa Vie, par *Jean Vittorio Rossi*, ce que *Leo Allazzi* en a dit dans ses *Apes Barberinae*, & son éloge par *Phil. Elsius* dans son *Encomiasticon Augustinianum*. Il paroît par *Rossi* que *Fortunato Scaccho* étoit bâtard d'un Gen-